

Xadi tinaxaa no Aposol

Iesu a se laa lapalaa balalangit

¹ Tiopilis, lalon nugu buk setauan, iaa tii atatal taman no maarang araraa Iesu tii atiltsoli ngali xosaraa ma ngali asasing bula,

² til sin abia leng Morooa ta se giwaa laa balalangit. Mulina tii se tali no papaare watwat taman Nantanua Pat sin xan no aposal biao tii se axilangi di.☆

³ Mulina sin xan xaraxin sosong ma minet, tii asen ia tsaa sin biao no taamat ma ga asen sin no daan sal, ga asoi we, a se tino mula. Tii asemat sin di lalon no sangaul aet ina no leng mulina ta se tapaas mula ma tii ga paatinai xan Maradaan Morooa.

⁴ Sin biexa leng di xale exumule, o Iesu tii ga xale angangen mii di o tii ga asaaiti di taman abala papaare watwat: “Gim nangaam papaalii Jerusalem, oro gim na liliis ngali abia tinabel biao nugu Mom ta se xubu tali sin gim biao gim ta se longmien, iaa tii se asaaiti gim taman.☆

⁵ Jon axaxadaan taman daan oro sin abala no leng mu Morooa naba axadaani gim taman Nantanua Pat.”

⁶ Biao di ta tsap exumule, di atsuraa ia, “Orong, sin abala leng u ba sebula axos mulangenai biao Maradaan laa sin no Israel?”

⁷ Iesu a paare ngali di ma ga we, “A xap ngali gim ngali atii leng ma xolot ina leng, nugu Mom ta se axilangi sin xan banam tsaa.

⁸ Oro gim ba adi xoror biaa Nantanua Pat ta xaalame papan gim ma gim ba asaait leng so taman iaa lalon Jerusalem ma laa sin no xolot araraa Judaia ma Samaria ma laa sin xapkap ina xolkolmoxo ina inaman.”☆

⁹ Mulina ta se paare taman abala no, Morooa a se gii laangen ia laa lapalaa laamuaan di ma xelangit ga axuina ia pan no matan di.☆

¹⁰ Di lo til nanen amusili ia laa lapalaa balalangit, o a xap sauna mu no taamat ta lua, delu ugauga iaas, delu ga se le til sangan di.

¹¹ Delu ga paare we, “No taamat in Galili, ngalisa gim ta tiltil atala nanen laa nan wang? Ilawaa mu uk Iesu, Morooa ta se giwaa sangan gim laa balalangit, naba bula mula xaalame sin abia uk sal gim ta se lasi ta laa balalangit.”

Di axilangi Mataias ngali adi xan xolot Judas

¹² Di se es papaalii Buk Olip ngali mula laa Jerusalem, balawaa a pupua mu malen axuuk kilomita xaal nan inaman laba.

¹³ Di se laa tsap Jerusalem, di suk es tsiga laa lapalaa lalon xabin di ta xaa manman lalon. Biaa di tii manman, Pita, Jon, Jeims ma Endru; Pilip ma Tomas, Batalomiu ma Metiu, Jeims xan tsi ilaa

☆ **1:8 1:8** Met 28:19; Mak 16:15; Luk 24:47-48 ☆ **1:9 1:9** Mak 16:19; Luk 24:50-51

Alpias ma Saimon iexa ina no Silot,* ma Judas xan tsi ilaa Jeims.☆

¹⁴ Balawaa no taamat di xaa man etudim ngali sausawit mii no aina ma Maria xan nagaa Iesu ma no turamasen.

¹⁵ Sin abia no leng, Pita a til laa lapalaa labatina abia malep ina 120 ina no untaltaalnge.

¹⁶ Ga paare weaatalaa, “Nugu no taamat, no totore lalon Inaatel Pat a se tsap so, setauan tsaa Nantanua Pat tii se asaait, malen balawaa totore tii tsuul xaal sin ngutsina Dewit taman aila taamat Judas, iwaa ta laamungen di ngali tsiili Iesu -

¹⁷ ia mu ina gita ma tii xosaraa uk inatalil malen gita.”

¹⁸ (Judas tii adi abia iliil ngali abia xan namaang tsaxa tii xosaraa, ma ga uuli xoltin pula. Tiwaa tsaa nan abia xolot asuk xol xapil tudu ma xan balan asuk pak ma xan no tine, tii suk lotsul lapula papan pula.

¹⁹ Mulina abia, no daan inaman in Jerusalem di se alongen abala, o di ga putsangi iesan abia xolot sin xadi totore Akeldama, muina ina aweaatalaa Pula ina Dal.)☆

²⁰ Pita a paare, “Di atatal lalon buk Saam,

“ ‘Xan xalkale tii se biil;
ma na xap xa bula na manngi,’☆

ma
‘xa na adi xan xalkale ina lalaamua.’☆

* **1:13 1:13** Sin biao leng, di putsangi Silot sin saa ia ta we na saali Rom ngali di ba poroklii Israel xasinge. ☆ **1:13 1:13** Met 10:2-4; Mak 3:16-19; Luk 6:14-16 ☆ **1:19 1:19** Met 27:3-8 ☆ **1:20 1:20** Saam 69:25 ☆ **1:20 1:20** Saam 109:8

²¹ Balawaabi, a suk axaaau tsaa ngali gita na axilangi xa ina gita ta xaa manman mii gita sin no leng araraa mii Orong Iesu sin xan eses labatina gita,

²² atiltoli sin xan axaxadaan Jon, til sin leng biao Morooa tii giwaa Iesu laa lapalaa papaalii gita. Ngali xa ina abala di na tsap xa tiltsoxoti mii gita taman xan tinapaas mula Iesu.”✧

²³ Di se axilangi no taamat alua, iexa Josep iesan Barsabaas, iesan bula Jastas, ma iexa ilaa Mataias.

²⁴ Mil di ga sausawit we atala, “Orong, iu suk atik axaautsi no butsa giem araraa. U na asen sin giem saa xaawe ina abala delulu u tii se axilangi

²⁵ ngali adi abia inatalil ina aposal, biao Judas tii papaalii ngali laa man nan xan xobel tsaa.”

²⁶ Mil di tii ga ura-ura taman no xaat ma no xaat di xol laa sin Mataias; biaabi di tii ga xoxot tali ia mii sangaul axuuk ma ga laa xuuk ina aposal.

2

Leng ina Pentikos

¹ Biao leng ina Pentikos*✧ tii se xaalame, no Aposol araraa di tii se le tsap etudim sin uk xolot.

² Sauna mu, tengteng ina was ta malen maal watwat, tii xaal balalangit ga maalen tuali abia anua di tii xalkale lalon.

³ Di tii ga lasi malen no xalam ina ie tii tsuul exasen ma ga oles xuxuuk papan di.

✧ **1:22 1:22** Met 3:16; Mak 1:9; Luk 3:21 * **2:1 2:1** No Jiu di xosaraa luxaal ina Pentikos ngali adodomi Morooa ta xosaraa mamainaang sin di ma di ga tali no waa uul ina luxaal sin ia.

✧ **2:1 2:1** Exo 34:22

⁴ Ma di araraa di ga us taman Nantanua Pat. Di atiltsoli ngali papaare taman no mat laxen totore ina xalam, Nantanua Pat tii ga asingan di.

⁵ Talaawaa no Jiu biao di ta mataatinai Morooa di manman Jerusalem xaal sin no inaman labalaba araraa lalon xolkolmoxo ina inaman.

⁶ Biao di tii alongen abala tengteng, malep araraa di suk tsap etudim, ma di tii ga olol amuina di xuxuuk di alongen no untaltaalnge di tii papaare sin xadi no totore xuxuuk tsaa.

⁷ Di suk olol buxa ma di ga atsuru, "Lolong, balawaa no inaman di tii papaare, a xap di araraa in Galili?"

⁸ O ngalisa gita araraa gita ga alongmen di, ta tsaxali xadi totore tsaa?

⁹ Giem no inaman in Patia, Mede, Elam; ma xaal Mesopotemia, ma sin no xolot Judaia ma Kapadosia ma xaal Pontus ma Asia,[†]

¹⁰ ma xaal Pirigia ma Pampilia xaal Igip ma sin no xolot Libia atataaen Sairen; ma no xibong in Rom.

¹¹ No Jiu ma no Gentail di ta se tsap no Jiu;[‡] ma biexaal ina giem in Kirit ma Arabia. Giem alongen abala no inaman di ta papaare taman nagiem totore tsaa, ngali asaait taman no xariin axixila Morooa tii se xosaraa!"

¹² Di olol ma di ga adodo xuduxudu, ma di ga etsura engen di, "Sen muina abala maarang?"

¹³ Biexaal di tii paare soloki no untaltaalnge ma di tii ga paare, "Di tii ga nun tangtangabaa buxa taman waain."

[†] **2:9 2:9** Asia biao prowins in Rom biao ta manman lalon inaman labalaba *Turkey* talaawaa. [‡] **2:11 2:11** Saa ia ta amumusili sin xan no lo Moses ma ga xasau.

Pita a baais labatina abia malep

¹⁴ Pita a laa ma ga til lapalaa mii sangaul axuuk ma ga laa xuuk ina aposal ma ga papaare lot laa sin abia malep: “No turaaga no Jiu ma gim araraa gim ta manman Jerusalem, iaa we ina alengi abala maarang sin gim; gim na suk lolong axaau sin sen maarang iaa ba ta asaaiti gim taman.

¹⁵ Balawaa no inaman di xap nun tangtangabaa malen gim ta paare; a xap. Balawaa apaasaet ina leng tsaa lawaareng!

¹⁶ Propet Joel tii ga papaare taman abala tsaa:

¹⁷ “ ‘Moroaa ga paare, “Sin xapkap ina balawaa no leng

iaa ba xabaren Nantanuaaga papan no inaman araraa.

Nagim no tsixi ma tsaxana di ba tali nugu totore tsaa,

Nagim no xulaau di ba lasi no nanen binalang xaal sin iaa,

ma nagim no maas di ba balngen no binalang.

¹⁸ Sin abia no leng iaa ba xabarenlii Nantanuaaga lalon nugu no untutule taamat ma aina, ma di ba tali xadi totore ina propet tsaa.

¹⁹ Iaa ba asen no axixila xoror lapalaa balalangit ma no axixila xoror sin xolkolmoxo lapula, dal ma ie ma ubaas ta butbutu.

²⁰ Ma matanios naba putsu laa sin lodo ma uleng§ naba tok malen dal, setauan sin xaxaalame ina xariin leng ma minaalam ina xan leng Orong.

§ 2:20 2:20 *Ulung - Bubu.*

21 Nawe saa ia ta ilei
iesan Orong naba tuo.”✧

22 “No inaman Israel, gim na lolong sin abala:
Moroaa tii tulen Iesu in Nasaret xaalame sin gita
ngali xosaraa no axixila xoror, no xariin tinaxaa,
ma no axixila xoror, biao Moroaa tii xosaraa no
labatina gim sin ia, malen gim tsaa gim ta atii.

23 Moroaa atii sawe naba ta tsap ma sawe tii se
ngiti malen ta se tsap biao gim ta babel tali Iesu.
Ma gim tii ga tiltsomi no untsaxa ngali tali ia sin
minet, sin gim tii ataxiwaa papan tongol.✧

24 Oro Moroaa atapaasi ia sin minet ma alei-
waai ia sin sosong watwat ina minet, amuina
minet tii ga suk xap pupua ngali taxaariti ia.✧

25 King Dewit a paare taman ia,

“ ‘Taa se lasi Orong ta tigiri laamuangen iaa.
Amuina a manman sin nugu lima mua
ma iaa ba xap mataa.

26 Amuina sin abia, iaa pa’ii iu Moroaa taman
taton;
nugu pakpak naba iaawis ma liliis lalon
tinaalnge,

27 amuina u ba xap papaalii iaa lalon Edes.
U ba xap papaalii iwaa num ta Pat na maraap
lalon io.

28 U tii se asen sin iaa biao sal ina tino.
Ma u ba auusi iaa taman pinaalam ma u ba
tigiri manman mii iaa.’✧

✧ 2:21 2:21 Jol 2:28-32 ✧ 2:23 2:23 Met 27:35; Mak 15:24; Luk
23:33; Jon 19:18 ✧ 2:24 2:24 Met 28:5-6; Mak 16:6; Luk 24:5-6

✧ 2:28 2:28 Saam 16:8-11

29 “Nugu no taamat, iaa asaaiti gim taman so: Dewit iwaa xida iaaiaa, tii se met ma di ga se punami ma talaawaa xan lia pupuna bala tsaa mii gita sin abala no leng.

30 Oro ia propet ma tii ga se atiixi we Morooa tii se xubatsi ma waawaalima ngali naba xanei xa ina xan no utmilmil ngali naba tsap king malen ia.

31 Nanen sin sawe naba ta laa xaalame, a se paare taman xan tinapaas mula Karisito,* we naba xap papaalii ia lalon suu ina minet ma no isuaan tii xap maraap.

32 Morooa tii se atapaasi Iesu laa sin tino ma giem araraa no tiltsoxoti ina abala soina.

33 Morooa tii se giwaa Iesu laa balalangit ma tii ga se xalkale sin lima mua ina xan Mom, ma tii ga se adi Nantanua Pat sin xan Mom malen tii se xubatsi, ma talaawaa tii se xabaren sawe gim ta se lasi ma alongen.

34 Amuina Dewit tii xap laa lapalaa balalangit, oro ia tsaa tii we,

“ ‘Orong asaaiti nugu Orong:

“U na tsotso atala sin nugu lima mua

35 til sin iaa ba ta xosaraa num no matenkorot malen xa niaan xutxutsiil.”☆

36 “Biaabi, no inaman Israel araraa di ba atiixi maaba we: Morooa a se xosaraa iwaa Iesu, gim tii ataxiwaa, ngali tsap Orong ma Karisito.”

* **2:31 2:31** *Karisito - Iwaa Morooa ta apati ga tulen ngali atoaa xolkolmoxo ina inaman.* ☆ **2:35 2:35** *Saam 110:1*

³⁷ Biaa no inaman di alongmen abala xan totore Pita, ma balawaa ga suk tsixi xadi no butsa ma di tii ga paare ngali Pita ma biexaa aposal, “Nagiem no taamat, giem ba se xosaraa sa?”

³⁸ Pita tii ga xisi, “Gim na puxisbal ma gim xux-uuk, gim na adi axaxadaan sin iesan Iesu Karisito ngali Moroaa naba adodolii nagim no namaang tsaxa; ma gim ba adi tinabel ina Nantanua Pat.

³⁹ Amuina biaa xuxubu ngali gim ma nagim no tsi ma biaa di, di ta manman palpalaa bula. Ma ngali no inaman araraa Orong xida Moroaa naba ta ilei di.”

⁴⁰ Taman biexaa totore bula Pita atewaai di ngali di na tilaamamil. A ningi awatwati di we, “Gim na ningi Moroaa ngali naba atoa gim tsaa ngalibi gim ba xap adi mamaet sin abala no utmilmil tsaxa.”

⁴¹ Sin abia leng, di tii sirawaa xan inesaait, biaa di tii axadaani di tii 3,000 ina inaman araraa di tii xoxot tali mii no untaltaalnge.

No untaltaalnge di langlangaari taman ukbal

⁴² Di tii suk taliil sin alongmen xadi no asasing no aposal, ma di tii ga eturangen di tsaa sin namaang ina tsabaxi tsoki, ma sin sausawit.

⁴³ Di araraa di suk olol ma no aposal di ga xosaraa no axixila xoror.

⁴⁴ No untinaalnge araraa di exumule ma di tii ga exasen engen xadi no mat maarang araraa.✧

⁴⁵ Di sune taman xadi no xoltin pula, ma xadi no mat maarang araraa ma di adi no xuxute ma exasen laa sin no saa di ta muun.

✧ 2:44 2:44 Apo 4:32-35

⁴⁶ No leng araraa, di tigiri tsap exumule lalon xolot ina Xan Anua Moroaa ma di tii ga tsabaxi tsoki lalon xadi no matenaanua, ma di ga arie angen taman tataton ma adokdoki di tsaa,

⁴⁷ di paipa'ii ma alet laangen iesan Moroaa laa lapalaa ma biexaa inaman in Jerusalem di tii ga bal axaau mu ngali di. Ma sin no leng xuxuuk, Orong agii atsigili no inaman biaa di tii tuo.

3

Pita atoa taamat xadak tsaxa

¹ Sin biexa leng, Pita ma Jon delu es laa lapalaa lalon Xan Anua Moroaa sin leng ina sausawit—sin nanaatuul ina matanios nale.

² O iexa taamat xadak tsaxa xaal sin di tii taxaali. Di tii xaa atsotsoi sangan matenmat ina Xan Anua Moroaa, biaa di tii putsangi Matenmat Mirmir. Sin no leng araraa di xaa le atsotsoi ngali ninginingi no inaman, di ta xa es tsiga laa lalon xolot ina Xan Anua Moroaa.

³ Biaa iwaa taamat tii lasi Pita ma Jon delu ta we na es tsiga, asuk ningi delulu ngali xaa xuxute.

⁴ Pita ma Jon delu suk nanen tutiik laa sin iwaa taamat. Pita ga paare ngali, “U na nan ariiti gelulu!”

⁵ Ilawaa taamat a nanen ariiti Pita ma Jon ga adodo we delu ba tali xawas sin.

⁶ Oro Pita a paare ngali, “Silwa ma goul a xap nago xaal ina. Oro iaa ba tali semaarang iaa ta tapkina sin iu. Sin iesan Iesu Karisito in Nasaret, u na tapaas ma u na eses.”

⁷ Pita ataxaanai ia sin lima mua ma ga tiltsomi ngali til laa lapalaa. O tiwaa tsaa no xaden ga suk tutiik ma ga se watwat.

⁸ A pis laa lapalaa taman no xaden ma tii ga atiltsoli eses. Asuk es tsiga mii Pita ma Jon lalon xolot ina Xan Anua Morooa ma ga es pispis, paipa'ii Morooa.

⁹ No inaman araraa di lasi ta eses ma paipa'ii Morooa,

¹⁰ di nanxilalaa ia malen iwaa mu taamat ta xaa xalkale ninginingi no inaman sangan matenmat ina xolot ina Xan Anua Morooa biaa di ta put-sangi Matenmat Mirmir. Di suk adodo buxa ma taton sin semaarang ta tsap sin.

Pita a baais sin no inaman

¹¹ Iwaa unningning asuk es etaxaa mii Pita ma Jon, o no inaman di tii ga olol buxa ma di ga sol xaalame sangan Pita ma Jon lalon xolot arare ina Xan Anua Morooa di putsangi xan Paradaa Solomon.

¹² Biaa Pita tii lasi abala, asuk paare ngali di, “No inaman in Israel, ngalisa gim ta olol sin abala? Ngalisa gim ta nen ariiti giem? Manaa gim sorowe we gelulu suk tutiik ma sin abala muina gelulu ie xoror ngali atoaa ilawaa taamat ngali naba eses mula. Balawaa a xap so.

¹³ Xan Morooa Abaram, Aisak ma Jakop, ia bula xadi Morooa xida no iaaiia; a se aminaalami iesan xan untutule Iesu laa lapalaa. Iwaa gim tii siir tali sin Pailat ngali sas amantei o gim tii ga ulislilii sin ia. Sin ta we, ‘Na se luba aleiwaai ia.’

¹⁴ Gim ulislilii iwaa taamat Pat ma Untutiik gim tii ga atsuraa ngali iwaa unsasas xa ngali na luba tali sin gim.✧

¹⁵ Gim tii ga sas amantei iwaa untino. Oro Morooa atapaasi sin minet. O talaawaa gelu no tiltsoxoti ina abala maarang.

¹⁶ Sin tinaalnge ina iesan Iesu, iwaa taamat gim ta lasi ma atii a ie watwat. Biaa iesan Iesu ma tinaalnge axaal sin ia biaa ta taal araraai abia atotoaa sin ia malen gim araraa gim tii lasi.

¹⁷ “O talaawaa no turaagamasen, iaa atiixi we, gim xap atixi samaarang gim mii nagim no lalaamua gim tii xosaraa sin Iesu.

¹⁸ Oro talaawaa Morooa a se taxaa puua sen inesaait tii paatinai ti laamua sin no propet, biaa tii paare we, Karisito naba saaen sosong.

¹⁹ Gim na se puxisbal ma na amusili Morooa, ngali naba sibilenli nagim no namaang tsaxa.

²⁰ Nawe gim xosaraa abia, gim ba atii Morooa a manman mii gim. Naba tulen iwaa Karisito, iwaa tii se axilangi ngali gim, iwaa Iesu.

²¹ Na ben man lapalaa balalangit til sin abia leng Morooa naba xosor auuli no maarang araraa, malen tii se xubatsi laamua tsaa mii xan no propet pat.

²² Moses tii paare ti laamua we, *‘Iwaa Orong nagim Morooa naba tali nagim xa propet malen iaa, xaal labatina nagim no inaman tsaa. Gim na lolong axaau sin no mat maarang ta asaaiti gim taman.*

✧ **3:14 3:14** Met 27:15-23; Mak 15:6-14; Luk 23:13-23; Jon 19:12-15

²³ *Nawe xa a xap lolong axaau sin iwaa propet, di ba ieslii labatina xan no inaman.*[☆]

²⁴ “Asuk so maase, no propet araraa, di xaal sin Samuel ma laa xuduxudu ina no propet di tii paare, ma di tii ga asaait taman abala no leng.

²⁵ Gim xan no utmilmil abia no propet ma ina abia xuxubu, Moroaa tii se xubatsi mii nagim no mom. Tii paare ngali Abaram, *‘Xaal sin num no utmilmil, iaa ba atubudaani no inaman araraa ina abala xolkolmoxo ina inaman.*[☆]

²⁶ Biaa Moroaa tii atapaasi xan untutule, a tulen ia setauan ngali atubudaani gim ngali taal-talu sin nagim no namaang tsaxa.”

4

Pita ma Jon delu til lalon ininte

¹ Pita ma Jon, delu papaare tsaa sin no inaman, biaa no unsausawit ma iwaa lalaamua ina no unxoxo ina Xan Anua Moroaa, ma no Saadusi di ga xaalame sangan di.

² Di suk bal tsaxa amuina no aposal di asingan no inaman ma babaais sin Iesu taman tinapaas mula sin minet.

³ Di tsiili Pita ma Jon sin ta se nale bingbing, di aturungi delulu lalon anua lodo ngali laa sin biexa leng.

⁴ Oro xuduxudu ina inaman di tii alongen abia inesaait ma di tii ga taltaalnge sin Iesu ma xoxot ina abia inaman a laa pupua malen no tausen alima (5,000).

☆ **3:23 3:23** Dut 18:15, 18-19 ☆ **3:25 3:25** Til 22:18; 26:4

⁵ Sin leng papan, no lalaamua ma no xusaak ina no Jiu ma no unaasasing ina lo, di tsap etudim tia Jerusalem.

⁶ Anas iwaa unsausawit lapalaa mii Kaiapas, ma Jon ma Aleksenda mii biexaa taamat ina abia xan matenaanua iwaa unsausawit lapalaa.

⁷ Di tii giwaa Pita ma Jon ma di ga atilngi delulu laamuaan di ma di tii ga atiltsoli atsuraa delulu, “Sin xan xoror saa ma sin iesan saa biala gulu ga xosaraa abala?”

⁸ O Pita ta us taman Nantanua Pat, tii ga paare ngali di: “Gim no lalaamua ma no xusaak ina inaman!

⁹ Nawe gim ininte sin giem, talaawaa, amuina giem ta asen namaang mamainaang sin aia xadak tsaxa ma gim tii ga atsuraa giem ta sen tuo we,

¹⁰ biaabi, gim na atii abala, gim mii no inaman araraa in Israel, sin iesan Iesu Karisito in Nasaret, iwaa gim tii ataxiwaa papan tongol oro iwaa Morooa tii atapaasi xaal sin minet, o iwaa taamat ta til laamuaan gim, tii ga tuo.

¹¹ Ia mu, biala inaatel ta paare taman,

“Iwaa xaat biala gim no untunumar gim ta ngut-sulen lii.

O ia a se tsap martsur ina atkale ina anua.’☆

¹² Gita ba xap tatanginai atotoaa xa bula sin xa. Amuina a xap xa ies bula paina balalangit iwaa Morooa ta tali sin no inaman ngali gita na tuo.”

¹³ Biaa no lalaamua di lasi Pita ma Jon, delu ta xap mataa ma ngali atiixi we delu xap laa nan xa asasing ma delu no taamat gomsaa mu. Di suk olol, ma nan xilalaa we, delu tii etaxaa mii Iesu.

¹⁴ Oro di ga lasi iwaa taamat ta se tuo ta tiltil mii delulu tia, oro di xap pupua ngali paatinai xawas ngali epuske mii delulu.

¹⁵ Di ga asaaiti awatwati no unxoxo ngali giwaa atsuulngi detatuul alen Sanidrin.* Ma di ga exumule ngali atutiki no papaare labatina di ngali sen maarang di ba se xosaraa.

¹⁶ Di etsura engen di, "Gita ba xosaraa sa sin abala lo taamat? No inaman araraa di ta manman Jerusalem, di atiixi abala axixila xoror delulu ta xosaraa ma gita ba xap pupua ngali ulis, 'we a xap tsap.'

¹⁷ Oro ngali tilbanti balawaa maarang ngali na xap tsitsiil laa buxa labatina no inaman, gita na atewaai abala lo taamat we gita ba tali sosong sin delulu nawe delulu asaaiti biexaa inaman taman abala ies."

¹⁸ Di asaait awatwati no unxoxo ngali giwaa atsigili biaa lo taamat ngali tsiga sebula, biaa di ga asaait awatwati delulu ngali delu na xap bula papaare taman Iesu ma asingan xaal taman ia bula.

¹⁹ Oro Pita ma Jon delu xisi, "Gim tsaa gim na ininte. Sin sawe ta tutiik lalon no matan Morooa, ngali amusili gim o ngali amusili Morooa?

²⁰ Ngali abala, gelu ba xap pupua ngali bong ngali papaare taman sen maarang gelu tii se lasi

* **4:15 4:15** *Sanidrin* - Biaa kaunsel ina no lalaamua ina no Jiu biaa no unsausawit ma no unaasasing ina lo.

ma longmien.”

²¹ Mulina di ta anaai awatwati delulu, di ga luba aleiwaa delulu. Di ga xap tatanginai xa xirabas ngali asosongi delulu amuina no inaman di lo paipa'ii Morooa ngali samaarang tii se tsap.

²² Ngali iwaa taamat delu tii xosaraa axixila xoror sin ma tii ga se tuo, xan no miet tii se liwaa no sangaul aet.

Xadi ningning no untaltaalnge

²³ Biao, Pita ma Jon delu tii se tsuul leiwaa, delu suk mula laa sangan xadelu no inaman tsaa ma delu ga paatina abia no maarang araraa, lalaamua ina no unsausawit ma no xusaak di tii se paatina sin delulu.

²⁴ Biao no untaltaalnge di alongen abala, di suk xale etudim taman sausawit laa sin Morooa. Di ga we, “Belaba Morooa, iu Unaaxoxos ina balalangit ma xolkolmoxo ma laman ma no mat maarang lalon.

²⁵ Iu papaare taman Nantanua Pat sin num untutule iwaa nagiem iaiaia Dewit:

“Ngalisa no Gentail di tii bal musteng buxa?

Ma ngalisa no inaman in Israel di tii ngiti gomsaai iaa?

²⁶ No king ina xolkolmoxo di taxaaturung ngali epuske mii iaa

ma no lalaamua di exumule

ngali epuske mii Orong

ma mii iwaa Morooa tii apati taman olip wel.'☆

27 Asuk so, Erot[☆] ma Pontius Pailat[☆] delu tii le exumule mii no Gentail ma no inaman in Israel lalon abala inaman laba. Di ngiti ngali epuske mii num untutule pat Iesu iwaa u tii se apati malen Mesaia.

28 Di tii tsap exumule ngali xosaraa no daan maarang, biala sin num xoror ma sirsiir u tii sirawaa ngali naba tsap.

29 Oro talaawaa Orong u na adodomi xadi xuxubu ngali ririiti giem ma awatwati giem, num no untutule, ngali paare taman num totore taman xaraxin watwat.

30 U na tulsen liman papan no inaman ngali atoa ma u na xosaraa no mat laxen axixila xoror ma xariin axixila sin iesan iwaa untutule pat Iesu.”

31 Mulina di tii se sausawit xap, biala anua di ta exumule lalon asuk giis. Ma Nantanua Pat ga tuali di ma di ga papaare taman Xan Totore Moroaa taman xoror ma di ga xap mataa.

No untaltaalnge di exasen xadi no mat maarang

32 Biala no untaltaalnge araraa di uk bal taman adodo ta xuuk mu. A xap xa na paare we xan no maarang xasinge mu, a xap. Oro di exasen xadi no maarang araraa.[☆]

33 No aposal di tii lo papaare leng taman xaraxin xoror ina xan tinapaas mula Orong Iesu ma xan amiimiilam Moroaa ga suk taxaa buxa papan di araraa.

34 A xap xa labatina di na muun sin luxaal ma biexaa was. Biala di, di ta ie pula o no anua, di

☆ 4:27 4:27 Luk 23:7-11 ☆ 4:27 4:27 Met 27:1-2; Mak 15:1; Luk 23:1; Jon 18:28-29 ☆ 4:32 4:32 Apo 2:44-45

sune taman no ma di ga tali abia xuxute di tii tsiili.

³⁵ Ma di tii ga aturungi no, sangan no xaden no aposal, ma di ga exasen no laa sin no saa di tii muun ngali xaa maarang.

³⁶ Iexa taamat, iesan ila Josep ia ina matenbung Liwai, xan xobel so papan ienusa Saipras. Biaa no aposal di a tso iesani taman Banabaas. (Balawaa ies Banabaas muina Tsi ina Ananaai xa.)

³⁷ Tii sune taman xan xoltin pula tsaa laa sin iexa taamat, ma tii ga aturungi abia xuxute sangan no xaden no aposal.

5

Ananias ma Sapira

¹ Talaawaa iexa taamat, iesan ilaa Ananias o xan tubu iesan ilaa Sapira. Ia tii sune bula taman xan xoltin pula.

² Oro xolot ina abia xuxute tii axuina ngali xan tsaa, ma xan tubu bula atiixi abala, ma tii ga aturungi xolot mu ina abia xuxute sangan no xaden no aposal.

³ O Pita ga paare weaatala sin, “Ananias, asen parawe u ga siir tali Saatan ngali tuali num balan ngali u ga apanaai Nantanua Pat ngali axuina xolot ina xuxute u tii adi ina abia num pula?

⁴ Tii xap num xoltin pula sin u ta xap mager sune taman? Mil u ta sune taman, u pupua ngali lii abia xuxute malen u saan ngali. Oro u daraxe we biaa no xuxute araraa ina tinabel. Ngalisa u tii xosaraa abala namaang? U tii se xap apanaai no inaman, oro u tii se apanaai Morooa.”

⁵ Biaa Ananias tii alongen abala asuk xol met lapula. Biaa no inaman di tii alongen abala maarang di tii suk mataa buxa.

⁶ No xulaau di tii tsiga ma di ga ngaati taman no laplap ma di tii ga laa punami.

⁷ A tuul no aua mil, xan tubu Ananias a le es tsiga, oro a xap atii biaa maarang tii se tsap sin xan maxis.

⁸ O Pita tii atsuraa, "Asaaiti iaa balawaa mu se abia xuxute gululu ta adi sin nagulu pula?"

Aina a xisi, "Iou, biaa se araraa."

⁹ O Pita ga asaaiti, "Asen parawe gululu ta siir ngali xonon Nantanuaan Orong? Lasi, biaa no taamat di ta punami num maxis biaa se di matenmat, ma di ba alet atsuulngi iu bula."

¹⁰ Sauna mu iwaa aina asuk xol sangan no xaden ma tii ga suk met. No xulaau di le es tsiga ma di tii ga lasi aina ta se met, di ga alet atsuulngi, ma di ga laa punami sangan xan maxis.

¹¹ Xan matenaanua Moroaa in Jerusalem ma biexaa inaman di alongen abala maarang ta tsap di suk mataa buxa.

No aposal di tii atoa no daan inaman

¹² No aposal di xosaraa no daan mat laxen axixila ma no axixila xoror labatina no inaman. No untaltaalnge araraa di xaa laa tsap esuei papan xan paradaa Solomon.

¹³ A xap xa na adodo ngali tsomi di oro di manglen buxaai no inaman.

¹⁴ Oro no daan taamat ma aina di tii taltaalnge sin Orong Iesu ma di tii ga xoxot tali di.

¹⁵ Sin abala muina no inaman di ga le tali no maramase sin gelgel ina sal ma di ga le atetei di

papan no xabangas, ngali xan maliip Pita naba liu papan di sin ta es liwaa di.

¹⁶ Malep ina inaman di xaalame sangan no aposal, di xaal sin no inaman laba ulti ma sangan Jerusalem bula, di gii xaalamiyen xadi no inaman di ta maramase ma biala di no tanua tsaxa di ta tsigaii di, ma Moroaa ga atoa di araraa.

Di tsiili no aposal

¹⁷ Lalaamua ina no unsausawit mii xan no turan araraa, biala no Saadusi, di lasi balawaa no maarang no aposal di tii xosaraa no ma no balan di tii ga suk bal tsaxa buxa.

¹⁸ Di tsiili no aposal ma di tii ga tali di lalon anua lodo.

¹⁹ Oro sin abia bing, xan angelo Orong atsalali no matenmat ina anua lodo ma ga atsuulngi di lokobel.

²⁰ Ma ga asaaiti di, “Gim laa til lalon xolot ina Xan Anua Moroaa ma gim na asaaiti no inaman taman inesaait araraa ina balawaa tino uul.”

²¹ No aposal di amusili abala papaare, di ga laa lalon xolot ina Xan Anua Moroaa lawaareng bingbing ma di tii ga atiltsoli ngali baais laa sin no inaman.

Biala iwaa unsausawit lapalaa mii no turan, di tii tsap exumule, di tii ga ilei Sanidrin, biala no xusaak araraa in Israel, ma di ga tulen inesaait laa lalon anua lodo ngali di ba tulen no aposal xaalame.

²² Oro biala di ta tsap nan anua lodo, iwaa lalaamua ina no unxoxo a xap tatanginai no aposal tia biaabi di tii ga mula ma di tii ga asaaiti Sanidrin,

23 “Biaa giem ta tsap nan anua lodo, giem tatanginai mat ta tsaxil ma no unxoxo di tii tiltil matan mat. Oro biaa giem tii tsalali mat, giem tii xap lasi xa na manman lalon.”

24 Biaa iwaa lalaamua ina no unxoxo ina Xan Anua Morooa mii no lalaamua ina no unsausawit di tii alongen abala totore, di tii ga suk adodo xuduxudu we, “Sen maarang a se tsap sin di?”

25 Iexa taamat tii tsap ma tii ga asaaiti di weaatala, “Gim na lolong, biaa no taamat gim tii tali di lalon anua lodo, bile di se tiltil lalon xolot ina Xan Anua Morooa ma di ga lo asasingan no inaman.”

26 Sin abia iwaa lalaamua ina no unxoxo mii xan no unxoxo di ga laa gii mulangen no aposal xaalame, ma di ga xap xosor atsoti di. Amuina di mataa, we no inaman di ba soro pidili di taman xaa xaat.

No aposal di xap mataa sin kaunsel

27 No unxoxo di giwaa axaalamen no aposal ma di ga atilngi di lalon no matan Sanidrin ngali no unsausawit lapalaa di ba atsuraa di.

28 Ma ia ga asaaiti di, “Giem se asaait awatwati gim ngali gim ba xap asasing ma baais sin no inaman taman iesan ilawaa taamat. Oro lasi, gim se asingan no inaman sin no xolot araraa in Jerusalem taman abala no asasing! O gim tii ga wena atuti xan minet ilawaa taamat sin giem.”☆

29 O Pita mii biexaa no aposal di tii ga xisi di, “Giem ba amusili mu Morooa, giem na xap amusili xan adodo taamat!

³⁰ Xadi Moroaa xida no mom iwaa tii atapaasi Iesu xaal lalon suu ina minet, mil sin gim tii sas amantei sin gim ta ataxiwaa papan tongol.

³¹ Moroaa tii atapaasi laa lapalaa sin xan lima mua malen xan tsi pat ma untino, ngali tali sal sin no Israel ngali puxisbal ma Moroaa naba adodolii xida no namaang tsaxa.

³² Giem no tiltsoxoti ina abala no maarang, ma Nantanua Pat bula, iwaa Moroaa tii se tali sin abia di, di ta lolong amusili ia.”

³³ Biaa di tii alongen abala xan papaare Pita, di tii suk bal musteng buxa ma di tii ga saan ngali sas amantei di.

³⁴ Oro iexa ina di, ia Paarasi, o iesan ilaa Gamalel, ia unaasasing ina lo ma no inaman di xaa manglen ia. A til laa lapalaa laamuaan abia Sanidrin ma ga asaait ngali gii atsuulngi no taamat ngali laa liliis dokdok lokobel.

³⁵ Gamalel ga asaaiti biaa kaunsel weaatala, “No inaman in Israel, gim na suk tilaamamil sin sawe gim ta we na xosaraa sin abia no taamat.

³⁶ No leng tii se laa, gim atiixi mu, Teudas tii asemi ma tii ga paare we, ‘Ia taamat laba;’ ma tii ga mat malen 400 ina no inaman di tii amusili. Oro biexaal di sas amantei ia ma biaa no inaman araraa di ta amusili ia, di tii ga sol exatsape, ma biaa xadi tinaxaa tii suk maarang gomsaa mu.

³⁷ O mil sin ia, leng ina taal ies tii tsap, Judas in Galili tii asemi ma ga laamuangen malep ma di ga amusili ia, oro biexaal di tii sas amantei ia, ma biaa di araraa, di tii amusili ia di tii sol exatsape.

³⁸ Biaabi amuina sin balawaa no maarang, iaa tii ga asaaiti gim ngali gim na xap xosaraa xawas

sin balawaa no taamat. Gim na papaalii adamisi di. Gim papaalii di na laa! Amuina nawe balawaa tinaxaa di tii xosaraa, axaal sin xadi adodo no taamat mu, naba maraamen.

³⁹ Oro nawe Moroaa tsaa atapaasi abala tinaxaa, gim xap pupua ngali tilbanti di. Gim ba tatanginai malen gim se esas epuske mii Moroaa.”

⁴⁰ Xan totore tii ga putsu xadi no butsa. Di ga ilei atsigili no aposal ma di ga ririiti di. Mil di tii ga paare watwat ngali tilbanti di ngali papaare taman iesan, Iesu bula. Ma di ga luba aleiwaa di.

⁴¹ No aposal di ga papaalii abia Sanidrin, ma di tii ga taton, amuina di atii malen Moroaa amanglen di we, di pupua ngali alet sosong ngali iesan Iesu.

⁴² Ma sin no leng xuxuuk, di laa lalon xolot ina Xan Anua Moroaa ma no anua xuxuuk ngali asingan no inaman ma di xap papaalii tinaxaa ina asasing ma babaais taman inesaait mamainaang ina Iesu iwaa Karisito.

6

Di axilangi apaasaalua ina no tsi asasing

¹ Sin abia no leng biao xoxot ina no tsi asasing di suk malisa. Ma sin abia no tsi asasing di ta totore in Grik, di paare xuduxudu ngali no tsi asasing di ta papaare in Ibru sin no leng xuxuuk, di xap tiltsomi xadi no nal* di ta muun sin luxaal.

² Biaabi sangaul axuuk ma ga laa lua ina aposal araraa, di tii ga axumuli no tsi asasing araraa ma di tii ga asaaiti di, “A xap tutiik ngali giem ngali

* **6:1 6:1** *Nal* - Ina xan maxis ta metli.

longlii biaa inatalil ina xan totore Morooa, ngali giem ba exasen no luxaal.

³ No turaagamasen, gim na axilangi xaa taamat na paasaalua labatina gim biaa gim ta atii we di us taman Nantanua Pat ma sinaae. Gita ba tali abala tinaxaa laa sin di,

⁴ ma giem ba taliil sin sausawit ma xosaraa inatalil ina xan totore Morooa.”

⁵ Balawaa ngitngit atatoni biaa malep araraa. Di axilangi Stepan, iwaa taamat ta us taman tinaalnge ma Nantanua Pat. Ma di ga axilangi Pilip ma Prokorus ma Nikanor ma Timon ma Parmenas ma Nikolas, ia taamat in Antiok, tii ia ina no Gentail ma ga tsap xa Jiu.

⁶ Di tali abala no taamat sin no aposal, ma di tii ga aturung no liman di papan di ma di ga sawit awatwati di ngali xosaraa abala inatalil.

⁷ Biaabi xan totore Morooa ga suk laa sin no daan xolot. Xoxot ina no tsi asasing in Jerusalem asuk pis isagaa laa lapalaa ma xuduxudu ina no unsausawit lapalaa di tii tsap no tsi asasing.

Di tali Stepan lalon ininte

⁸ Talaawaa Stepan, iwaa taamat ta us taman xan amiimiilam ma xoror Morooa, tii xosaraa no xariin maarang ma no axixila xoror labatina no inaman.

⁹ Biexaa taamat di tapaas xaal nan Anua Sausawit xadi no inaman leiwaa malen di ta put-sangi, no Jiu in Sairin ma Aleksendia ma no prowins ina Silisia ma Asia. Balawaa no taamat di atiltsoli inebut mii Stepan.

¹⁰ Oro di ga xap pupua ngali aiepatsaa xan sinaae ma tinaxaa ina Nantanua Pat iwaa ta tali xoror sin ngali papaare.

¹¹ Mil di tii ga paare xuxii ngali atuaai biexaa taamat we, “Giem alongmen Stepan ta paare taman no totore tsaxa ngali Moses ma Moroaa.”

¹² No inaman ma no xusaak ma no unaasasing ina lo, di bal musteng ngali sawe di tii paatina. Di tii tsiili Stepan ma di tii ga atilngi laamuaan abia Sanidrin.

¹³ Di giwaa no unaababaa ngali tiltsoxoti di ngali paare leng we, “Ilawaa taamat a xap iaawiis sin papaare epuske ngali abala Xan Anua Pat Moroaa ma biala xan lo Moses.

¹⁴ Giem tii alongen ia ta paare we ilawaa Iesu in Nasaret naba xosor atsoti abala xobel ma na soxisi no namaang Moses tii tali sin gita.”

¹⁵ Biala di, di tii xalkale lalon Sanidrin, di nan ariti Stepan, ma di ga lasi no paartsen matan ta suk malen xa angelo.

7

Xan papaare Stepan sin Sanidrin

¹ Mil unsausawit lapalaa tii ga atsuraa ia, “Balawaa no papaare aso?”

² A xisi, “No turaagamasen ma no mom, gim na lolong sin iaa! Moroaa ina minaalam asemat sin xida mom Abaram biala tii setauan manman tsaa Mesopotemia, laamua sin tii man Aran.

³ Moroaa asaaiti ia, *‘Poroklii num inaman labalaba ma num no inaman, ma u na laa lalon abia pula iaa ba ta putaasen sin iu.’*[☆]

⁴ “Biaabi ga papaalii biaa pula ina matenbung Kaldean ma ga laa manman Aran. Mulina xan minet xan mom, Moroaa a tulen ia laa sin balawaa pula biaa talaawaa gim ta manman lalon.

⁵ Moroaa tii xap tali xa maarang malen ta momtsoli sin, asuk xap xa xolot ina pula. Oro axubutali ia mii xan no utmilmil mulina ia, di ba xalkale lalon abia pula, sin abia leng Abaram tii xap mager ie tsi.

⁶ Moroaa tii papaare ngali lalon abala namaang: *‘Num no utmilmil, di ba tsap no xibong lalon xaa inaman labalaba ta xap xadi no tsaa, ma di ba tsap no untutule ma di ba ngungutsen di pupua sin 400 ina miet.*

⁷ Oro iaa ba tali mamaxet sin abia inaman labalaba di ta taxa paina di, malen no untutule. Mil di ba tsuul lalon abia inaman labalaba ma di ba langaari sin iaa lalon abala xolot.’[☆]

⁸ Mil Moroaa ga tali abia xuxubu ina xasau. Ma Abaram ga tsap xan mom Aisak ma ga axasaui ia sin no leng ta paasaatuul mulina abia leng di ta taxaana. Mil Aisak ga tsap xan mom Jakop. Jakop atsap xadi mom biaa no sangaul axuuk ma ga laa lua ina xida no iaaiiaa.

⁹ “Amuina xida no iaaiiaa di tii bal tsaxa ngali Josep, di ga suni taman ia malen untutule laa Igip. Oro Moroaa tii manman mii ia.

¹⁰ Ma ga aleiwaa ia sin xan no mamaet. A tali sinaae sin Josep ngali naba xosaraa ia ngali adi abia sirsiir axaau sin Paarao, king in Igip, biaabi ga tali ia ngali laamuangen no Igip ma xan no xariin anua.

[☆] 7:7 7:7 Til 15:13-14

¹¹ “Mil xariin itol ga tsap Igip ma Kaanan ta tali xariin mamaet ma xida no iaaiiaa di ga xap pupua ngali tsal luxaal.

¹² Jakop ga longmien we no xala bilo Igip, asuk tulen xida no iaaiiaa sin abia nanaaxuuk ina uwaa.

¹³ Sin nanaalua ina uwaa, Josep asaaiti no turamasen taman ia saa, ma Paarao tii ga atii xan matenaanua Josep.

¹⁴ Mulina abala, Josep ga tulen totore ngali xan mom Jakop ma xan matenaanua araraa, no sangaul apaasaalua ma ga laa lima ina di araraa.

¹⁵ Biaa Jakop ta laa lapula Igip ma tiwaa ia mii xida no iaaiiaa di tii met.

¹⁶ Xadi no iaaiiaa di tii alet mulangen xadi no pakpak laa Sekam ma di ga aturungi lalon no lia pupuna biaa Abaram tii iltsoli sin xan no tsi ila Amor itan Sekam taman abia xuxute ta pupua sin abia xolot.

¹⁷ “Biaa leng a se xaalame atat, biaa Morooa naba taxaa puua xan xuxubu sin Abaram, xoxot ina xadi no inaman in Igip asuk laa lapalaa buxa.

¹⁸ Mil iexa king iwaa ta xap atiixi Josep atsap malen lalaamua in Igip.

¹⁹ Tii apanaai buxaai di ngali xosor atsoti xida no inaman ma ga ngungutsen di ma ga alolbiri xida no iaaiiaa sin tii atuaai di ngali lii atsuulngi xadi no madalak uul lokobel ngali di ba met.

²⁰ “Sin abia leng, di tii taxaana Moses ma tii ga suk mat mamainaang lalon no matan Morooa. Sin no uleng ta tuul di tii tilaamamil sin, lalon xan anua xan mom.

²¹ Biaa, di ta se atsuulngi lokobel, xan tsaana Paarao a giwaa ma ga tilaamamil sin malen xan

tsi so tsaa.

²² Moses tii asasing sin no sinaae araraa in Igip ma tii ga suk ie xoror buxa sin xan no papaare ma xan no tinaxaa.

²³ “Biaa xan no miet tii se no sangaul aet, tii adodo lalon butsa ngali laa uwaa xan matenbung in Israel.

²⁴ Tii lasi iexa Igip ta tsaapi iexa ina no Israel ma ga laa ngali tilkaali ma ga sas amantei aia Igip.

²⁵ Moses tii adodo we xan no inaman tsaa di ba nanxilalaa we Moroaa a tali ia ngali aleiwaai di, oro di ga xap atii.

²⁶ Leng papan Moses a le tsap ga lasi no taamat ta lua in Israel delu ta esas. Moses a xonon ngali naba tali malum, ‘Gululu lomasen turamasen. Ngalisa gululu ta esas engen gululu?’

²⁷ “Oro iwaa taamat ta ngungutsen iexa, a tsulenlii Moses laa sin gelgel ga paare, ‘*Saa tali iu ngali u ba tsap lalaamua ma unininte labatina giem?*

²⁸ *U wena sas amantei iaa malen u ta sas amantei iwaa taan Igip torongonol?*”☆

²⁹ Biaa Moses ta longmien abala asuk sol laa Midian ma ga laa manman malen xa xibong ma xan no tsi ga lua.

³⁰ “Mulina no sangaul aet ina no miet a se liu, *‘iexa angelo ga asemat sangan Moses lalon rarar ina ie lalon ie dokdok lalon xobel biil atataaen Buk Sinai.*”☆

³¹ Biaa Moses tii lasi abia, asuk olol buxa sin abia nanen. Biaa ta se es laa atataen ngali nan axaautsi, asuk alongmen inan Orong.

32 *'Iaa xan Moroaa num no mom iwaa xan Moroaa Abaram, Aisak ma Jakop.*' ☆ Moses adidiir taman minataa ma ga xap saan ngali nanen bula.

33 "Mil Orong ga paare ngali, *'Saali num no bubut, amuina biaa xolot u ta tiltil lalon pula pat.*

34 *Asuk so maase iaa se lasi no mat laxen namaang tsaxa sin nugu no inaman in Igip. Iaa se alongen xadi no tineng ma balawaa iaa ba xaalame lapula ngali iaa ba aleiwaai di. Xaalame talaawaa ngali iaa ba tulen mulangenai iu laa Igip.*' ☆

35 "Ilawaa uk Moses aila iwaa di tii palolii taman no totore, *'Saa tali iu ngali u ba lalaamua ma unininte?'* Moroaa tsaa tii tulen ngali tsap xadi lalaamua ma xadi unaaleleiwaai xa, xaal sin iwaa angelo ta asemat sangan ia lalon biaa ie dokdok.

36 Tii gii atsuulngi di Igip, ma ga xosaraa no mat laxen axixila xoror Igip ma lalon Laman Tok ma sin no sangaul aet ina miet lalon xobel biil.

37 "Balawaa Moses tii asaaiti no inaman Israel, *'Moroaa naba tulen xa propet malen iaa xaal sin nagim no inaman tsaa.*' ☆

38 Tii manman mii xida no iaaiiaa, xan no matenbung Moroaa lalon xobel biil, biaa iwaa angelo ta papaare sin papan Buk Sinai. Ma tiaa Moroaa ga tali sin Moses biaa no totore ina tino ngali tali sin gita.

39 "Oro xida no iaaiiaa di ga palo ngali lolong amusili ia. Di palolii ia ma lalon no butsa di tii ga putsu mula laa Igip.

40 Di asaaiti Aron, *'Xosaraa nagiem xaa moroaa biao di ba ta laamuangen giem. Ngali ilawaa taamat Moses tii gii atsuulngi giem Igip, gita se xap atii samaarang a se tsap sin ia!'*☆

41 Biao leng se di xosaraa malagan malen bulmakau ma di ga tali no tsutsungit laa sin ma di xosaraa no res taman mangmangle sin sawe no liman di ta xosaraa.

42 Oro Moroaa ga taaltalu sin di ma ga poroklii di ngali langlangaari laa sin matanios, uleng, ma no xadaxada biao ta ukbal mii sawe di ta atalaa lalon xadi buk no propet:

“Inaman in Israel, gim tii se sas amantei no matauteng ma gim tii ga tsutsungit tali no sin

no sangaul aet ina miet gim ta manman lalon xobel biil, oro gim tii xap tali di sin iaa.

43 Gim tii alet laangen lapalaa anuenmoxo ina Molok

ma no xadaxada ina nagim no moroaa Repan, biao no malagan gim ta xosaraa ngali langaari.

Biaabi iaa ba tulen gim laa lalon biexa xobel palpalaa'☆ sin biexa papel ina Babilon.

44 “Xida no iaiaia di tii ie Anuenmoxo* ngali paare leng lalon xobel biil. Di tii se xosaraa malen Moroaa tii se laamuangen Moses, amusili puapua ia tii se lasi.

45 Biao di tii adi abia Anuenmoxo, xida no iaiaia mii Josua di tii atsaxei mii di biao di tii adi biao pula sin no inaman labalaba biao Moroaa tii

☆ 7:40 7:40 Exo 32:1 ☆ 7:43 7:43 Emo 5:25 * 7:44 7:44
Anuenmoxo - Anua ngali papaare mii Moroaa biao di tii eses lalon xobel biil.

xalel atsuulngi di lalon. Tii manman atia pupua sin xan no leng Dewit.

⁴⁶ Amuina xan amiimiilam Moroaa sin Dewit ma ga atsura ngali na xosaraa xaka anua xan Moroaa Jakop ngali manman.

⁴⁷ Oro Solomon mu iwaa ta tumaraa biaa anua ngali ia.

⁴⁸ “Oro Moroaa lapalaa suk se a xap manman lalon no anua biaa no taamat di ta tumaraa. Malen propet ta paare:

⁴⁹ “Orong a paare.

‘Balalangit biaa nugu muina xalkale
ma balawaa balan pula biaa nugu niaan
xutxutsiil.

Sen mat anua u ba tumaraa ngali iaa?

Ma inaabi ba nugu xolot iaawis?

⁵⁰ A xap no limaaga abala ta xosaraa abala no maarang?’☆

⁵¹ “Gim malen no muun taltaalnge, di ta palo ngali taltaalnge sin Moroaa ma di ga banti no talingan ma xadi no butsa sin sawe ta paatinai. Gim malen mu nagim no iaaiaa: Gim tigiri puxislil Nantanua Pat!

⁵² Nagim no iaaiaa di xosaraa no propet araraa ngali saanen sosong. Di tii sas amantei biaa di, di tii paare leng taman xan tsinap iwaa untutiik. Ma talaawaa gim se babel tali ma gim se sas amantei ia.

⁵³ Moroaa a tulen xan no angelo biaa di ta tali xan lo sin gim oro gim ga xap long amusili xan lo.”

Di sas amantei Stepan

⁵⁴ Biaa di ta alongmen abala di suk bal lelep ma di ga ngaalpaam sin ia

⁵⁵ Oro Stepan auus taman Nantanua Pat a nanen laa lapalaa balalangit ma ga lasi xan minaalam Moroaa ma Iesu ta tiltil sin xan lima mua Moroaa.

⁵⁶ A paare, “Nanen, iaa lasi balalangit ta tsalel ma Xan Tsi Taamat ta tiltil sin xan lima mua Moroaa.”

⁵⁷ Sin abala di banti no talingan di ma di ga xuup lot, di sol isagaa laa sangan ia.

⁵⁸ Di tatai atsuulngi lalon inaman laba ma di ga taxaa sin pidili taman no xaat. Tiwaa tsaa biaa no tiltsoxoti di aturungi xadi no uga disdis sangan no xaden iexa xulaau iesan ila Sol.

⁵⁹ Biaa di lo pipidili, Stepan a lo ningning, “Orong Iesu adi nantanuaaga.”

⁶⁰ Mil ga xol papan xan no putput ga teng lot, “Orong adodolii di ngali abala namaang tsaxa sin di ta sas amantei iaa.” Biaa ta paare taman abala, asuk met.

8

¹ Ma Sol ga manman tia, ngali ukbal sin xan minet.

Xariin mamaet ma tamtsaare sin xan mate-naanua Moroaa

Sin abia leng xariin mamaxet atsap sin biaa xan matenaanua Moroaa lalon Jerusalem, ma di

araraa di ga tamtsaare sin no prowins araraa Judaia ma Samaria oro no aposal tsaa di manman Jerusalem

² Xan no inaman Morooa di punami Stepan taman no tineng ma lolbiir ngali.

³ Oro Sol atiltsoli ngali xosaraa atsoti xan mate-naanua Morooa. A laa lalon no anua xuxuuk ma ga tataii atsuulngi no taamat ma aina ma ga aturungi di lalon anua lodo.☆

Pilip a baais lalon prowins Samaria

⁴ Biaa di, di ta man tamtsaare di baais taman xan totore Morooa sin no xolot di ta laa lalon.

⁵ Pilip a laa lapula lalon inaman laba ina prowins Samaria ma ga baais taman Karisito atia.

⁶ Biaa malep di tii alongen Pilip ma di tii ga lasi no axixila xoror tii xosaraa, di suk lolong axaau sin sawe ta paare taman.

⁷ No salawa tsaxa di xuup pirite tsuul sin xuduxudu, ma biaa di ina no isua met ma no xadek met di tii ga tuo.

⁸ Biaabi xariin taton ga tsap lalon abia inaman laba.

Saimon untsunuxa

⁹ Sin abia no leng laamuaan Pilip ta xaalame, iexa taamat iesan ila Saimon a xosaraa tsunuxa lalon inaman laba ma ga alolaa no inaman in Samaria. A paare pispis we ia taamat lot.

¹⁰ Ma biaa no xariin inaman ma no inaman gomsaa di araraa di taltaalnge sin ia di ga paare, “Ilawaa taamat xan xoror awatwat amuina Morooa a xosaraa ngali tsap lot suk se.”

¹¹ Di tii se amusili tsaa amuina tii atunga di taman xan makmaxar tsaxa sin no daan leng.

¹² Oro biaa di tii taltaalnge sin sawe Pilip tii baais taman inesaait mamainaang ina xan Maradaan Morooa ma iesan Iesu Karisito, di tii ga adi axaxadaan, taamat ma aina.

¹³ Saimon ia tsaa a taltaalnge ma Pilip ga axadaani. Ma ga amusili ia sin no xolot araraa, ma ga olol sin no xariin axixila ma no axixila xoror tii lasi.

¹⁴ Biaa no aposal in Jerusalem di alongen we no Samaria di se sirawaa xan totore Morooa, di tulen Pita ma Jon ngali laa sangan di.

¹⁵ Biaa delulu tii laa tsap, delulu ningning ngali di ngali di ba pupua ngali adi Nantanua Pat,

¹⁶ amuina Nantanua Pat tii xap mager xaalame papan di; di tii axadaani mu di sin iesan Orong Iesu.

¹⁷ Mil Pita ma Jon di ga aturungi no liman di papan di o di tii ga adi Nantanua Pat.

¹⁸ Biaa Saimon ta lasi Pita ma Jon delulu tali Nantanua Pat sin delulu tii aturungi no liman delulu papan no inaman, tii tali no xuxute sin delulu,

¹⁹ ma ga paare, "Tali bula abala xoror susugu ngalibi no saa iaa ta aturungi no limaaga papan di, di ba adi Nantanua Pat."

²⁰ Pita a xisi, "Morooa naba xosaraa atsoti num no xuxute mii iu, amuina u adodo we, u ba pupua ngali uuli abia xan tinabel Morooa taman xuxute!

²¹ A xap num ka xolot lalon abala inatalil, amuina num butsa a xap tutiik nan no matan Morooa.

²² U na puxisbal sin abala namaang tsaxa ma u na ningning sin Orong. Male naba adodolii num no namaang tsaxa sin abia adodo lalon num butsa.

²³ Amuina iaa lasi bal tsaxa sin iu ngali gelulu ma u tii ga tsap tutule ina namaang tsaxa.”

²⁴ Mil Saimon ga xisi, “Sawit laa sin Orong ngali iaa ngalibi naba xap xawas, gim ta paare taman naba tsap sin iaa.”

²⁵ Biaa Pita ma Jon, delu tii paare leng taman Iesu ma delu tii ga se mula laa Jerusalem ma delu tii ga baais taman xan inesaait mamainaang Orong sin no daan xobel lalon Samaria.

Pilip ma taamat in Itiopia

²⁶ Talaawaa xan angelo Orong a paare ngali Pilip, “Laa nan no paxel sin abia sal biil ta laa lapula xaal Jerusalem laa Gasa.”

²⁷ O ga tapaas laa sin xan ines ma sauna mu a balsi iexa taamat in Itiopia iwaa iunik,* ia taamat lot ta tilaamamil sin xan niaan aturung xuxute Kandas, Kwin in Itiopia. Ilawaa taamat tii laa Jerusalem ngali langaari,

²⁸ ma sin xan ines laa lokobel a tsotso papan xan karis ma ga xoxoti xan inaatel propet Aisaia.

²⁹ Nantanua Pat asaaiti Pilip, “U na laa sangan abilu karis ma u na es atataen.”

³⁰ Mil Pilip ga sol laa lapalaa sangan karis ma ga alongen iwaa taamat ta xoxoti inaatel xan Aisaia iwaa propet. Pilip atsuraa, “U leng sin sawe u ta xoxoti?”

* **8:27 8:27** *Iunik* - Iwaa taamat di ta patsali.

³¹ A xisi, “Iaa ba sen leng we? Iaa saan ngali xa na alengi axaautsi iaa.” Biaabi ga ningi Pilip ngali xaalame lapalaa ngali le tsotso mii ia.

³² Ilawaa taman axoxoti xolot ina balawaa Inaatel Pat:

“Di tii laamungen malen xa sipsip ngali laa sas amantei
ma malen sipsip uul ta man adamis biaa xa taamat ta xitiplii xan no ul,
ma ga xap aponga ngutsina.

³³ Biaa no inaman di ta adokdoki ia di tii xap ininte tutiik sin.
Giem xap atii xan no utmilmil.
Amuina di se adi xan tino sin abala xolkol-moxo ina inaman.”✠

³⁴ Itiopia atsuraa Pilip, “U na asaaiti iaa timaa, saa propet aia, u ta papaare taman, ia tsaa o xa xaatsap?”

³⁵ Mil Pilip ga atiltsoli abala xolot ina Inaatel Pat ma tii ga asaaiti ia taman inesaait mainaang ina Iesu.

³⁶ Biaa di ta sol laa papan abia sal, di tii tsap sangan no daan o iwaa iunik ga paare, “Lasi, daan abala. Aso maase u suk pupua mu ngali axadaani iaa.”†

✠ **8:33 8:33** Ais 53:7-8 † **8:36 8:36** Biexaa unsinaae di we biexa xolot ina inaatel a manman bula sin abala xolot. *Balawaa totore a paare we, ‘Ma Pilip ga asaaiti, ‘Nawe u taltaalnge taman balaam araraa, u ba pupua.’ Ma ga xisi, ‘Iaa taalnge we Iesu Karisito ia Xan Tsi Morooa.’”*

³⁸ Ma ga asaaiti, “Atilngi abia karis.” Pilip ma iunik, delu ga tsuul laa lapula lalon daan ma Pilip tii ga axadaani ia.

³⁹ Biaa delu ta tsuul xaal lalon daan, Nantanuan Orong a giwaa isagaalen Pilip laa, ma iwaa iunik ga xap lasi bula ia, oro ga laa lalon xan sal taman tataton.

⁴⁰ Oro Pilip a se laa asemat Asotas ma ga eses ma ga babaais taman inesaait mamainaang lalon no inaman laba araraa pupua ta tsap Sasaria.

9

Sol tii puxisbal

¹ Sin abia no leng, Sol tii taxaa sin lo abubuaa xan no tsi asasing Orong ngali sas amantei di. A laa sangan no unsausawit lapalaa,

² ma tii ga atsuraa ia ngali atalaa xaa inaatel laa sin no lalaamua ina Anua Sausawit lalon inaman laba Damaaskas, ngalibi nawe atatangina xaa inaman tia lalon abia Sal xan Orong,* nawe no taamat o aina, naba pupua ngali pitsi di malen no xaus laa Jerusalem ngali laa lalon anua lodo.

³ Sol tii se laa atataen Damaaskas lalon abia xan ines, sauna mu biaa rarar axaal balalangit a le tsila ulti.

⁴ Sol a xol laa lapula papan pula ma tii ga alongen ina ta paare ngali, “Sol, Sol, ngali sa u tii asosongi iaa buxa?”

⁵ Sol atsuraa, “Saa iu Orong?”

A xisi, “Iaa Iesu, iwaa u ta asosongi.

* **9:2 9:2** *Sal xan Orong* - No unaamumusili Iesu.

⁶ U na tapaas ma u na laa lalon inaman laba, ma xa naba asaaiti iu sawe u ba ta xosaraa.”

⁷ No taamat di ta eses mii Sol, di tii til ngus bong; di alongmen tengteng oro di tii xap lasi xa.

⁸ Sol a tapaas xaal lapula, oro biaa ta apododa no matan, oro a xap pupua ngali lasi xawas, biaabi di ga laamuangen sin no liman laa Damaaskas.

⁹ Sin no leng ta tuul no matan tii baba, ma ga xap muun angen ma nunngi xawas.

¹⁰ Lalon abia inaman laba Damaaskas, iexa tsi asasing iesan ila Ananias. Orong a ilei lalon nanen, “Ananias!”

A xisi, “Iou, Orong.”

¹¹ Ma Orong tii ga asaaiti, “U na laa sin xan anua Judas lalon abia Sal di ta putsangi Tutiik ma u na atsuraa ngali taamat in Taasas iesan ila Sol, ia ta lo ningning.

¹² Lalon nanen binalang tii se lasi iexa taamat iesan ila Ananias, ta xaalame ma ga aturungi no liman papan ngali naba nanen mula.”

¹³ Ananias a xisi, “Orong, iaa se alongen no inaman di ta paatina no totore ngali aila taamat, ma no mat laxen namaang tsaxa araraa tii xosaraa ngali num no inaman pat in Jerusalem.

¹⁴ Ma tii ga xaalame atala taman banam sin no lalaamua ina no unsausawit ngali tsiili no saa di ta ilei iesaaam.”

¹⁵ Oro Orong tii ga paare ngali Ananias, “Laa! Ilawaa taamat iaa se axilangi nugu untinaxaa ngali alet laangen iesaaga laa sin no Gentail ma laamuaan xadi no king ma labatina no Israel.

¹⁶ Iaa ba asen sin ia no mat laxen xariin sosong naba ta adi ngali iesaaga.”

¹⁷ Mil Ananias tii ga laa sin anua ma ga tsiga. Aturungi no liman papan Sol, ga paare, “Turaagamasen Sol, Orong Iesu, saa tii asemat sangan iu lalon sal, biao u ta xaalame atala, a tulen iaa ngalibi u ba nanen sebula ma ngali u ba us taman Nantanua Pat.”

¹⁸ Tiwaa tsaa, no maarang ta malen une, a xol sin no matan Sol, ma ga sebula nanen. A tapaas ma tii ga axadaani ia,

¹⁹ ma mulina tii se angen ma tii ga sebula alet mulangen xan watwat.

Sol in Damaaskas ma Jerusalem

Sol tii ben manman biexaa nen leng mii no tsi asasing in Damaaskas.

²⁰ Tiwaa tsaa tii atiltsoli ngali baais lalon no Anua Sausawit we, “Iesu ia xan tsi Morooa.”

²¹ Biao di araraa di tii alongen Sol di suk olol ma di ga atsuru, “Ilawaa taamat amuila tii xosaraa atsoti tinaxaa Jerusalem labatina biao di ta putsangi abala ies? Ma talaawaa a se xaalame atala ngali tsiili di ngali tali di sin no lalaamua ina no unsausawit.”

²² Sol tii suk tsap watwat buxa ma no Jiu, di tii manman Damaaskas, di tii ga bal tsaxa buxa, biao tii asoi we, Iesu ia Mesaia.[†]

No Jiu di xonon ngali sas amantei Sol

²³ Mulina no daan leng tii se laa, no Jiu di xale etudim ma di tii ga ngiti ngali sas amantei Sol.

[†] **9:22 9:22** Mesaia - Totore in Ibru ngali Karisito muina iwaa di patsaa o buri taman wel.

²⁴ Oro xa asaaiti Sol taman xadi no sen adodo. Sin no siaat ma bing di xale atataen no matenmat ina inaman laba ngali matngen ngali sas amantei ia.

²⁵ Oro xan no tsi asasing Sol di ga giwaa nabing ma di ga aririi lalon xiis lot sin mat ina xuur.

²⁶ Biaa tii se xaalame Jerusalem, a xonon ngali laa tsomi no tsi asasing, oro di tii ga suk mataatinai ma di tii ga xap taltaalnge we ia, xa tsi asasing so.

²⁷ Oro Banabaas a giwaa Sol ma ga laa tali sangan no aposal. Tii asaaiti di taman Sol tii sen lasi Orong we lalon sal ma Orong ga papaare sin, ma tii xap mataa ngali baais taman iesan Iesu tia Damaaskas.

²⁸ Biaabi Sol ga manman mii di ma tii ga se eses leiwaa Jerusalem ma tii ga xap mataa ngali baais taman iesan Orong.

²⁹ A papaare ma epuske mii no Jiu biao di ta xaa totore in Grik, ma di tii ga xonon ngali sas amantei ia.

³⁰ Biaa no untaltaalnge di tii alongen abala maarang, di tii giwaa Sol laa lapula Sasaria ma di tii ga tulen laangen lalon inaman laba Taasas.

³¹ Mil biao xan matenaanua Morooa lalon no prowins Judaia, Galili, ma Samaria di tii taton sin abia leng ina malina. Nantanua Pat tii awatwati no balan di ma ga ananaai di, ma di tii ga tsap xuduxudu sin xoxot, biao di tii manman taman minataa ina Orong.

Pita atoa Aeneas

³² Biaa Pita tii galil lalon abia no prowins, tii laa ngali uwaa xan no inaman pat Morooa in Lida.

³³ Lalon abia xobel, tii tatanginai iexa taamat iesan ila Aeneas, iwaa taamat no isuaan tii met ma tii ga lo matmatuul papan ibe sin no miet tii paasaatuul.

³⁴ Ma Pita tii ga asaaiti ia, “Aeneas, Iesu Karisito a se atoaa iu. Tapaas ma u na adi num ibe.” Sauna mu, Aeneas ga tapaas.

³⁵ Biaa di araraa, di tii manman tia Lida ma lalon inaman laba Saron, di lasi ia ma di tii ga taltaalnge sin Orong.

Pita atoaa Tabita

³⁶ Lalon inaman laba Jopa iexa tsi asasing aina iesan ila Tabita, sin totore in Grik di putsangi Dokaas. Atigiri xoxosaraa no namaang axaau ma ga tiltsomi no muunwas.

³⁷ Sin abia leng tii maramase ma ti ga met, ma di tii ga sili ma di tii ga aturungi lalon biexaa xabin lapalaa.

³⁸ Xobel laba Lida a manman atataaen Jopa. Biaa no tsi asasing di tii lolong we, Pita a manman tia Lida, di suk tulen no taamat alua laa sangan ma di tii ga ningi, “Timaa xaalame isagaa!”

³⁹ Pita tii laa mii di, ma biaa ta tsap, di giwaa laa lapalaa lalon abia xabin. No nal[‡] araraa di til ulti ia, di ta tengteng ma di ga asen xadi no uga disdis ma biexaa uga bula biaa Dokaas ta xosaraa biaa tii manman tsaa mii di.

⁴⁰ Pita a tulen atsuulngi di lalon abia xabin; ma ga sage putput ma ga sausawit. Biaa ta putsu laa sin aina ta met tii ga paare, “Tabita u na tapaas.”

[‡] 9:39 9:39 Nal - Aina xan maxis tii se metli.

A pododa no matan ma tii ga lasi Pita ma tii ga tapaas ma tii ga tsotso.

⁴¹ Pita tii ga taxaana liman ma tii ga tiltsomi ngali tapaas, ma tii ga til. Pita ga ilei abia no untaltaalnge ma no nal ma tii ga tali ia sin di tii se tino.

⁴² Xuduxudu ina no inaman araraa Jopa di tii se atixi abia maarang Pita tii xosaraa no ma xuduxudu ina no inaman di tii ga taltaalnge sin Orong.

⁴³ Pita tii manman Jopa sin biexaa nen leng mii taamat iesan ila Saimon iwaa tii xaa xosaraa no maarang taman no xilkil ina no mat laxen xadak et.

10

Konilias a ilei Pita

¹ Iexa taamat a manman lalon inaman laba Sasaria iesan ila Konilias. Ia lalaamua ina no unmakmaxil di putsangi xumul Itali.

² Ia ma xan matenaanua, di no Gentail, ma di manglen ma langaari laa sin Morooa. A tabiel buxaai abia di, di ta muun ma ga tigiri sausawit sin Morooa.

³ Biexa leng sin nanaatuul ina matanios a lasi biexa nanen. A suk lasi iexa angelo xan Morooa iwaa ta xaalame sangan ga paare, "Konilias."

⁴ Konilias anan ariti taman minataa. Atsura, "Sawe abala, Orong?"

Angelo a xisi, "Num no sausawit ma num no tinabel laa sin no muun tii se le tsap malen xa tinabel axaau ngali adodomi laamuaan Morooa.

⁵ U na tulen xaa taamat laa Jopa ngali laa gii mulangen taamat iesan ila Saimon iwaa di ta putsangi Pita.

⁶ Ia ta manman mii Saimon iwaa taamat xan tinaxaa ngali xosaraa no maarang taman no xilkil ina no xadak et, xan anua aman atataaen xuen.”

⁷ Biaa angelo ta se paare xap mii ia, o tii ga se laa. Konilias a ilei xan no untutule ta lua ma iexa unmakmaxil iwaa ta taltaalnge sin Moroaa iwaa tii xaa tiltsomi ia.

⁸ Tii asaaiti abia no taamat ta tuul taman samaarang ta tsap sin ma ga tulen di laa Jopa.

Pita a lasi nanen

⁹ Lasiaat sin leng papan di ta lo eses sin abia ines ma di ga se tsap lalon inaman laba, Pita aen papan unga ina anua* ngali laa ningning.

¹⁰ Pita a itol ma ga saan ngali xawas ngali angen, o biaa di lo taxaaturungi luxaal, Pita a xol laa lalon nanen† binalang.

¹¹ Tii lasi balalangit atsalel o maarang malen xariin laplap a lo tsuul xaalame lapula sin xan no tsigur ta et. Biaa maarang a soriri xaal balalangit xaalame lapula.

¹² Lalon abia laplap no daan mat laxen xadek et ma no maarang di ta xaamkaam taman no balan ma no maan.

¹³ Biexa ine ga asaaiti, “Tapaas Pita, ma u na sas amantei ma u na ngani.”

* **10:9 10:9** *Unga ina anua* - Balawaa xolot arare ta tutiik malen paradaa. † **10:10 10:10** *Nanen - Muina no nanen ta asemi lalon binalang ta tsap lengleng.*

¹⁴ Pita a xisi, “Asuk xap Orong! Iaa suk xap mager ngani xa maarang biaa xadi lo no Jiu ta papaare we a xap mixat.”

¹⁵ Biaa ine a sebula paare nanaalua, “Nawe Morooa a xosaraa xawas ga mixat u na ngani, nangaam paare we, a xap mixat.”

¹⁶ Balawaa maarang a sebula tsap nanaatuul, o sauna mu biaa laplap ga sebula mula laa lapalaa balalangit.

¹⁷ Biaa Pita ta lo adodo usili abala nanen, sauna mu no taamat Konilias tii tulen detatuul, detuu atsuraa ngali itaa xan anua Saimon a manman, ma di le tsal tatangina i xan anua Saimon ma di tii ga til matenmat.

¹⁸ Detuu ilei ma detuu ga atsuraa, “Saimon iwaa di ta putsangi Pita, a manman itaa?”

¹⁹ Biaa Pita ta lo adodomi tsaa abia nanen binalang, Nantanua ga paare sin ia. “Lolong, Saimon, no taamat detuu ta tuul di nanen ngali iu.

²⁰ Biaabi u na tapaas ma u na tsuul lapula. Nangaam adodo xuduxudu ngali laa mii detatuul, amuina iaa tulen detatuul.”

²¹ Pita atsuul laa lapula ma ga asaaiti detatuul, “Lolong, iaa iwaa xa gim ta nanen ngali. Gim xaalame ngalisa?”

²² Biaa tuu taamat detuu xisi, “Getu xaal sangan Konilias iwaa lalaamua ina no unmakmaxil. Iwaa no Jiu araraa di ta manglen ma ia untutiik ma ga mataatine Morooa. Xan angelo pat Morooa asaaiti ia, ngali naba xaalame lalon xan anua ngalibi naba le alongen sawe u ba ta asaait taman.”

23 Mil Pita ga sirawaa abia no taamat laa naanua malen xan no inawut.

Pita a manman lalon xan anua Konilias

Sin biexaa leng papan, Pita a tapaas ma di tii ga es laa mii detatuul mii biexaal ina no turumasen lalon Orong in Jopa.

24 Leng papan atsap Sasaria. Konilias alilisi di ma ga ilei axumuli xan no matenbung ma no turan.

25 Biaa Pita tii es tsiga lalon anua, Konilias a es sabasue ia ma tii ga sage putput sangan no xaden taman mangmangle xa sin.

26 Oro Pita atapaasi ma ga asaaiti, "Til lapalaa, iaa taamat mu malen iu."

27 Pita a papaare mii, o ga es tsiga ma ga laa tatanginai xariin xumul, di tii exumule.

28 Pita tii paare ngali di: "Gim suk atik axaautsi we, nagiem lo no Jiu atilxaali no Jiu ngali man atataen no Gentail o ngali uwaa di. Oro Moroaa asen sin iaa we, iaa na xap paare we Moroaa naba xap amixati di.

29 Biaa iu ta tulen detatuul ngali giwaa iaa xaalame, tiwaa tsaa iaa siir ma iaa ga xaalame mii detatuul. A pupua ngali iaa ba atsura, ngalisa gim ta tutule ngali iaa?"

30 Konilias a xisi, "No leng aet a se laa, iaa ta manman lalon nugu anua ma iaa ga lo sausawit sin nanaatuul ina matanios nale. Sauna mu iexa taamat ta tamtuel lalon uga disdis ta tsila, a le til laamuaan iaa,

31 ma ga we, 'Konilias, Moroaa a se alongen num sausawit ma ga adodomi num no tinabel sin no muunwas.

³² Tulen totore laa Jopa ngali Saimon iwaa di ta putsangi Pita. Ia inawut lalon xan anua Saimon iwaa ta xosaraa no maarang taman no xilkil, iwaa ta man atataen xuen.'

³³ Sauna mu iaa ga tutule ngali iu, ma ga axaau ngali u ta se xaalame tala. Talaawaa giem araraa se tala laamuaan Moroaa ngali lolong sin no maarang araraa Orong tii se asaait awatwati iu ngali asaaiti giem."

³⁴ Mil Pita tii ga atiltsoli papaare, "Talaawaa iaa se atii so we Moroaa a xap asen xan saansaan mu sin xan no inaman,

³⁵ oro a sirawaa no inaman lalon no inaman labalaba araraa biao di ta mataatinai ia ma di ga xosaraa namaang tutiik.

³⁶ Gim atiixi xan inesaait Moroaa, tii tulen sin no inaman Israel, ngali babaaais taman inesaait mamainaang ina malina lalon Iesu Karisito, iwaa xadi Orong no inaman araraa.

³⁷ Gim tii se atiixi sawe tii tsap sin no xolot araraa Judaia, atiltsoli Galili mulina biao Jon tii baais taman axaxadaan,

³⁸ biao Moroaa ta sen apati we Iesu in Nasaret taman Nantanua Pat ma xoror watwat, ma ta sen laa ulti biexaa xolot ngali xosaraa mamainaang ma atotoaa no inaman araraa biao di ta manman paina xan xoror maraanis, amuina Moroaa a manman mii ia.

³⁹ "Giem no tiltsoxoti ina no maarang araraa tii xosaraa no lalon no prowins Galili, Samaria ma Judaia ma lalon Jerusalem. Di sas amantei ia sin di ta ataxiwaa ia papan tongol,

⁴⁰ oro Moroaa ga atapaasi ia sin minet sin nanaatuul ina leng ma ga xosaraa ia ngalibi di

ba lasi ia.

⁴¹ Oro no inaman araraa Judaia di tii xap lasi, oro ngali no tiltsoxoti mu di lasi ia biao Morooa tii se axilangi tsaa, sin giem biao giem tii ngani ma nun mii, biao tii tapaas mula sin minet.

⁴² Tii asaait awatwati giem ngali baais laa sin no inaman ma paare leng taman ia, iwaa xa Morooa ta axilangi malen unininte sin no inaman di ta tino ma biao di, di tii se met.

⁴³ No propet araraa di tii paare leng taman ia nawe xa a taltaalnge sin ia naba adi abia adodolii xa sin xan no namaang tsaxa, sin iesan.”

⁴⁴ Pita tii lo papaare tsaa taman abala no totore, o Nantanua Pat asuk xaalame papan abia no inaman araraa di tii alongen abia inesaait.

⁴⁵ Biao no untaltaalnge ina no Jiu, biao di tii xaalame mii Pita, di tii tunga we, biao tinabel ina Nantanua Pat tii arueti papan no Gentail bula.

⁴⁶ Amuina di tii alongmen di ta papaare taman no mat laxen xalam ma di tii ga pa’ii Morooa.

Mil Pita ga paare,

⁴⁷ “A pupua ngali xa naba tilbanti di ngali axaxadaan taman daan? Di tii se adi Nantanua Pat malen giem bula.”

⁴⁸ Biaabi Pita tii ga paare, “Iaa ba axadaani gim taman iesan Iesu Karisito.” Mil di tii ga atsuraa Pita ngali na ben manman mii di xaa nen leng bula.

11

Pita alengi xan no namaang

¹ No aposal ma no untaltaalnge tia Judaia di tii alongen we, no Gentail bula di tii se taltaalnge sin xan totore Moroaa.

² O biala Pita tii laa lapalaa Jerusalem, biala di, di tii manman tsaa sin namaang ina xasau, di tii magaa sin Pita.

³ Di tii ga paare ngali Pita, “Tu tii laa malen inawut lalon xadi anua no Gentail ma iu ga angen mii di.”

⁴ Pita tii ga atiltsoli ngali asaait alengi di taman no mat maarang biala tii tsap so.

⁵ “Iaa manman nan inaman laba Jopa ma iaa ga lo sausawit ma iaa ga lasi nanen binalang. Ma iaa ga lasi maarang axaal balalangit malen xariin laplap di ta aririi laa lapula sin xan no tsigur ta et ma ga xaalame sangaaga.

⁶ Iaa nanen lalon ma iaa ga lasi no xadek et, ma biala di ta xaamkaam taman no balan di ma no maan.

⁷ Mil iaa tii ga alongen inan xa ta asaaiti iaa, ‘Tapaas Pita. U na sas amantei no ma u na ngani no.’

⁸ “Oro iaa xisi, ‘Naba suk xap, Orong! Iaa suk xap mager ngani xa maarang biala ta xap mixat.’

⁹ “Biala ina a sebula xaal balalangit, ‘Nawe Moroaa a xosaraa xawas ga mixat ngali ngani, biala nangaam paare we, a xap mixat ngali ngani.’

¹⁰ Balawaa maarang a sebula tsap nanaatuul, biala di tii ga sebula alet mulangenai laa lapalaa balalangit.

¹¹ “Sauna mu, biala no taamat ta tuul iwaa taamat ta tulen detatuul xaalame sangan iaa xaal Sasaria, detuu se le tsap lalon abia anua iaa ta manman lalon.

¹² Nantanua Pat tii ga asaaiti iaa ngali iaa ba xap adodo xuduxudu oro ina laa mii detatuul. Balawaa tumasen xan taamat, ta paasxuk in Jopa, di laa bula mii iaa Sasaria ma iaa tii ga tsiga lalon xan anua Konilias.

¹³ Tii asaaiti giem taman tii lasi angelo tii tsap lalon xan anua ma tii ga we, 'U na tulen xa taamat laa Jopa ngali laa asaaiti taamat ia iesan ila Saimon biexa iesan Pita ngali na xaalame.

¹⁴ Ngali naba tali xa inesaait sin iu, ngali num matenaanua araraa di ba tuo.'

¹⁵ "Biaa iaa tii se atiltsoli papaare Nantanua Pat tii suk xaalame lapula papan di malen tii xaalame papan gita, sin atiltsoli.

¹⁶ Mil iaa tii ga adodomi balawaa totore Orong tii paatina, 'Jon tii axaxadaan taman daan, oro Moroaa naba axadaani gim taman Nantanua Pat.'

¹⁷ Nawe Moroaa tii tali sin di, biaa uk tinabel malen tii tali sin gita, biaa gita til taltaalnge sin Orong Iesu Karisito, iaa saa ngali adodo we, iaa pupua ngali epuske mii Moroaa?"☆

¹⁸ Biaa di tii alongen abala xan totore Pita, di tii se xap emagaae bula mii ia, oro di tii ga pa'ii iesan Moroaa ma di ga paare, "Talaawaa, Moroaa tii se siir tali bula no Gentail ngali di ba puxisbal ngali adi tino laaliu."

No untaltaalnge in Antiok

¹⁹ No untaltaalnge di tii exatsep amusili biexa xaraxin mamaet tii tsap ma di ga sas amantei Stepan. Biexaal ina no untaltaalnge di tii se laa tsap nan xolot Ponisia, papan ienusa Saipras, ma

nan inaman laba Antiok lalon prowins Asia, ma di tii ga baais taman inesaait mamainaang ina Iesu, sin no Jiu mu.✧

²⁰ Oro biexaal ina no untaltaalnge di no taamat in Saipras ma Sairin di tii laa Antiok ma di tii ga baais taman inesaait mamainaang xan Orong Iesu laa sin no Grik.

²¹ No liman Orong tii manman mii di ma xuduxudu ina inaman di tii ga taltaalnge ma puxisbal ma di tii ga amusili Orong Iesu.

²² Inesaait ina abala tii tsiili no talingan xan matenaanua Moroa Jerusalem ma di ga tulen Banabaas laa Antiok.

²³ Biaa Banabaas ta laa tsap, ma tii ga lasi malen Moroa atubudaani di mii amiimiilam, asuk taton ma tii ga anaai di biaa di ta manman lalon soina sin Orong mii xadi no butsa araraa.

²⁴ Ia taamat axaau xan tino auus taman Nantanua Pat ma tinaalnge. Ma xuduxudu ina no inaman di ga puxisbal ma di tii ga xaalame sangan Orong.

²⁵ Mil Banabaas ga laa Taasas ngali laa tsalei Sol.

²⁶ Biaa tii ga se tatanginai ia, ma asuk giwaa xaalame Antiok. Ma sin abia miet xiduul Banabaas ma Sol delu manman etudim mii xan matenaanua Moroa ma delu tii ga taal asasing sin biaa malep ina inaman. Tia Antiok, biaa no tsi asasing di tii setauan putsangi di no Kiristen.

²⁷ Sin abia no leng, biexaa propet di tii papaalii Jerusalem ma di tii ga xaalame lapula Antiok.

²⁸ Iexa ina di iesan ila Agabas a til ma sin xan watwat Nantanua Pat tii paare leng taman xariin

✧ 11:19 11:19 Apo 8:1-4

itol naba tsap patanginai xolkolmoxo ina inaman. (Tii tsap sin leng Sisa Kolodias ta tsap king.)✧

²⁹ Biaabi no tsi asasing di ga adodo ngali tulen xuxute ngali tiltsomi no taamat ma no moton biao di ta manman Judaia. Di xuxuuk di ba tali no xuxute malen di ta pupua ngali tali.

³⁰ Di tii xosaraa abala ngali tulen abia xadi no tinabel sin no xusaak sin Banabaas ma Sol.

12

Pita lalon anua lodo

¹ Sin abia leng King Erot Agripa*✧ atiltsoxali ngali tsiili biao xan matenaanua Morooa. A ngiti ngali tali xariin sosong sin di.

² A tali Jeims xan turumasen Jon ngali xan no unxoxo di ba sas amantei taman bainat.

³ Biao tii lasi malen biao namaang atatoni no Jiu, a sebula tsiili Pita. Balawaa tii tsap labatina Luxaal ina Tsoki ta xap xa Iis.

⁴ Mil sin ia ta tsiili Pita ga lii lalon anua lodo, a tali ia sin no xumul aet ina no unxoxo ta et ngali tilaamamil sin. Amuina, Erot a saan ngali Pita naba le til nan ininte nan no matan no inaman araraa mulina leng ina Esliwaa.

⁵ Pita a manman lalon anua lodo oro xan matenaanua Morooa di tii lo sausawit watwat laa sin Morooa ngali ia.

⁶ Biao bing papan ngali Erot naba se tulen atsuulngi Pita laa lalon ininte, Pita tii lo matmatuul lolobet ina no unxoxo ta lua taman no tsen† ta lua

✧ 11:28 11:28 Apo 21:10 * 12:1 12:1 Agripa - Ia xan iaiaia xariin Erot. ✧ 12:1 12:1 Met 2:1 † 12:6 12:6 Tsen - Sua ain.

di ta pitsi taman, ma biexaa unxoxo bula di tiltil tala lokobel sin matan mat.

⁷ Sauna mu xan angelo Orong asemat ma laleng ga tsilangi lalon abia anua lodo. Ma tii ga pan apadaa Pita sin xalkalen ga paare, "Isagaa, u na tapaas!" Tiwaa tsaa no tsen sin no liman asuk lubat ma ga xol no lapula.

⁸ Ma angelo ga paare sin, "U na pis ariiti num bial ma num no bubut." Ma Pita ga xosaraa we atia. Ma angelo ga asaaiti bula ngali, "Alen ariiti num uga disdis ma amusili iaa."

⁹ Pita ga tsuul laa lokobel lalon anua lodo amusili ia. Oro tii xap atii we biala maarang angelo tii xosaraa aso, Pita asorowe a lasi xa nanen mu.

¹⁰ Delu es liwaa nan axuuk ma nan alua ina no unxoxo ma delu tii ga xaalame sangan matenmat biala ta laa lalon inaman laba. Biala matenmat atsalel xasinge tsaa ma delulu ga es tsuul. Delu es amusili abia sal o sauna mu angelo ga papaalii ia ma ga se laa.

¹¹ Pita ga suk leng maaba sin senaara ta tsap sin ma ga paare, "Balawaa iaa ga atiixi maaba we aso Orong a tulen xan angelo xaalame ngali aleiwaa iaa sin xan xoror Erot ma sin no daan mat maarang no Jiu di tii we, di na xosaraa."

¹² Biala tii se leng sin abala, asuk es laa tatan Maria xan nagaa Jon iwaa di ta putsangi Mak. No daan inaman di tsap esuei ma di ga lo sausawit.

¹³ Pita a pipidi tala lokobel matenmat ma iexa tsaana untutule iesan ila Roda a xaalame ngali tsalali matenmat.

¹⁴ Biaa tii long xilalaa inan Pita asuk taton buxa, ma ga sebula sol tsiga mula, ta xap mager tsalali mat, ma ga asaait we, "Pita ilaa ta tiltil lokobel!"

¹⁵ Di ga paare sin, "Iu se tangtangabaa."

Oro iwaa aina a paare watwat, "Asuk so!"

Ma biaa no inaman di we, "Manaa iu alongen xan angelo."

¹⁶ Oro Pita a lo pipidi tsaa matenmat til di ta tsalali mat, di ga lasi ia ma di ga suk olol buxa.

¹⁷ Pita tii ga xosaraa axixila taman liman laa sin di ngali di ba xap papaare. Ma ga asaait alengi di taman senaara Orong ta xosaraa sin ga tulen atsuulngi lalon anua lodo. Ma ga paare, "Gim na asaaiti Jeims ma xida no taamat taman abala maarang." Pita apapaali di ma ga suk laa sin biexa xolot.

¹⁸ Sin abia lawaareng, no unxoxo di ta tilaamamil sin anua lodo, di xap bula lasi Pita ma di ga lolbiir buxa ma di ga etsura ngen di, "Pita a se laa itaa?"

¹⁹ Erot a tali papaare watwat ngali tsalei Pita oro di xap tatanginai. Biaabi tii ga atsuraa awatwati no unxoxo ma ga paare watwat ngali sas amantei di.

Erot a se met

Mulina abia, Erot apapaali Judaia ma ga laa manman Sasaria.

²⁰ Tii magaa ma ga emagaae mii no inaman Taia ma Sidon. Ma di ga exumule ngali lasi ia. Di atuali Bilastas, iwaa taamat lot xan Erot, we di saan ngali xosaraa malum mii ia, amuina di xaa alet luxaal sin xan pula Erot.

²¹ Erot tii axilangi leng, tii taxaa mirmir taman xan no matmirmir king ma ga tsotso papan xan niaan xalkale, ma ga papaare lot laa sin no inaman araraa.

²² Di ga xuup lot, "A xap inan taamat aila ta papaare, oro inan moroaa abala!"

²³ Tiwaa tsaa xan angelo Orong a sas lii lapula, amuina tii xap manglen iesan Moroaa. Ma no goto di tii ga ngani xan pakpak ma ga met.

²⁴ Oro xan totore Moroaa tii ga suk tsik watwat ma ga suk laa sin no daan xolot.

²⁵ O biao Banabaas ma Sol delu ta se araraai xadalu no inatalil Jerusalem, delu suk mula laa Antiok. Ma delu ga giwaa Jon biexa iesan ila Mak.

13

Di axilangi Banabaas ma Sol

¹ Labatina xan matenaanua Moroaa in Antiok, xadi no propet ma no unaasasing: Banabaas, Simeon biexa iesan ila Maxet, Lusias taan Sairin, Manain (iwaa tii arie lotlot ma manman mii Erot Antipaas) ma Sol.

² Biao di tii lo langlangaari laa sin Orong ma di ga el, Nantanua Pat ga asaaiti, "Gim na axilangi Banabaas ma Sol ngali xosaraa balawaa tinaxaa iaa tii se ilei delulu ngali."

³ Mulina di se el ma sausawit, di tulsen no liman di papan delulu ma di ga tulen delulu laa.

Banabaas ma Sol tia Saipras

⁴ Nantanua Pat a tulen delulu ngali laa lapula inaman laba Selusia ma delu ga xaa papan mono ngali laa Saipras.

⁵ Delu laa tsap nan inaman laba Salamis ma delu ga tsiga lalon xadi Anua Sausawit no Jiu ma delu ga baais taman xan totore Morooa. Jon biexa iesan Mak tii laa mii delulu ma tii ga tiltsomi delulu.

⁶ Delu eses ulti abia ienusa araraa Saipras, til delu ta le tsap lalon inaman laba Papos. Lalon abia xobel Papos, delu tatanginai taamat iesan ila Bar-Iesu.* Ilawaa taamat ia xadi untsunuxa no Jiu ma ia propet ababaa.

⁷ Ia turan gawana ta xaa tiltsomi ia papan abia ienusa, iesan Segias Polas. Iwaa gawana ia unsinaae. Tii ilei ngali Banabaas ma Sol xaalame amuina a we na alongmen xan totore Morooa.

⁸ Oro Elimas ilawaa untsunuxa (muina abia ies untsunuxa), a we na puxutsi gawana sin abia tinaalnge sin Iesu.

⁹ Biaa Sol biexa iesan ila Pol, Morooa ga auusi ia taman Nantanua Pat ma ga nanen tutiik laa sin Elimas, ma ga paare,

¹⁰ “Iu xan tsi maraanis! Ma iu xadi matenkorot no maarang ta tutiik, ma iu us taman no daan mat laxen namaang ina derexe. U xaa tigiri saan ngali puxutsi xan soina Orong ngali laa tsap malen inaabaa.

¹¹ Lolong, talaawaa liman Orong a se xaalame papan iu, iu ba se matababa, ma iu ba xap lasi xalaleng ina pal sin xaa nen leng.”

Tiwaa tsaa xuu ma lodo a suk baaii Elimas, ma ga es papas tsalei xa taamat ngali gii laamuangen ia taman liman.

* **13:6 13:6** *Bar-Iesu - Muina tsi ina Iesu.*

¹² Biaa iwaa gawana ta lasi senaara ta tsap, asuk olol sin abia xan asasing, biaabi ga suk taltaalnge sin Orong.

Tinaxaa lalon Pisidia Antiok

¹³ Pol mii xan inaman, di xaa papan mono xaal Papos ma di ga laa tsap Perga nan prowins Pampilia; oro nan abia xolot Jon Mak apapaali di ma ga mula laa Jerusalem.

¹⁴ Di xaal Perga ma di ga laa lalon inaman laba Antiok ina prowins Pisidia. Sin Saabat di es tsiga lalon anua sausawit ma di ga laa tsotso.

¹⁵ Mulina iexa taamat ta se xoxot sin xan no lo Moses ma no propet, no lalaamua ina anua sausawit, di ga tulen inesait laa sin di we, "Nagiem no taamat, nawe nagim xa papaare biaa ngali anaai no inaman, axaau gim na papaare."

¹⁶ Pol a til lapalaa ga xosaraa axixila taman no liman ma ga paare, "No taamat in Israel ma gim no Gentail gim ta langaari laa sin Morooa. Gim na lolong sin iaa!

¹⁷ Xadi Morooa no Israel tii inten tsoli xida no iaaiaa ma tii ga xosaraa di ngali tsap xudu sin biaa di tii man malen no xibong Igip. Mil sin di ta se manman no daan miet, Morooa atiltsomi di ma ga asen xan xoror watwat, biaa tii gii atsuulngi di Igip.

¹⁸ Tii adi abia mamaet ngali tilaamamil sin di sin no sangaul aet ina no miet lalon abia ines nan xobel biil.

¹⁹ Tii araabi no matenbung ta paasaalua tia Kaanan ma ga tali abia xadi pula laa sin no inaman Israel ngali momtsoli.

²⁰ Balawaa no maarang se araraa tii tsap lalon abala 450 ina miet.

“Mulina abia Moroaa ga tali no unininte sin di malen xadi no lalaamua ma ga laa pupua sin xan leng propet Samuel.

²¹ Biaa no inaman di ta atsuraa ngali xadi xa king ma Moroaa ga tali Sol, xan tsi ila Kis, ia ina xan matenbung ila Benjamin, ngali tsap xadi king sin no sangaul aet ina no miet.

²² Mil Moroaa ga saali Sol, tii suk axilangi Dewit ngali tsap xadi king. A papaare leng sin no inaman taman Dewit, *‘Taa se tatanginai Dewit xan tsi ila Jesi, iwaa mat taamat iaa suk saansili, iwaa naba ta xosaraa no daan maarang malen iaa ta saan ngali na xosaraa no.’*✠

²³ “Xaal sin xan no utmilmil Dewit, Moroaa a se tali iwaa untino Iesu sin no Israel, malen ta xubatsi.

²⁴ Setauan sin Iesu ta atiltsoli xan tinaxaa, Jon tii baais laa sin no inaman araraa in Israel ngali di na puxisbal ma di na adi axaxadaan.✠

²⁵ A se atat ngali Jon naba se araraai xan no tinaxaa ga we, ‘Gim adodo we saa iaa? A xap iaa iwaa taamat gim ta liliis ngali, a xap. Oro lolong, iwaa xa ta xaalame mulina iaa, iaa xap mamainaang buxa ngali lubati xan no bubut.’✠

²⁶ “No turaagamasen, gim xan no utmilmil Abaram, ma gim no Gentail gim ta langaari laa sin Moroaa, balawaa inesaait ina atotoaa xa a xaalame sin gita biaa Orong ta tulen.

✠ **13:22 13:22** 1Sa 13:14 ✠ **13:24 13:24** Mak 1:4; Luk 3:3

✠ **13:25 13:25** Met 3:11; Mak 1:7; Luk 3:16; Jon 1:20, 27

²⁷ No inaman di ta tino Jerusalem ma xadi no lalaamua di xap nen xilalaa we, Iesu ia untino, ma di xap leng axaau sin xadi no totore no propet di ta xaa xoxoti sin no Saabat malen di ta taxaa puua. Di atut tali ngali na met.

²⁸ “Ma biao di ta xap tatanginai xa muina ngali na ilua, ma di suk atsuraa Pailat ngali na met.✠

²⁹ Ma mil sin di ta se xosor puua senaara inaatel ta papaare taman, di alet atsuulngi xan pakpak papan tongol ma di ga laa aturungi lalon lia pupuna.✠

³⁰ Oro Morooa tii ga atapaasi ia xaal sin minet,

³¹ ma sin no daan leng, asemat sin no inaman biao tii xaa eses mii di xaal Galili laa Jerusalem. O biao no inaman di tii se paare leng so taman abia inesaait sin no Jiu.✠

³² “Giem asaaiti gim taman biao inesaait mainaang biao Morooa tii se xubatsi tsaa sin xida no iaiaia.

³³ A se taxaa puua abala ngali gita, xadi no tsi sin ta atapaasi Iesu ngali tino mula, malen Dewit ta atalaa sin nanaalua ina no Saam. Balawaa totore a paare,

“ ‘Tu nugu tsi;

talaawaa iaa se tsap num mom.’✠

³⁴ Mil sin ta se met, Morooa atapaasi xan tsi ngali tino mula ma naba xap pupua ngali maraap bula malen Morooa ta atalaa,

✠ **13:28 13:28** Met 27:22-23; Mak 15:13-14; Luk 23:21-23; Jon 19:15

✠ **13:29 13:29** Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42 ✠ **13:31 13:31** Apo 1:3 ✠ **13:33 13:33** Saam 2:7

“ ‘Taa ba tali sin gim biala ta pat ma biala soina
tubudaan iala ta xubatsi ngali tali sin De-
wit.’ ☆

³⁵ Malen abia totore Dewit ta paatina sin biexa
xolot,

“ ‘U ba xap poroklii xan pakpak num taamat pat
ngali naba maraap.’ ☆

³⁶ “Dewit tii xosor puua sawe Morooa ta se ngiti
ngali na xosaraa sin ta tino tsaa; ma biala tii met,
di ga punami xan pakpak mii xan no mom ma
xan pakpak tii ga maraap.

³⁷ Oro, iwaa taamat biala Morooa ta atapaasi sin
minet xan pakpak tii xap maraap.

³⁸ “Biaabi nugu no taamat, iala saan ngali gim na
atiixi we, sin Iesu, getu ga baais taman inesaait
sin gim ngali adodolii no namaang tsaxa.

³⁹ Sin ia mu no inaman araraa di ta taltaalnge
sin ia, di se tutiik lalon no matan Morooa sin xadi
no namaang tsaxa. Oro gim xap pupua ngali tsap
tutiik sin amusili xan lo Moses.

⁴⁰ Gim na tilaamamil ngali senaara no propet
di se paare taman naba xap tsap sin gim:

⁴¹ “ ‘Gim lasi, gim no unaaxaxaraati,
gim na tunga ma gim na met!
Ngali biala tinaxaa iala ba ta xosaraa sin abala
nagim no leng
we gim ba suk xap taltaalnge,

nawe xa tsaa asaaiti gim.’”☆

⁴² Biaa Pol ma Banabaas delu ta se saan ngali tapaas papaalii Anua sausawit, biaa no inaman di sebula ningi delulu ngali baais bula taman balawaa no maarang sin biexa Saabat.

⁴³ Mulina no inaman di ta se laa, xuduxudu ina no Jiu ma no Gentail, biaa di, di ta tsap no Jiu, di tii amusili Pol ma Banabaas. Delu papaare mii di ma anaai awatwati di ngali tigiri manman lalon xan amiimiilam Morooa.

⁴⁴ Sin biexa Saabat papan, biaa inaman laba araraa, di exumule ngali alongen xan totore Orong.

⁴⁵ O biaa no Jiu di ta lasi abia malep, di suk bal tsaxa ma di ga paare tabaxi xan no totore Pol ma di ga lii no papaare tsaxa ngali epuske mii semaarang tii papaatinai.

⁴⁶ Mil Pol ma Banabaas delu xiis awatwati di, “Gelu na setauan asaaiti gim taman xan totore Morooa. Biaa gim ta palolii xan inesaait ma gim ga xap pupua ngali asen we gim xap tutiik ngali adi tino laaliu mii ia. Lolong, talaawaa gelu ba se laa sin no Gentail

⁴⁷ Ilawaa Orong a se paare watwat sin gita,

“‘Taa se axilangi iu ngali tsap laleng ngali no Gentail
ngali iu ba tali atotoaa xa sin no inaman
araraa lalon xolkolmoxo ina inaman.’”☆

⁴⁸ Biaa no Gentail di ta alongen abala, di suk taton ma di ga pa'ii xan no totore Orong. O biaa di, Orong tii se axilangi di, ngali adi tino laaliu, di tii suk taltaalnge.

⁴⁹ Xan totore Orong asuk tsitsiil laa sin abia inaman laba araraa.

⁵⁰ Oro no Jiu di angunguti no Gentail aina biaa di ta lalaamua ma biaa di tsap no Jiu mii no lalaamua taamat ina inaman laba. Di atiltsoli no epurutsaae ngali epuske mii Pol ma Banabaas ma di ga saali delulu lalon xadi inaman laba.

⁵¹ Pol ma Banabaas delu panlii no kuku sin no xaden delulu ngali asen sin di we Orong a palolii di ma naba tali mamaet sin di. Mil delu tii ga laa Aikonium.☆

⁵² Ma no tsi asasing in Antiok, di ga suk us taman pinaalam ma mii Nantanua Pat.

14

Lalon inaman laba Aikonium

¹ Tia Aikonium: Pol ma Banabaas delu tsiga nan xadi anua sausawit no Jiu malen delu tii xoxosaraa ti. Delu ga paare alengi no inaman ma xuduxudu ina no Jiu ma Gentail di ga taltaalnge sin Orong.

² Oro, biaa no Jiu di ta xap taltaalnge, di atiltsoli no epurutsaae mii no Gentail ma di ga puxutsi xadi no adodo ma sasaae ngali tilbanti delulu.

³ Pol ma Banabaas delu man adis tsaa sin no leng ta xudu lalon abia xolot ma delu ga paare watwat taman xan amiimiilam Morooa. Orong a xosaraa di ngali di ba pupua ngali xosaraa no

☆ 13:51 13:51 Met 10:14; Mak 6:11; Luk 9:5; 10:11

axixila xoror ma axixila ngalibi ia ga asen we xan no totore aso.

⁴ No inaman lalon abia inaman laba di xap ukbal. Biexaal di se til sin xadi papel no Jiu ma biexaal sin xadi papel no aposal.

⁵ Biaabi no Gentail ma no Jiu mii xadi no lalaamua, di ga saan ngali ngiti ngali pidi amantei delulu.

⁶ Oro delu ga atik tatanginai abala, delu ga sol laa nan prowins Likonia sin no inaman laba Listara ma Debi ma no xolot ulti inaman laba,

⁷ lalon abia no xolot delulu baais taman abia inesaait mamainaang laa sin no inaman.

Pol lalon inaman laba Listara ma Debi

⁸ Lalon abia inaman laba Listara, taamat ia no xaden ta met ma ga xap pupua ngali eses atiltsoli tsaa sin xan nagaa tii taxaana.

⁹ Iwaa taamat tii tsotso lolong sin Pol biao tii lo papaare. Pol asuk nanen tutiik laa sin ma ga lasi malen ilawaa taamat a ie tinaalnge we naba tuo,

¹⁰ ma Pol ga paare lot laa sin, "Til tutiik laa lapalaa taman no xaiim." Tiwaa tsaa, iwaa taamat a pis laa lapalaa ma ga atiltsoli eses.

¹¹ Biao no inaman di lasi sen maarang Pol ta xosaraa, di suk atiltsoli xuupkup ma di ga paare sin totore in Aikonium, "No moroaa di se xaalame lapula sangan gita malen no taamat toto!"

¹² Di putsangi Banabaas taman Sus iwaa lalaamua ina moroaa ababaa ma Pol di putsangi taman Emes iwaa moroaa ababaa amuina ia lalaamua ina unbabaais.

¹³ Iwaa unsausawit ina Sus xaal xan anua Sus a manman lokobel atataaen mu inaman laba, iwaa unsausawit a giwaa axaalamei no bulmakau ma

no usiuser laa matenmat ina abia inaman laba. Amuina iwaa lalaamua ma no inaman di we di na tsutsungit ngali tun axaii no tinabel laa sin delulu.

¹⁴ Oro biala lo aposal Banabaas ma Pol delu ta alongen abala, delu ga suk xap ukbal taman sawe ta tsap biaabi delu ga tatari xadalu no manman ma delu ga sol laa sangan abia inaman ma delu ga xuup:

¹⁵ Delu we, “No taamat, ngalisa gim ta xosaraa abala no maarang? Gelu bula, gelu no taamat mu, no taamat toto malen mu gim. Gelu xaalame ngali tali abala inesaait mamainaang sin gim, ngali asaaiti gim ngali taaltalu sin balawaa no maarang ta xap so ma gim na agar laa sin Morooa iwaa ta tino, iwaa ta xosaraa balalangit, ma xolkolmoxo ma laman ma no daan mat maarang lalon di.

¹⁶ Tii laamua tsaa, Morooa tii poroklii no Gentail ngali langaari sin no sen morooa di ta saan ngali amusili.

¹⁷ Oro a se asen xan mamainaang sin no inaman araraa we ia iwaa xa ta xosaraa xolkolmoxo ma asuk lot, ia mu a tali langit ma ga atsiki no xalitsa ma no xala ngali naba maatkel sin xadi uleng. A tali no daan luxaal sin gim ngali angen ma naba auusi nagim no butsa taman tataton.”

¹⁸ Sin abala no totore, tii suk lelep sin delulu ngali tilbanti biala xumul ngali tun axaii no tinabel ngali delulu.

¹⁹ Mil biexaal ina no Jiu di xaal Antiok ma xaal Aikonium ma di ga atuali abia no inaman in Listara malen xan totore Pol a xap so. No Jiu di magaa sin Pol ma di ga pidili taman no xariin

xaat pupua sin ta xol lapula. Di sorowe a se met biaabi di ga tate atsuulngi lalon inaman laba ma di ga poroklii ta matmatuul tia.

²⁰ Oro, biao no tsi asasing di ta se exumule ulti ia, Pol a tapaas ma ga sebula tsiga mula laa lalon inaman laba. Leng papan, ia ma Banabaas delu ga se laa Debi.

Ines mula laa Antiok nan prowins Siria

²¹ Delu ga baais taman Inesaait Mamainaang lalon abia inaman laba, ma xuduxudu ina no inaman di ga tsap no tsi asasing. Mulina abia, delu sebula mula laa Listara, Aikonium ma Antiok.

²² Lalon abia no inaman laba delu awatwati no tsi asasing ma anaai di ngali di na man taman soina tinaalnge. Di ga paare, “Gita na tsigaii no xaraxin xirabas ngali tsiga lalon xan Maradaan Moroaa.”

²³ Pol ma Banabaas, delu se axilangi no xusaak xuxuuk sin xan matanaanua Moroaa sin Karisito ngali no sausawit ma el, delu ga tali di sin Orong iwaa di ta se taalnge sin.

²⁴ Mulina delu ta se es laa lalon no xolot Pisidia, delu se le tsap Pampilia.

²⁵ Ma biao delu ta se baais araraa taman inesaait mamainaang lalon inaman laba Perga, delu se laa lapula Atalia.

²⁶ Xaal Atalia delu sebula xaa papan mono laa Antiok. Lalon abia xobel no tsi asasing, di tii tali Pol ma Banabaas paina xan amiimiilam Moroaa sin biao tinaxaa delu ta se araraai maaba.

²⁷ Sin xadi tsinap atia, di gii axumuli xan matanaanua Moroaa ma delu ga atolomi no maarang Moroaa ta xosaraa no lalon delulu, ma biao

Moroaa ta tsalali abia mat ina tinaalnge laa sin no Gentail.

²⁸ Ma delu ga man adis tia mii no tsi asasing.

15

Biaa kaunsel ina untaltaalnge tile Jerusalem

¹ Biexaa taamat di xaal lapula Judaia ngali laa Antiok ma di laa taal asasing sin no untaltaalnge weaatalaa, “Gim ba suk xap pupua ngali adi atotoaa nawe di xap axasaui gim malen xan lo Moses ta paare.”

² Balawaa maarang a xosaraa Pol ma Banabaas ma delu ga ebut buxa ma paare xuduxudu taman xadi asasing, biaabi di ga adodo ngali tulen Pol ma Banabaas ma biexaal in Antiok ngali laa Jerusalem ngali lasi no aposal ma no xusaak taman abala maarang.

³ Xan matenaanua Moroaa a tulen di laa nan sal, ma biaa di ta se lo eses lalon sal Ponisia ma Samaria, di ga papaare leng we, no Gentail bula di se puxisbal. Balawaa inesaait atatoni buxaai no untaltaalnge.

⁴ Biaa, di se tsap Jerusalem, no aposal ma no xusaak ina xan matenaanua Moroaa di suei ata-toni di o Pol ma Banabaas delu ga asaait taman senaara Moroaa tii se xosaraa lalon delulu.

⁵ Oro biexaa untaltaalnge ina no Paarasi, di til lapalaa ma di ga paare, “Di na axasaui no Gentail ma na asaaiti di ngali amusili xan lo Moses.”

⁶ No aposal ma no xusaak ina no untaltaalnge di tii tsap exumule ngali paare usili abala atsut-sura.

⁷ Mulina biala di ta se paare usili abia atsutsura, Pita a tapaas ma ga paare labatina di, “Nugu no taamat, gim atixi sin abia no leng ta se xap, Morooa a inten iaa labatina gim ngali baais taman inesaait mamainaang laa sin no Gentail, ngali di na alongmen ma di na taltaalnge.✧

⁸ Ma Morooa iwaa ta atiixi xadi butsa no taamat asen we a sirawaa no Gentail sin ta tali Nantanua Pat sin di, malen mu ta tali sin gita.✧

⁹ Morooa tii xap xosor axaatsap ngen di mii gita, a xap. Amuina tii amixati xadi no butsa sin di ta taltaalnge.

¹⁰ Biaabi, ngalisa talaawaa gim ta tali Morooa sin xonkonon, sin gim ta tali tunuru* mamaxet papan no tsi asasing, biala xida no iaiaa ma gita ta xap pupua bula ngali atsaxei?

¹¹ A xap! Giem taltaalnge we sin xan amiimi- ilam Orong Iesu we giem se leiwaa, malen mu di.”

¹² Biala inaman araraa di suk xale bong, ma di ga alongen Banabaas ma Pol delu ta asaait taman no axixila ma no axixila xoror Morooa ta atsapngen sin delulu labatina no Gentail

¹³ Biala delu ta se papaare araraa, ila Jeims a soro til ma ga papaare. “Nugu no taamat, gim na longmien iaa.

¹⁴ Saimon a se alengi sin gita, xan sen titii Morooa setauan sin biala ta giwaa biexaal labatina no Gentail ngali xan no inaman tsaa.

¹⁵ Xadi no totore no propet a ukbal taman sawe ta se tsap malen di ta se atalaa:

✧ 15:7 15:7 Apo 10:1-43 ✧ 15:8 15:8 Apo 10:44; 11:15 * 15:10 15:10 Tunuru - Xoltin xupaap papan bulmakau.

16 “ ‘Mulina abala no maarang, iaa ba laa mula
ma iaa ba bula atilngi xan anuasel Dewit biao
tii se xol.

A se tabek araraa, iaa ba sebula xosor mulanginai
ma iaa ba sebula aturung mulanginai,

17 ngali abia no inaman ina xolkolmoxo, di ba
tsatsel ngali Orong,
ma no Gentail biao di iaa ta ilei di ngali nugu
no.

Iaa Orong iaa paare taman abala, iwaa ta xosaraa
abala no maarang,

18 biao di ta se atiixi no xamkabaar tsaa.’☆

19 “Balawaa nugu ininte, ngalibi gita na xap
xosaraa na lelep buxa sin no Gentail biao di ta
puxisbal laa sin Morooa.

20 Oro gita na atatal laa sin di. Gita ba asaaiti di
ngali di na xap ngani abia no luxaal ta morokon
di ta tsutsungit tali sin no malagan. Aina ma
taamat di na xap exus mii xa xaatsap di ta xap
maxis sin di. Ma di ba xap ngani no nganei malen
bol ma maan di ta luti no inan di taman sua ma
di na xap ngani no nganei ta daldal tsaa.

21 O ngali xan lo Moses, di tii babaais laa sin no
Jiu lalon xadi no anua sausawit lalon no inaman
laba araraa, sin no Saabat araraa sin abalaa no
miet ti laamua.”

Xadi inaatel laa sin no Gentail

22 No aposal ma no xusaak ina xan matenaanua
Morooa ma biao no inaman araraa di se adodo
ngali axilangi xaa taamat ina di tsaa ngali tulen
laa Antiok mii Pol ma Banabaas. Di tii inten

tsoxoli Judas (biexaa iesan ila Barsabaas) ma Sailas. Biala no taamat ta lua, no lalaamua labatina abia no untaltaalnge.

²³ Di tii tulen abala inaatel mii di:

No aposal ma no xusaak, ma nagim no taamat:

Laa sin no Gentail biala no untinaalnge, tia Antiok, Siria ma Silisia:

Lasiaat axaau.

²⁴ Giem se alongen we biexaal di se laa loxona giem di ta xap adi xida banam ma di ga aboiki nagim no adodo ma di ga amamaxeti gim sin senaara di ta paatina.

²⁵ Biala giem araraa giem ga ukbal ngali axilangi xaa taamat ngali tulen di laa sangan gim mii no turan giem so Banabaas ma Pol -

²⁶ balawaa no taamat delu xap mataa ngali tali xadalu tino ngali met sin iesan Orong Iesu Karisito.

²⁷ Biala, giem ga tulen Judas ma Sailas ngali asaait taman no ngutsina delulu taman biala uk totore giem ta atalaa.

²⁸ Balawaa a suk axaau sin Nantanua Pat ma sin giem ngali giem na xap amamaxeti gim taman xawas bula oro ngali amusili xida no totore.

²⁹ Gim na xap ngani abia no luxaal di ta tsutsungit tali sin no malagan, ma no nganei daldal, ma sin no nganei di ta luti no. Ma gim na xap exus mii biala di, gim ta xap maxis sin di. Gim ba tsap axaau nawe gim pep alen abala no

namaang.

Nagiem axaau ma mamainaang so a laa sin gim.

³⁰ Di se tulen abia no taamat ma di ga laa lapula Antiok. Biaa di ta axumuli no untaltaalnge ina anua langlangaari ma di ga tali abia inaatel sin di.

³¹ No inaman di xoxoti, ma di ga suk taton sin biaa inesaait biaa ta anaai di ngali til watwat.

³² Judas ma Sailas, delu no propet, ma delu ga paare buxa sin di ngali anaai ma awatwati no untaltaalnge.

³³ Mulina delu ta se manman biexaa leng tia Antiok, xadelu no taamat di tulen delulu taman tubudaan ina malina ngali mula laa sin abia di, di tii tulen delulu.†

³⁵ Oro Pol ma Banabaas, delu se manman tia Antiok. Delu mii biexaal, delulu ga babaais taman inesaait mamainaang ma delu ga asingan no inaman taman xan totore Orong.

Pol ma Banabaas delu xap uk bal

³⁶ Mulina biexaa leng, Pol a paare sin Banabaas, “Gitaa ba mula ngali laa uwaa xida no taamat sin no inaman laba araraa, biaa gitaa tii baais taman xan totore Orong ma gitaa ba lasi nawe di xosaraa axaautsi sin xadi tinaalnge.”

³⁷ Banabaas a saan ngali na giwaa Jon, di putsangi bula Mak, ngali laa mii di.

† 15:33 15:33 Biexaa inaatel di ³⁴ Oro Sailas tii adodo ngali manman mula tia.

³⁸ Oro Pol adodo we a xap tutiik ngali giwaa ia amuina tii papaalii di Pampilia ma ga se xap eses mii di ngali alet laangen abia tinaxaa.☆

³⁹ Delu xap ukbal buxa ma delu ga exatsape. Banabaas a giwaa Mak ma delu ga se xaa papan mono laa papan ienusa Saipras.

⁴⁰ Oro Pol axilangi Sailas ma delu ga se laa, biao delu ta laa xadelu no taamat di atubudaani delulu taman xan amiimiilam Orong.

⁴¹ Pol tii es laa lalon no prowins Siria ma Silisia ma ga awatwati xan no matenaanua Morooa.

16

Timoti a tsomi Pol ma Sailas

¹ Pol tii es xaalame Debi mil ga laa Listara. Lalon abia xolot, iexa tsi asasing a manman atia iesan ila Timoti. Xan nagaa ia Jiu ma ia untinaalnge ma xan mom taan Grik.

² Biao no taamat in Listara ma Aikonium, di paare leng we ia taamat axaaui ma xan namaang axaaui buxa.

³ Pol a saan ngali na giwaa Timoti laa mii sin abia ines, biaoabi Pol ga axasau Timoti, amuina no Jiu di manman lalon abia xolot, aso di araraa di atii xan mom in Grik.

⁴ Sin abia xadi ines, di es tsiga lalon no inaman laba ma di ga tali no ininte sin no untaltaalnge biao ta xaal sin no aposal ma no xusaak in Jerusalem, ngali no inaman di ba amusili no.

⁵ Biao xan no matenaanua Morooa, di tii wat-wat lalon tinaalnge ma di ga tsik xudu sin no leng xuxuuk sin xadi xoxot.

Xan nanen Pol sin taamat Masedonia

⁶ Pol ma xan no inaman di se eses laa lalon abia no prowins Pirigia ma Galeisia, amuina Nantanua Pat a xap sirawaa di ngali di ba baais taman inesaait mamainaang lalon prowins Asia.

⁷ Biaa di ta se tsap sin tigatiga ina Misia, di suk xonon ngali tsiga Bitinia. Oro Nantanuaan Iesu a xap saan ngali di na laa.

⁸ Ma di ga es liwaa Misia ma di ga se es laa lapula Troaas.

⁹ Sin abia bing Pol a urange ma ga lasi binalang nanen ga lasi taamat in Masedonia ta tiltil ma ga ninginingi Pol ma ga paare, “Xaalame tala Masedonia ma u na le tiltsomi giem.”

¹⁰ Mulina mu Pol ta se lasi abia binalang nanen, giem suk taxaaturung ngali tapaas laa Masedonia. Amuina giem nanxilalaa we, Morooa a se ilei giem ngali baais taman inesaait mamainaang, laa sin abia no inaman.

Lidia in Pilipaai a puxisbal

¹¹ Giem xaa papan mono, xaal Troaas ma giem ga sol laa tutiik sin ienusa Samotes. Ma sin leng papan, giem se laa tsap Niapolis.

¹² Giem xaal atia ma giem ga suk es tsiga laa Pilipaai, biaa inaman laba lot no Rom di tii tumaraa ma biaa inaman laba Masedonia. Giem manman tia biexaa nen leng.

¹³ Sin leng Saabat,* giem se es tsuul lalon matenmat ina inaman laba, ngali laa sangan daansel ngali tsalei xa xolot ngali sausawit. Giem

* **16:13 16:13** *Saabat* - Sarere, biaa xadi leng ina langlangaari no Jiu.

tsotso lapula ma giem ga tiltsoli papaare sin no aina di ta tsap exumule lalon abia xolot.

¹⁴ Iexa aina ina abia no aina di ta lolong, iesan ila Lidia. Ilawaa aina ina inaman laba Taiataira, axoxosaraa no laplap de ngali sune taman no. Ilawaa aina, a xaa langaari laa sin Morooa ma Orong ga tsalali xan butsa ngali long tsiili senaara Pol ta papaare taman.

¹⁵ Biaa ia mii xan no inaman matenaanua, giem ga axadaani di. Asuk ningi watwati giem ngali laa lalon xan anua. “Nawe gim adodo we iaa untaltaalnge sin Orong, gim na xaalame ma le manman mii iaa lalon nugu anua.” Ma ga awatwati giem ngali amusili laa tatan.

Pol ma Sailas lalon anua lodo

¹⁶ Sin biexa leng, giem ta eses laa lalon xolot ina sausawit, giem sabasue tsaana untutule, tanua tsaxa ta xaa tsigaii, o ga xaa paare leng taman no maarang naba ta tsap talaa laamua. Ma ga xaa alet buxaai no xuxute ngali xan no manmanel sin ta xaa atolomi samaarang naba ta tsap talaa laamua.

¹⁷ Ilawaa tsaana amusili Pol ma giem se araraa, ga xuupkup, “Balawaa no taamat xan no untutule Morooa iwaa lapalaa suk se! Di ta paare leng sin gim taman sal ngali aleiwaai gim.”

¹⁸ Tii lo xoxosaraa abala namaang sin no daan leng. Mil Pol tii ga se pelmet sin abia xan namaang ta tigiri xosaraa, ma ga putsu ga paare ngali aia tanua tsaxa, “Sin iesan Iesu Karisito, iaa asaaiti awatwati iu, tsuul papaalii ia.” Tiwaa tsaa iwaa tanua tsaxa asuk tsuul papaalii ia.

¹⁹ O biala xan manmanel iwaa tsaana untutule tii se atii we xadi sal ngali xosor xuxute a se xap. Di suk tsiili Pol ma Sailas ma di ga tataai delulu laa lalon xolot ina susune ngali delu ba laa til lalon no matan no lalaamua ina inaman laba.

²⁰ Di giwaa delulu laa sin no unininte ma di ga paare, “Balawaa no taamat, di no Jiu ma balawaa di se xosaraa no xariin xirabas nan inaman laba.

²¹ Balawaa, di se asingan no inaman taman no namaang biala ta tabaxi, xadi lo no Rom gita ga xap pupua ngali adi o xosaraa no.”

²² Biala malep di til etudim ngali imii Pol ma Sailas. Ma biala no unininte di asaaiti di ngali taterlii xadalu no manman ma ngali ririiti delulu.

²³ Mulina di tii se riit atsaxati delulu, di laa lii delulu lalon anua lodo. Ma di ga asaaiti awatwati unxoxo, ngali na suk xoxo axaau sin delulu.

²⁴ Ma iwaa unxoxo ta adi abia papaare watwat, asuk laa tali delu se talaa lolobet ina anua ma ga ros riiti no xaden delulu sin no xatin xupaap mamaxet.

²⁵ Labatina bing se, Pol ma Sailas delu ga lo sausawit ma anaanngi no ararouk laa sin Morooa. Ma biexaa xaus di tii ga alongen delulu.

²⁶ Sauna mu, xaraxin ninil asuk tsap ma ga uraa no atkale ina abia anua lodo. Tiwaa tsaa, biala no mat araraa ina anua lodo di suk tsalel, ma no tsen[†] ga tamluba sin no xaus.

²⁷ Iwaa unxoxo asuk pade, o biala ta lasi no mat ina anua lodo ta tsalel, a suk irir tsaali xan bainat ngali naba se sas amantei ia tsaa, amuina a sorowe no xaus di tii se sol.

[†] **16:26 16:26** *Tsen - Sua ain.*

²⁸ Oro Pol ga xuup laa sin aia unxoxo, “Nan-gaam sas amantei iu tsaa! Giem araraa mu tala.”

²⁹ Iwaa unxoxo a ilei xa ngali xaa rarar. A sol tsiga ma ga xol didiir laamuaan Pol ma Sailas.

³⁰ A gii atsuulngi delulu ma ga atsuraa delulu, “Lo taamat orong, iaa ba xosaraa sa ngali iaa ba leiwaa?”

³¹ Delu xisi, “U na taltaalnge sin Orong Iesu ngali u ba leiwaa mii num matenaanua araraa.”

³² Mil sin abia, Pol ma Sailas, delu ga baais taman xan totore Orong Iesu laa sin unxoxo ma biala bula di ta manman mii lalon xan anua.

³³ Sin abia aua nabing, iwaa unxoxo a giwaa delulu ma ga guraii xadelu no toto ina ririit. Mil Pol ma Sailas delu ga axadaani iwaa unxoxo mii biala di araraa lalon xan matenaanua.

³⁴ Iwaa unxoxo, a giwaa delulu laa lalon xan anua ma ga xosaraa luxaal ngali angen sin delulu. Ia mii xan matenaanua araraa di suk us taman pinaalam amuina talaawaa di se taltaalnge sin Morooa.

³⁵ Lawaareng sin biexa leng, no unininte, di tulen xadi no asilalxadek taman papaare ngali atsuulngi Pol ma Sailas.

³⁶ Iwaa unxoxo ga asaaiti Pol, “No unininte di se paare watwat ngali iu mii Sailas ngali aleiwaai gululu lalon anua lodo. Talaawaa, gulu se laa lalon malina.”

³⁷ Oro Pol ga paare sin no asilalxadek, “Di tii ririiti gelulu matan no inaman di ta xap ininte sin gelulu, oro gelulu in Rom; ma di ga lii gelulu lalon anua lodo. O talaawaa di we di na tulen atsuulngi axuina mu gelulu. A xap! Papaalii di na xaalame di tsaa ngali gii atsuulngi gelulu.”

³⁸ Biaa no asilalxadek di paatinai sin no unin-
inte taman xan totore Pol. O biaa di ta alongen
abala malen Pol ma Sailas, delulu lo taan Rom, di
suk mataa.

³⁹ Di xaalame ma di ga ningi di ngali adodolii
xadi no namaang tsaxa ma di ga gii atsuulngi
delulu lalon anua lodo. Ma di ga asaaiti delulu
ngali papaalii abia inaman laba.

⁴⁰ Mulina abia Pol ma Sailas delu ta se tsuul
lalon anua lodo, delu suk es laa tatan Lidia. Delu
laa tatanginai xadelu no untaltaalnge ma delu ga
taal inanaa sin di. Mil delu ga suk papaalii di.

17

Pol ma Sailas lalon inaman laba Tesalonika

¹ Pol ma Sailas delu se es liwaa no inaman laba
Ampipolis ma Apolonia ma delu tii ga le tsap
Tesalonika. Lalon abia xolot, xadi anua sausawit
no Jiu.

² Malen tsaa sin abia xan namaang Pol, a suk
es tsiga lalon anua sausawit ma sin no Saabat ta
tuul asingan di taman Inaatel Pat

³ ma ga alengi ma asen so we Karisito naba adi
sosong ma naba tapaas mula sin minet. A paare
we, "Ilawaa Iesu iaa ta baais taman, ia Karisito."

⁴ Biexaal ina no Jiu, di taltaalnge sin abia in-
esaait, di ga amusili Pol ma Sailas, ma xuduxudu
ina malep ina no Grik, di ta mataatina Morooa,
ma nen aina di ta ies lot, di amusili bula Pol ma
Sailas.

⁵ Oro no Jiu di bal tsaxa tsaa ngali delulu. O
di ga giwaa no taamat morokon lalon no xolot
susune ma di ga til etudim ngali xosaraa no xariin
inesas lalon abia inaman laba. Ma di ga sol isagaa

laa lalon xan anua Jaison ngali tsalei delulu, ngali giwaa atsuulngi delulu laa lalon abia malep.

⁶ Oro di xap tatanginai delulu. Di laa ma tataii Jaison ma biao di no untaltaalnge, laamuaan no lalaamua ina abia inaman laba. Ma di ga xuup weaatala, “Balawaa se no taamat di ta atapaasi no xirabas sin abala xolkolmoxo ina inaman. Ma talaawaa, di se xaalame tala.

⁷ Ma Jaison ga suei atatoni di laa lalon xan anua, ma di ga manman mii. Di araraa di se pislaxe i xan no lo Sisa biao di ta paare we, ‘Iexa King tsaa ia, iesan ilaa Iesu.’”

⁸ Biao di ta alongen abala totore, biao malep ma no unbanam ina inaman laba di olol ma di ga suk boik.

⁹ Di atuaai Jaison ma no untaltaalnge ngali ul lii xadi no mamaet ma di ga tulen di laa.

Pol ma Sailas lalon xobel Beria

¹⁰ Biao ta se bing, biao no untaltaalnge di se tulen Pol ma Sailas laa lalon inaman laba Beria. Biao delu ta se laa tsap tia, delu suk es tsiga lalon anua sausawit sin no Jiu.

¹¹ Balawaa no inaman Beria, xadi namaang asuk axaau buxa ngen no inaman Tesalonika. Biao no inaman di ta longmien abala inesait mamainaang, di adi abia totore taman taton ma di xoxoti abia no Inaatel Pat sin no leng araraa ngali atixi senaara Pol ta asaait taman aso o a xap.

¹² Xuduxudu ina no Jiu di ga taltaalnge ma biexaal ina no Grik aina di ta ies lot mii xuduxudu ina biao no taamat in Gentail.

¹³ Biao no Jiu in Tesalonika di ta se atii we, Pol a se baais taman xan totore Moroaa tia Beria ma

di ga laa bula ngali angunguti ma tsixi no balan abia malep.

¹⁴ Tiwaa tsaa biao no untaltaalnge di suk isagaa ngali tulen Pol laa xuen, oro Sailas ma Timoti, delu manman mula Beria.

¹⁵ Biao no taamat di ta es tali Pol laa Atens. Mil di ga se mula taman papaare watwat laa sin Sailas ma Timoti ngali delu na isagaa mula laa ngali tso mi Pol.

Pol lalon inaman laba Atens

¹⁶ Biao Pol tii lo liliisi Sailas ma Timoti lalon inaman laba Atens, asuk lolbiir buxa sin ta lasi abia no inaman laba ta us taman no mat moroaa ababaa.

¹⁷ Biaabi ga asingan no Jiu ma no Grik, biao di ta langlangaari laa sin Moroaa, lalon anua sausawit, ma no inaman bula lalon no xolot susune sin no leng xuxuuk mii no saa di tsap esuei atia.

¹⁸ Biexaa xumul ina no Epikurian ma no Stoik* unsinaae di atiltsoli ngali engangaae mii ia. Biexaal ina di, di atsuru, “A we na paatina sa aila unpepexa?” Biexaal di paare “Amat malen asasing taman no moroaa xaatsap.” Di paatinai abala amuina Pol a baais taman Iesu ma tinapaas mula.

¹⁹ Di ga giwaa ia laa Areopagus† ma di ga paare sin, “Giem we na atii abia asasing uul iu ta papaare taman.

* **17:18 17:18 Stoik** - Di asasing we xaa was xan sasaae ta axaau ma ga atatoni di, a xap xaal sin Moroaa ma di na man palaaen no. † **17:19 17:19 Areopagus** - Xaraxin xolot ina xalkale papan buk Atens.

²⁰ Biexaa maarang iu ta paatinai no a teng xaatsap sin no talingan giem ma giem ga saan ngali atii muina ina abala no totore.”

²¹ (Biaa no inaman in Atens araraa ma no xibong di ta manman tia, di saan buxa ngali papatina pales ma alongmen no adodo uul.)

²² Pol a til lapalaa labatina abia xalkale lalon xolot Areopagus ma ga paare, “No taamat in Atens, sin nugu nanen, iaa lasi malen sin nagim no sal araraa gim no unlanglangaari so.

²³ Amuina biaa iaa ta es galil lalon nagiem inaman laba ma iaa ga nanen laa sin no xolot gim ta xaa langaari tia, iaa tatanginai abia niaan tsutsungit di ta atalaa, LAA SIN MOROAA GITA TA XAP ATII. Talaawaa sawe gim ta langaari laa sin a malen maarang gim ta xap atii, iaa ba baais laa sin gim.

²⁴ “Iwaa Morooa tii xosaraa xolkolmoxo ma no mat maarang araraa lalon, Ia Orong ina balalangit ma tala balan pula. Ma a xap manman lalon no anua langlangaari biaa no taamat di ta xosaraa taman no liman di.✧

²⁵ Ma a xap saan ngali xaa was biaa no inaman di ba ta taxaa tali sin, amuina ia mu a tali tino ma maal ma no daan maarang sin no inaman araraa.

²⁶ Xaal sin iwaa taamat ta xuuk, axosngi no mat laxen matenbung ina inaman ma ga axosngi di ngali di na manngi xolkolmoxo. Ia tsaa a se atutiki setauan tsaa biaa leng ngali di ma a se axilangi abia xobel ngali di na manman tia.

²⁷ Morooa a se xosaraa abala ngalibi no inaman di ba tsatsel ngali ia ma ngali nawe di papaas

ngali ia di ba tatanginai ia. Oro Morooa Ia asuk xap man palaaen gita xuxuuk.

²⁸ Ngali sin ia mu, gita manman, gita eses ma gita ie tino. Malen nagim no unsinaae tsaa di tii paare. 'Gita xan no utmilmil.'

²⁹ "Biaabi gita xan no utmilmil Morooa, gita na xap adodo we Morooa a malen goul o silwa o xaat, o xa malagan taamat ta xosaraa taman no lima.

³⁰ Xamkabaar laamua, Morooa tii nanlii xadi no adodo gomsaa, oro talaawaa a se paare wat-wat sin no inaman araraa sin no xolot araraa ngali puxisbal.

³¹ Amuina a se axilangi leng ngali naba ininte sin xolkolmoxo taman ininte tutiik sin iwaa taamat tii se axanei. A se asen so malen naba ininte sin no inaman araraa sin ta atapaasi ia xaal sin minet."

³² Biao di tii alongen Pol ta papaare taman tinapaas mula sin minet biexaal ina di, di soloki ma biexaal di we, "Giem saan ngali lolong bula sin abia maarang iu tii paatinai."

³³ Ma sin abia, Pol ga se papaalii abia xalkale ina lolong.

³⁴ Biexaa nen taamat di tsap xan no unaamamil Pol ma di ga taltaalnge. Labatina di, ilaa Dionisias iexa ina no Areopagas ma iexa aina iesan ilaa Daamaris ma biexaal bula.

18

Pol a xosaraa tinaxaa lalon xobel Korin

¹ Mulina abala Pol a se papaalii Atens ma ga se laa Korin.

² Tiwaa, a balsi taan Jiu iesan ilaa Akuila. Ia taamat so ina prowins Pontas ma a er xaal mu Itali mii xan tubu ila, Prisila. Amuina Empora Kolodias* a tali inesaait watwat ngali no Jiu araraa di na papaalii Rom. Pol tii ga laa ngali lasi di.

³ A manman ma ga taxaa mii di, amuina ia untunumar ina anua sal malen mu di.

⁴ Sin no leng Saabat araraa a engangaae lalon anua sausawit ngali xonon putsi xadi no adodo no Jiu ma no Grik.

⁵ Biaa Sailas ma Timoti, di ta se tsap xaal Masedonia, Pol asuk tali abia no leng araraa tsaa sin babaais ma papaare leng sin no Jiu we Iesu ia Karisito.

⁶ Oro biao no Jiu, di ta epuske mii Pol ma di tii ga tubusen ia, a panlii no kuku sin xan no manman, ma ga paare ngali di, "Nawe gim met taman ininte ina nagim no namaang tsaxa, biao nagim siksik ma a xap nugu. A xap nago xa mamaet. Atiltsoli talaawaa, iaa ba se laa babaais sin no Gentail."

⁷ Mil sin abia, Pol ta se papaalii anua sausawit ma ga laa atataen xan anua Taitus Jastas, ia unlanglangaari laa sin Moroaa.

⁸ Ilaa Kirispus, ia lalaamua ina anua sausawit ma xan matenaanua araraa, di tii taltaalnge sin Orong ma xuduxudu ina inaman in Korin di tii ga alongen ia, ma di tii taltaalnge ma di ga adi axaxadaan.

⁹ Sin biexa bing, Orong a paare sin Pol lalon biexa binalang nanen, "Nangaam mataa, u na papaare tsaa ma nangaam bong.

* **18:2 18:2** Xaraxin king in Rom, Kolodias.

¹⁰ Amuina iaa manman mii iu, ma naba xap xa na pupua ngali tsaapi ma taal sosong sin iu, amuina a xudu nugu no inaman lalon abala inaman laba.”

¹¹ Biaabi Pol ga manman mii di sin miet axuuk ma xolot, ma ga asingan di taman xan totore Morooa.

¹² Oro biao Galio tii tsap gawana ina prowins Akaia, no Jiu di til etudim ngali tsiili Pol ma di tii ga atilngi ia lalon xalkale ina ininte.

¹³ Di atuti, “Ilawaa taamat we, tii atapaasi no balan no inaman ngali langaari sin Morooa sin biao namaang ta epuske mii lo.”

¹⁴ Biao Pol ta we na se aponga ngutsina, Galio asuk asaaiti no Jiu, “Nawe gim no Jiu gim paare xuduxudu ngali no namaang tsaxa buxa o no xirabas lot, naba suk axaau buxa ngali iaa ba alongmen gim.

¹⁵ Oro biao ta tali no atsutsura ina no totore ma no ies ma nagim no lo tsaa, gim na atutiki gim tsaa. Iaa ba xap tsap unininte sin gim ngali abala no namaang.”

¹⁶ Ma ga lii atsuulngi di laa lokobel ina abia xan xalkale ina ininte.

¹⁷ Di araraa, di suk magaa buxa ngali Sostenes, lalaamua ina anua sausawit ma di ga tsaapi ia laamuaan unininte. Oro Galio asuk nanlii mu.

Prisila, Akuila ma Apolos

¹⁸ Pol a sebula manman Korin sin biexaa nen leng. Mil, ga papaalii xan no taamat ma ga xaa papan mono ngali laa Siria, Ila Prisila ma Akuila, delu se tsomi laa lalon abia xolot. Setauan ngali

naba se xaa papan mono, ari xuan itaan Senkeria amuina, a xosaraa xan xuxubu mii Morooa.

¹⁹ Di se laa tsap Epeso ma Pol ga se papaalii Prisila ma Akuila. Tii se es tsiga laa lalon anua sausawit xasinge ma ga engangaae mii no Jiu.

²⁰ Ma di ga atsuraa ia ngali naba man adis mii di, oro ga palo.

²¹ Oro, biao tii we na se laa, a xubatsi, "Iaa ba mula nawe xan sirsiir Morooa." Mil ga xaa papan mono papaalii Epeso.

²² Biao tii se le tsal Sasaria asuk es laa lapalaa ma ga suei atatoni xan matenaanua Morooa, ma ga sebula mula laa lapula Antiok.

²³ Mil ta se rom man adis Antiok, Pol a se tapaas atia ma ga se laa sin no xolot xuxuuk lalon no prowins ina Galeisia ma Pirigia ga awatwati no tsi asasing.

²⁴ Sin abia leng, iexa taamat ina no Jiu, iesan ila Apolos. Di tii taxaana ia Aleksendia xan xobel so, tii ga xaalame Epeso. Ia unsinaae ma ga ie sinaae sin Inaatel Pat.

²⁵ Di tii asingan ia taman xan sal Orong ma a papaare taman abia xariin sasaae, ma asasing tutiik taman Iesu. Oro tii atiixi mu xan axaxadaan Jon.

²⁶ Ia tii atiltsoli papaare taman watwat lalon anua sausawit. Biao Prisila ma Akuila, delu alongen tii papaare, delu giwaa laa lalon xadelu anua ma delu ga asaait axaautsi taman tutiik ina xan sal Morooa.

²⁷ Biao Apolos tii se saan ngali laa lalon prowins Akaia, biao xan no taamat lalon Karisito di awatwati ia ma di ga atatal laa sin no tsi asasing tia ngali di na suei atatoni ia. Sin xan tsinap, tii

suk tiltsomi buxaai di, biao sin xan amiimiilam Morooa di tii se taltaalnge.

²⁸ Ia tii aiepatsaa no engangaae mii no Jiu lalon abia xumul ina epuske. Ma ngali asoi abia malen, totore lalon Inaatel Pat ta paare, Iesu mu ia Karisito.

19

Pol a xosaraa tinaxaa lalon xolot laba Epeso

¹ Biao Apolos ta manman Korin, Pol asuk es tsiga labatina xobel ma ga le tsap Epeso. Lalon abia xolot, tii ga se tatanginai biexaa tsi asasing.

² Ga atsuraa di, "Gim tii se adi Nantanua Pat, sin abia gim tii taltaalnge?"

Di xisi, "A xap. Giem suk xap atii tsaa we xa Nantanua Pat ia."

³ Pol ga atsuraa di, "Gim tii adi sen matlaxen axaxadaan?"

Di xisi, "Biao xan axaxadaan Jon."

⁴ Pol ga paare, "Xan axaxadaan Jon, biao axaxadaan ina puxisbal. Asaaiti no inaman ngali di na taltaalnge sin aia ta xaalame mulina ia, iwaa Iesu."☆

⁵ Biao di tii alongen abala, di tii suk axadaani di sin iesan Orong Iesu.

⁶ Biao Pol tii tulsen no liman papan di, Nantanua Pat tii suk xaalame papan di ma di tii ga papaare taman no matlaxen xalam ma di tii ga tali totore ina propet.

⁷ (Di sangaul ma ga laa lua ina taamat araraa.)

☆ 19:4 19:4 Met 3:11; Mak 1:4, 7-8; Luk 3:3, 16; Jon 1:26-27

⁸ Pol atsigal lalon anua sausaawit ma ga paare watwat tia sin no uleng ta tuul ma ga engangaae buxa taman xan Maradaan Moroaa.

⁹ Oro, biexaal ina di xadi no adodo ataban ma di ga palo ngali taltaalnge ma di ga paare tsaxa sin abia xan sal Orong. Pol tii ga papaalii di ma ga giwaa no tsi asasing ma tii ga papaare sin di sin no leng xuxuuk lalon xan anua asasing Tiranias.

¹⁰ Tii xosaraa abala sin no miet ta lua ngalibi, no Jiu ma no Gentail araraa di ta manman lalon prowins Asia di na alongen xan totore Orong.

¹¹ Moroaa tii ga tali abia banam sin Pol ngali atsapngen no axixila xoror ta xaatsap buxa,

¹² ngalibi no pu agisip ma no pu laplap ta le matse sin no isuaan, di adi no ma aturungi papan no minet ma di ga tuo ma no salawa tsaxa di tii ga papaalii di.

¹³ Biexaa Jiu, di ta es galgalil ngali xalel lii atsuulngi no tanua tsaxa biala di ta xonon ngali saali no salawa sin iesan Orong Iesu papan biala no inaman no salawa tsaxa ta tsigaii di. Ma di tii ga paare, "Sin iesan Iesu iwaa Pol tii babaais taman, iaa asaait awatwati gim ngali tsuul."

¹⁴ Apaasaalua ina xan no tsi iexa xaraxin lalaa-mua ina no unsausawit ina no Jiu, ilaa Sikiwa, di tii xoxosaraa abala.

¹⁵ Ma biexa leng iwaa salawa tsaxa tii xisi di, "Iesu, iaa atixi, ma iaa atii Pol, oro no saa gim?"

¹⁶ Ma iwaa taamat salawa tsaxa ta tsigaii, a pis papan di taman xaraxin xoror, ma ga sas atsoti di, ma di tii ga sol tsuul belbel xaal nan anua taman no isua daldal.

¹⁷ Biaa no Jiu ma no Gentail di ta manman Epeso, biao di tii se longmien, di suk us taman minataa, ma di tii ga alet alabati iesan Orong Iesu taman xariin mangmangle.

¹⁸ Xuduxudu ina abia di tii taltaalnge, di xaalame ma di ga paare leng taman xadi no namaang tsaxa di tii xoxosaraa no.

¹⁹ Biexaal ina abia di, biao di tii atalaa xadi no buk tsunuxa, ma di tii ga axaii no lalon ie nan no matan no inaman. Biao di tii xoxot todomien no, iliil ina no a pupua malen 50,000 silwa araraa ina no xuxute.

²⁰ Sin abala namaang, xan totore Orong Iesu ga suk sol laa sin no xolot ma ga tsik taman xoror watwat.

²¹ Mulina abala maarang tii se tsap, Pol a se adodo lalon xan butsa ngali laa Jerusalem a es tsiga labatina Masedonia ma Akaia. A paare, "Mulina iaa ba ta tsap tia, iaa na laa uwaa Rom bula."

²² Ma ga se tulen xan no untiltiltsomi ilaa Timoti ma Erastas laa Masedonia, o ia ga ben man adis tsaa lalon prowins Asia.

No epurutsaae lalon Epeso

²³ Sin abia no leng, no xaraxin mamaet a tapaas, amuina sin abia xan sal Orong.*

²⁴ Iexa untumtumar silwa, iesan ila Demitias, iwaa ta xosaraa pu silwa anua ina Atemis iwaa moroaa ababaa. Balawaa tinaxaa a tali no daan xuxute sin no untunumar.

²⁵ A ilei axumuli abia no untunumar mii biexaa untinaxaa ma tii ga paare, "No taamat, gim tii

* **19:23 19:23** *Xan sal Orong - Muina namaang ina amusili xan sal Iesu.*

se atiixi malen gita tii adi xariin iliil sin abala tinaxaa.

²⁶ Gim se lasi ma alongmen ilawaa taamat Pol, ta awatwati no daan inaman ngali putsu xadi no adodo ma di tii ga laa palaaen biao no malagan no untunumar di ta xosaraa no, tala Epeso ma no xolot araraa Asia. A paare, 'A xap no moroaa so abia, no inaman di ta tumaraa.'

²⁷ Biexa was ta tsaxa, xida tinaxaa naba xosorlii abia ies axaau. Oro di ba xap manglen bula iwaa xariin moroaa aina Atemis ma biao xan anua, biao no inaman araraa di tii langaari laa sin abia prowins Asia ma xolkolmoxo araraa, naba xosorlii abia xan xariin geramis moroaa aina."

²⁸ Biao di ta alongen abala, di suk magaa buxa ma di ga atiltsoli ngali xuup, "Atemis lot in Epeso!"

²⁹ Sauna mu biao inaman laba araraa di tii suk tangtangabaa, ma di ga tsiili Gaius mii Aristakas, biao delulu ta xaal Masedonia mii Pol. Ma no inaman araraa di suk tsiga esurut isagaa laa lalon anua xumkumul malen taamat axuuk.

³⁰ Pol a saan ngali til laamuaan abia malep, oro no tsi asasing di xap sirawaa ngali na sabasuei di.

³¹ Biexaa lalaamua ina abia prowins, biao no turan Pol, di tulen totore sin ma ningi awatwati ngali naba xap laa lalon anua xumkumul.

³² Biao xumul di tii suk boik, biexaal di xuup-kup papaatinai biexa was ta xuuk, biexaal biexa was xaatsap, xuduxudu ina abia no inaman di xap atii langisa di ta le manman atia.

³³ Biexaa xumul di adodo we balawaa xalkale xan Aleksenda amuina no Jiu di tsulen ia laa laamua. A paare axilangi no inaman taman no liman ngali di na bong.

³⁴ Oro biala di se xilalaa malen ia taamat in Jiu, di xuup adis etudim sin no aua ta lua: "Atemis lot in Epeso!"

³⁵ Iexa unbanam ina inaman laba, ga abongi di, tii ga paare. "No taamat in Epeso, malen no inaman araraa sin xolkolmoxo ina inaman di atiixi bula we inaman laba Epeso a tilaamamil sin abala xan anua lot Atemis ma biala malagan tii xol xaal balalangit?

³⁶ Biaabi xa ga xap pupua ngali abaa taman abala no maarang. Gim na se man adamis ma gim na xap xosaraa xawas na tsaxa.

³⁷ Gim se giwaa abala no taamat xaalame tala oro di xap pulaxi xaa was lalon no anua o paare tsaxa taman ilawaa xida moroaa.

³⁸ Oro nawe Demitias mii xan uk untunumar di saan ngali atilngi xa lalon ininte. No leng ina ininte atsalel ma no unininte biala, ngali atutiki no inemagaae. Di pupua ngali engangaae atia.

³⁹ Oro nawe xawas bula biala, gim ta saan ngali tali sin ininte, axaau mu biala maarang di na atutiki laamuaan no unininte.

⁴⁰ Malen balawaa, nawe Rom naba we gita se epurutsaae, amuina sin sawe ta tsap talaawaa, giem ba xap pupua ngali tali xa xixiis ngali abala tangtangabaa, amuina a xap xa muina."

⁴¹ Mulina tii se paatina abala, a tulen biala xumul laa.

20

Pol ataxaa lalon no prowins Masedonia ma Gris

¹ Biaa epurutsaae tii se xap, Pol tii se tutule ngali no tsi asasing ngali xaalame sangan ngali na anaai di, ma tii ga putsangi xubalaasaai sin di ma ga laa Masedonia.

² Biaa ta se laa es tsiga lalon abia xolot, a anaai no untaltaalnge taman no daan totore sin abia no inaman laba araraa ta tsiga lalon. Mil tii ga se laa tsap Gris.

³ Sin abia prowins tii le tsap a manman tia no uleng a tuul. A se saage ngali laa Siria oro no Jiu di ga adodo ngali sas amantei ia. Biaabi ga adodo ngali mula laa Masedonia.

⁴ Biexaa taamat di tsoṃi sin abia ines malen ila Sapata xan tsi ilaa Piras ia in Beria, ila Aristakas ma Sikudas in Tesalonika ma Gaius in Debi ma Timoti bula ma Taitsikas ma Tropimas lalon prowins Asia.

⁵ Balawaa no taamat di setauan eses laamua tsaa ngen Pol ma di ga liliis ngali giem Troaas.

⁶ Oro giem xalkale tsaa Pilipaai, pupua sin leng ina luxaal ina tsoki ta xap xa iis. Mil giem ga tuut papan mono xaal Pilipaai ma sin no leng ta lima ta se liu, giem se laa tsap Troaas ma giem ga manman atia no leng apaasaalua.

Eutikas a tapaas mula sin minet

⁷ Sin nanaaxuuk leng ina wik, giem se tsap etudim ngali tsabaxi exasen tsoki. Ma Pol ga lo papaare sin no inaman til ta se laa labatina bing amuina naba se papaalii di sin leng papan.

⁸ Papan abia xabin lapalaa ina abia anua giem ta exumule lalon, axuduxudu no laam biaa lalon xabin.

⁹ Iexa taamat xulaau iesan ilaa Iutikas a tsotso papan maalwimat, biala Pol ta lo papaare tsaa iwaa xulaau asuk taba taman mano urange, o asuk xol xaal sin nanaatuul ina paradaa, laa lapula papan pula, di alet tsoxoli sin ta se met.

¹⁰ Pol atsuul laa lapula ma ga laa wales papan aia taamat xulaau ma ga logotsi ma ga paare, "Gim nangaam lol tsaxa, a tino mu!"

¹¹ Ma ga sebula laa lapalaa ma ga tsabaxi tsoki ga exasen ma di ga ngani, mulina ta papaare pupua sin ta tampanek, asuk papaalii di.

¹² No inaman di giwaa iwaa xulaau laa lokobel ta tino mu ma di ga pa'ii Orong ma di ga adi xariin axoxorong.

Pol a papaalii no xusaak in Epeso

¹³ Giem se laamua papan mono laa Asos, tiwaa giem ba giwaa Pol. Tii se paare leng taman abia xan ines ngali eses.

¹⁴ Biala giem ta ebulis Asos, giem tii giwaa ia laa papan mono ma giem tii ga laa Mitilini.

¹⁵ Leng papan giem se tuut xaal atia ma giem tii ga se le tsap Kios. Mulina abia leng, giem se es tabaxi sal ngali laa Samos ma sin leng papan giem tii se laa tsap Miletas.

¹⁶ Pol ga se adodo ngali naba se tuut laa liwaa Epeso amuina a palo ngali man adis lalon prowins Asia. Pol a isagaa buxa ngali na tsap Jerusalem tutiik sin leng ina Pentikos.*

* **20:16 20:16** *Pentikos* - A xuuk ina no xariin luxaal ta tuul xadi no Jiu sin no miet xuxuuk. Balawaa luxaal ngali putsangi axaau sin Moroaa ngali abia tatat ina xala.

¹⁷ Xaal Miletas, Pol tii ga se tulen totore ngali no xusaak ina xan matenaanua Moroaa Epeso ngali di na xaalame.

¹⁸ Biaa di tii le tsap, Pol ga paare sin di, "Gim se atii, iaa sen tino we sin iaa tii manman mii gim, atiltsoli sin nanaaxuuk ina leng iaa tii xaalame tia lalon prowins Asia.

¹⁹ Oro iaa taxaa ngali Orong taman xaraxin mangmangle ma taman no didinmat, oro biexaa Jiu di tali xaraxin mamaxet ina xonkonon taman xadi no ngitngit.

²⁰ Gim se atiixi malen, iaa tii xap mataa ngali baais taman xawas biaa naba ta tiltsomi gim oro iaa tii se asingan gim laamuaan no inaman ma laa sin no anua xuxuuk.

²¹ Iaa tii se baais sin no Jiu ma no Gentail ngali di na puxisbal ma di na agar laa sin Moroaa ma taltaalnge bula sin xida Orong Iesu.

²² "O talaawaa, iaa xap atii senaara naba tsap susugu Jerusalem, oro Nantanua Pat atapaasi iaa ngali laa atia.

²³ Iaa atixi mu, malen sin no inaman laba xuxuuk, Nantanua Pat a se atewaai iaa malen anua lodo ma no xirabas alilisi iaa.

²⁴ Oro, iaa xap adodomi nugu tino nawe senaara atsap susugu, iaa na suk araraai abia inatalil Orong Iesu ta tali susugu ngali paare leng taman abia inesaait mamainaang ina xan amiimiilam Moroaa.☆

²⁵ "Oro talaawaa, iaa se atixi malen a xap xa labatina gim no saa iaa tii se laa baais taman xan Maradaan Moroaa, naba xap bula lasi iaa.

²⁶ Biaabi, iaa tii ga asaait alengi gim malen talaawaa nawe xa ina gim a xap taltaalnge sin Iesu o ga met, iaa suk leiwaa sin xadi no dal abia no inaman araraa.

²⁷ Ma iaa tii xap mataa ngali papaare leng sin gim taman xan sirsiir araraa Morooa.

²⁸ Gim na xoxo sin gim tsaa ma no inaman araraa, biao Nantanua Pat tii se xosaraa gim ngali tsap xadi no xusaak, gim na malen no xusaak sin xan matenaanua Morooa, biao tii se uuli taman xan dal tsaa.

²⁹ Iaa atiixi malen mulina iaa ta laa, no xapunakok, di ba xaalame labatina gim ngali tsaarien xan no sipsip Morooa.

³⁰ Biexaal ina nagim no inaman tsaa di ba atapaasi ma putsi abia soina laa sin no dalek ngalibi naba tatelii xadi adodo no tsi asasing ngali amusili di.

³¹ Gim na xoxo axaau. Gim na adodomi malen sin no miet ta tuul, iaa xap iaawis sin atewaai gim xuxuuk sin no bing ma siaat taman didin mat.

³² "Talaawaa iaa tali gim sin Morooa ma sin xan totore ina xan amiimiilam biao naba ta pupua ngali atsiki gim ma naba tali abia, gim ba ta momtsoli, labatina abia xan no inaman pat Morooa.

³³ Sin nugu manman mii gim, iaa tii xap saan ngali xaa silwa o goul o xaa uga sin xaal.

³⁴ Gim tsaa gim atixi we iaa taxaa taman no limaaga tsaa ngali puua nugu no muun mii nugu no uk tinaxaa.

³⁵ Sin no maarang araraa iaa ta xosaraa no, iaa asen sin gim we, sin balawaa no mat tinaxaa ta lelep gita na suk tiltsomi no maluaai ngali

adodomi xan no totore Orong Iesu tsaa ta paare, 'Asuk tubudaan buxa ngali tabiel ngen ngali adi.'"

³⁶ Biaa tii se paatina abala no, a sage putput mii di araraa ma di tii ga sawit.

³⁷ Di araraa di teng sin di ta elogo ngen ia ma di ga nguri.

³⁸ Xan no totore Pol a xosaraa di ga lolbiir amuina di ba se xap bula lasi no matan. Mil di es tsomi ngali laa papan mono.

21

Pol a se tapaas laa Jerusalem

¹ Mulina giem ta se papaalii di taman lolbiir, giem se laa tutiik Kos. Leng papan giem se laa Rodes, ma xaal atia giem laa Patara.

² Giem tatanginai mono ta tabaxi Ponisia ma giem ga pis xaa papan ma giem ga se tuut laa.

³ Mulina giem tii se lasi ienusa Saipras ma giem ga tuut laa nan no paxel ina ienusa, giem ga tuut laa nan prowins Siria. Giem se laa tsal lalon inaman laba Taia biaa nagiem mono ta atsuul tali no maarang atia.

⁴ Giem tatanginai biexaa tsi asasing ma giem ga manman mii di atia sin wik axuuk. Di amusili Nantanua Pat, di ga paare sin Pol, "Nangaam laa Jerusalem."

⁵ Oro biaa wik tii se liu. Giem se papaalii Taia ma amusili nagiem sal. No tsi asasing araraa mii xadi no tubu ma xadi no tsixi, di es tsuul tsoxomi giem xaal lalon inaman laba, tiwaa xuen, giem sage putput ma giem ga sawit.

⁶ Mil, biaa giem ta se paare xubalaasaai engen giem, giem pis xaa papan mono ma di ga se mula laa lokobel.

⁷ Giem sebula tapaas amusili nagiem sal xaal Taia ma giem se laa tsal nan inaman laba Tolemes. Lalon abia xolot, giem se ebulis mii no untaltaalnge, ma giem ga se manman mii di tia sin nan leng ta xuuk.

⁸ Giem tapaas sin leng papan, giem ga se laa tsap Sasaria. Ma giem se laa manman lalon xan anua Pilip. ☆ Pilip iwaa unbabaaais, ma ia ina abia apaasaalua ina abia no taamat di ta tiltsomi no aposal.

⁹ Xan no tsaana detuu et ma di xap maxis. Detuu xaa tali xan totore Morooa tsaa.

¹⁰ Giem se manman atia sin no daan leng o iexa propet iesan ilaa Agabas ☆ tii xaal lapalaa Judaia.

¹¹ Ma ga xaalame sangen giem ma ga adi xan biala ilaa Pol ma ga rotsi no liman ma no xaden tsaa taman, ga we, "Nantanua Pat a paare, 'Sin abala sal, no Jiu in Jerusalem di ba pitsi tapkina abala biala ma di na tali sin no Gentail.' "

¹² Biaa giem tii se alongmen abala, giem mii no inaman tia, giem ningi buxaai Pol ngali naba xap laa lapalaa Jerusalem.

¹³ Pol a laa ma ga xisi di we atala, "Ngalisa gim ta tengteng ma gim ga baxi nugu butsa? Iaa taxaaturung mu ngali di ba pitsi iaa oro ina met bula lapalaa Jerusalem, ngali iesan Orong Iesu."

¹⁴ Giem se xap pupua ngali puxutsi xan adodo, giem se papaalii mu ia ma giem ga we, "Gita

ba xap tilbanti. A se manman paina xan sirsiir Orong.”

¹⁵ Mulina abia, giem se taxaaturung ma giem ga se laa lapalaa Jerusalem.

¹⁶ Biexaa tsi asasing in Sasaria di xaalame mii giem ma di ga le tali giem lalon xan anua Nason, iwaa giem ba ta manman mii. Ia taamat in Saipras ma ia taamat in tii setauan ina no tsi asasing.

Xan tsinap Pol Jerusalem

¹⁷ Biaa giem ta se laa tsap Jerusalem, no untal-taalnge, biaa nagiem no taamat di suk suei giem taman tataton.

¹⁸ Sin leng papan, Pol ma giem se araraa giem laa lasi Jeims, ma no xusaak araraa bula di manman tia.

¹⁹ Pol a suei atatoni di taman malina ma ga paatinai no inaatalem amusili abia xan tinaxaa Morooa biaa tii xosaraa labatina no Gentail, lalon abia xan inatalil.

²⁰ Biaa di tii alongen abala, di suk pa'ii Morooa, ma di ga paare ngali Pol, “U na lasi nagiem taamat, aisa bala no tausan ina no Jiu, di se taltaalnge, ma di se araraa di mangat buxa ngali amusili xan lo Moses.

²¹ Biexaal di asaaiti di we, u asingan no Jiu araraa, biaa di ta manman labatina no Gentail, ngali taaltalu sin xan lo Moses. Ma u asaaiti di ngali di ba xap axasui xadi no tsi ma di ba xap bula amusili xida namaang.

²² Gita ba se xosaraa sa? Balawaa di ba se alongen malen iu se xaalame tala.

²³ Iu na xosaraa senaara giem ta se asaaiti iu. No taamat detuu et bala mii giem detuu se xosaraa xuxubu laa sin Morooa.

²⁴ U na giwaa abala no taamat, ma gim arie laa lalon Xan Anua Morooa ngali tsigaii abia namaang ina amixati ma na uuli xadi iliil ngali rii lii no ulin xuan di, mil no inaman di ba atii we a xap xa so sin xadi inaatalem ina iu. Oro iu tsaa iu amusili xan lo Moses.☆

²⁵ Oro ngali abia, no untaltaalnge ina Gentail, giem se atatal laa sin di taman nagiem adodo. Giem asaaiti di ngali di na xap ngani luxaal biao di ta tsutsungit laa sin no malagan, ma di ba xap nungi dal, ma di na xap ngani abia no nganei di ta luti. Ma gim nangaam exus mii no aina di ta xap maxis sin di."☆

²⁶ Sin leng papan, Pol a giwaa no taamat ma ga arie amixati ia tsaa mii di. A se es laa lalon Xan Anua Morooa, ngali paare leng taman no leng ina guraii auuli di naba xap sin sen leng ma ngali tali tinabel sin di xuxuuk.

Di se tsiili Pol

²⁷ Biao no leng ta paasaalua ina amixati ta atat ngali xap,* biexaa Jiu lalon prowins Asia di tii se lasi Pol lalon Xan Anua Morooa. Di atapaasi malep taman no minagaa ma di ga logotsi ia.

²⁸ Di xuupkup papaare we, "No taamat in Israel, gim na tiltsomi giem! Ilawaa taamat a laa sin no daan xolot ma ga asingan no inaman sin no

☆ **21:24 21:24** Nem 6:1-21 ☆ **21:25 21:25** Apo 15:28-29 * **21:27 21:27** Sin nan apaasaalua ina leng Pol mii no taamat di ta et ina no Jiu di taxaawiti xadi xuxubu ma di ga rii no ulin xuan di.

xolot araraa ngali epuske mii nagiem no inaman, ma xida no lo ma balawaa xolot. O talaawaa a se gii atsigali biexaa Gentail laa lalon Xan Anua Moroaa ma ga amorokoni.”

²⁹ (Biexaal di tii setauan lasi Tropimas[☆] ia taamat in Epeso mii Pol lalon abia inaman laba. Ma di ga adodo we Pol tii giwaa ia laa lalon Xan Anua Moroaa.)

³⁰ No inaman lalon abia inaman laba Jerusalem di suk lol tsaxa. No inaman di sol xaal sin no daan xolot ma di ga le logotsi Pol. Di tataii atsuulngi xaal lalon Xan Anua Moroaa, ma tiwaa tsaa di suk tsaxali no matan mat.

³¹ Di we na se sas amantei Pol o lalaamua lot ina no unmakmaxil in Rom ga se alongen inesaait malen inaman araraa Jerusalem di epurutsaae.

³² Sauna mu, tii giwaa no lalaamua ma no unmakmaxil di ga sol laa lapula sangan abia malep. Biaa no taamat di ta lasi iwaa lalaamua lot ma xan no unmakmaxil, di se xap tsaapi bula Pol.

³³ Lalaamua lot a se xaalame ma tii ga se tsiili ia. A paare watwat ngali no unmakmaxil di na rotsi Pol taman no tsen[†] ta lua. Mil ga atsura. “Sa taamat aila? Ma a xosaraa sa?”

³⁴ Biexaal ina abia malep di xuup papaatinai biexa was, o biexaal di xuup papaatinai was xaatsap. Biaabi iwaa lalaamua lot ga xap pupua ngali tatanginai soina, amuina sin abia ngaarere. A paare watwat ngali atsigali Pol lalon xadi bengbeng no unmakmaxil.

[☆] 21:29 21:29 Apo 20:4 [†] 21:33 21:33 Tsen - Sua ain.

³⁵ Biaa Pol ta se es tsap sangan no matsabal, biaa malep di suk magaa buxa ngali tsaapi Pol, biaabi no unmakmaxil di ga suk atsaxei ia.

³⁶ Biaa malep di ta eses amamil di lo xuup papaatinai, "Giem na sas amantei!"

Pol a papaare sin malep

³⁷ Biaa no unmakmaxil di se taxaaturung ngali giwaa Pol laa lalon xadi bengbeng no unmakmaxil, o atsuraa lalaamua lot, "A pupua ngali iaa ba asaaiti iu taman xawas?"

Lalaamua a xisi, "U pupua ngali paare in Grik?"

³⁸ A xap iu aia taamat in Igip iwaa ta atiltsoli no epurutsaae ma laamuangen no tausan aet (4,000) ina no unsasas lalon xobel xenken biil sin balaa xaa leng ta se xap?"

³⁹ Pol a xisi, "Iaa taan Jiu lalon xobel Taasas, lalon prowins Silisia. Iaa taamat so lalon abia xariin inaman laba. Timaa, iaa we ina ben paare sin no inaman."

⁴⁰ Lalaamua asiir ngali naba totore. Pol a til papan matsabal ma ga xosaraa axixila ngali man adamis taman no liman sin abia malep. Biaa di tii se bong, ga se paare laa sin no inaman taman xadi totore Ibru.

22

¹ "Nugu no mom ma no turaagamasen, gim na lolong axaau sin senaara iaa ba ta paare leng taman, iaa xap xosaraa xawas na tsaxa."

² Biaa di tii alongmen ta papaare sin totore Ibru, di tii suk bong.

Pol ga paare,

³ “Iaa Jiu. Nugu nagaa tii taxaana iaa lalon inaman laba Taasas lalon prowins Silisia. Oro Iaa tii lot lalon abia inaman laba. Iaa tii asasing paina Gamalel.✧ Iaa tii suk asasing axaau taman xadi lo xida no iaaiaa. Ma iaa ga suk mangat buxa ngali Morooa malen gim araraa talaawaa.

⁴ Iaa tii xaa tali mamaet sin biala no unaamusili abia xan Sal Orong* ma sas atsoṭi di sin abia sal pupua sin xadi minet, iaa tii xaa tsiili bula no taamat ma no aina ma iaa ga lii di lalon anua lodo.✧

⁵ Malen bula lalaamua ina no unsausawit ma biala kaunsel araraa di ba paare leng sin gim araraa, iaa xaa adi bula no inaatel xaal sin di, laa sin xadi no taamat in Damaaskas, ma iaa ga laa atia ngali giwaa abia no inaman malen no xaus laa Jerusalem ngali alet sosong.

⁶ “Biexa leng labatina siaat se, iaa tii se xaalame atat ngali tsap Damaaskas. Sauna mu biala tsilat-sila ina rarar asuk xaal lapalaa balalangit ma ga suk le tsila ulti iaa.

⁷ Iaa xol laa lapula ma iaa ga alongen inan xa ta papaare ngali iaa ga we, ‘Sol, Sol! Ngalisa iu ta xosor atsoxoti iaa?’

⁸ “Iaa atsurā, ‘Saa iu, Orong?’

“A xisi, ‘Iaa Iesu in Nasaret, iwaa iu ta taxaa ngali xosor atsoxoti.’

⁹ Biala no turaaga, di tii lasi abia rarar oro di tii xap leng sin abia inan ina iwaa xa ta papaare sin iaa.

✧ 22:3 22:3 Apo 5:34-39

* 22:4 22:4 Unaamusili abia xan Sal Orong - Di tii setauan putsangi abala no untaltaalnge no unaamusili sal, mil di tii ga putsangi di no Kiristen. ✧ 22:4 22:4 Apo 8:3; 26:9-11

10 “Iaa atsuraa, ‘Orong, iaa ba se xosaraa sa?’

“Orong ga asaaiti, ‘Tapaas ma u na laa Damaaskas. Tiwaa di ba asaaiti iu taman no maarang araraa Moroaa ta saan ngali u ba xosaraa no.’

11 Biaa no turaaga, di taxaana no limaaga ma di ga es laamuangen iaa laa Damaaskas amuina biaa tsilatsila ina rarar ta ababai no mataaga.

12 “Iexa taamat iesan ilaa Ananias tii xaalame ngali le lasi iaa. Ia unaamumusili axaau ina xan lo Moses ma no Jiu araraa di ta manman tia, di suk manglen buxaai ia.

13 A le til sangaaga ga paare, ‘Nugu taamat Sol, nanen mula.’ Tiwaa tsaa iaa suk pupua ngali lasi ia.

14 “Ga paare, ‘Xadi Moroaa xida no iaaiaa tii se axilangi iu ngali atii xan sirsiir ma ngali lasi Iwaa Untutiik, ma ngali alongmen no totore xaal sin ngutsina.

15 Ngali iu ba xan tiltsoxoti sin no inaman araraa ngali sen maarang iu tii lasi ma alongen no.

16 Ma talaawaa, u liliisi sa? U na tapaas, u na ningning sin iesan Orong Iesu ma u na adi axaxadaan ngali guraii lii num no namaang tsaxa.’

17 “Biaa iaa tii se mula laa Jerusalem ma iaa ga lo sausawit lalon Xan Anua Moroaa ma iaa ga lasi binalang nanen.

18 Ma iaa ga lasi Orong ta papaare ngali iaa, ‘Isagaa, u na papaalii Jerusalem talaawaa tsaa, amuina no inaman atala di ba xap sirawaa num no papaare leng taman iaa.’

19 “Iaa xisi, ‘Orong, balawaa no taamat di atiixi we iaa tii xaa laa sin no anua sausawit xuxuuk ma laa sin biexa ma ngali tsiili ma lii di lalon no anua lodo ma ngali tsaapi biao di, di ta taltaalnge sin iu.

20 Ma biao di ta pidi Stepan iwaa num tiltsoxoti, taman no xaat ma xan dal ga rue papan pula, iaa tii manman mii di ma iaa ga ukbal ngali sas amantei ia. Ma iaa tii ga xoxo sin xadi no uga disdis abia di, di ta pidi ia.’☆

21 “Mil Orong ga paare ngali iaa, ‘Laa; iaa ba tulen iu laa palpalaa sangan abia no Gentail.’ ”

Pol, ia taan Rom

22 Biao malep di lolong til sin Pol ta paare weaatala, mil di ga xuup laa lapalaa, “Gim na sas amantei ia. A xap pupua ngali naba manman sin abala tino.”

23 Biao di ta lo xuupkup ma di ga lii xadi no uga disdis ngali tsaaparen lii kuku nan waa.†

24 Lalaamua ina no unmakmaxil asaaiti di ngali di na giwaa Pol laa lalon xadi bengbeng no unmakmaxil. A asaait awatwat abia di ngali di ba ririiti ma atsuraa ngalisa no inaman di ga xuupkup we atia sin ia.

25 Biao no unmakmaxil di se pitsi no liman ngali di ba se ririiti, Pol ga paare sin iexa lalaamua ina no unmakmaxil ta tiltil tia, “A tutiik ngali gim ba ririiti taamat in Rom iwaa gim ta xap tatanginai xa xirabas sin?”

☆ 22:20 22:20 Apo 7:58 † 22:23 22:23 Balawaa xadi namaang no Jiu ngali asen xadi minagaa.

²⁶ Biaa iwaa lalaamua ta alongen abala asuk laa sangan lalaamua lot ma ga atsuraa, “U ba se xosaraa sa? Ilawaa taamat so in Rom.”

²⁷ Lalaamua lot a se es laa sangan Pol ma ga atsuraa, “Asaaiti iaa, iu so in Rom?”

Pol a xisi ga paare, “Iou, iaa taamat so in Rom.”

²⁸ Mil iwaa lalaamua lot ga paare, “Iaa tii se uuli xaraxin xuxute ngali tsap malen taamat in Rom.”

Pol ga xisi, “Oro nugu nagaa tii taxaana iaa malen iaa taamat so in Rom.”

²⁹ Biaa no unmakmaxil di tii taxaaturung ngali atsuraa ma ririiti Pol, di suk isagaa ngali papaalii ia. Iwaa lalaamua lot asuk mataa amuina tii se atiixi we, tii se pitsi Pol, iwaa taamat so in Rom.

Pol tii til laamuaan kaunsel ina no Jiu

³⁰ Leng papan, lalaamua lot a we na tsalei ngalisa so no Jiu di ga atutali no namaang tsaxa sin Pol. O di ga lubati no tsen sin ia ma asaaiti no lalaamua ina no unsausawit ma abia Sanidrin araraa ngali exumule. Mil ga giwaa Pol ngali til laamuaan di.

23

¹ Pol a nanen tutiik laa sin abia Sanidrin ma ga paare, “Nugu no taamat, iaa se taxaawiti nugu tinaxaa sin Morooa taman adodo axaau lalon nugu butsa pupua atalaawaa.”

² Sin abia iwaa lalaamua ina no unsausawit ila Ananias, a paare sin abia di ta til sangan Pol, ngali tabaii ngutsina.

³ Mil Pol ga paare ngali ia, “Morooa naba tabaii iu! U mat geramis lokobel oro lalon iu, u se us taman namaang tsaxa. Iu tsotso mu tia ngali

ininte susugu sin xan lo Moses, oro iu tsaa, u tabaxi lo sin u ta asaaiti di ngali tabaii iaa.”☆

⁴ Biaa di ta tiltil sangan Pol di we “Nangaam paare tsaxa sin iwaa xan unsausawit lapalaa Morooa!”

⁵ Pol a xisi, “Nugu no taamat, iaa xap nan xilalaa we ia lalaamua ina no unsausawit. Malen di tii se atalaa we, ‘Nangaam paare tsaxa sin xa unbanam ina num no inaman tsaa.’”

⁶ Pol a se atiixi malen biexaal ina di no Saadusi ma biexaal no Paarasi. Pol ga xuup laa sin abia Sanidrin, “Nugu no taamat, iaa Paarasi☆ atala ma iaa xan tsi Paarasi. Iaa til nan ininte amuina nugu tinaalnge sin tinapaas mula sin minet.”

⁷ Biaa Pol ta paatina abala, inemagaee asuk tapaas labatina no Paarasi ma no Saadusi ma biaa kaunsel asuk tsekxirixi sin no xolot ta lua.

⁸ (No Saadusi di we a xap xa tinapaas mula ma xaa angelo o xaa tanua tsaxa,☆ oro no Paarasi di taltaalnge sin abala no maarang araraa.)

⁹ Biaa no inaman di suk atapaasi minagaa ma xuupkup. Biexaa unaasasing ina lo biaa no Paarasi di til lapalaa ma di ga paare, “Giem xap tatanginai xawas na tsaxa sin ilawaa taamat. Manaa xa tanua o xa angelo a papaare sin ia?”

¹⁰ Biaa inemagaee atapaasi inesas, O lalaamua lot ga suk mataa, di ba soro sas atsoti Pol. A asaaiti xan no unmakmaxil ngali laa lapula ngali giwaa alen ia sin abia di ma ngali laa tali lalon xadi bengbeng no unmakmaxil.

☆ 23:3 23:3 Met 23:27-28 ☆ 23:6 23:6 Apo 26:5; Pil 3:5 ☆ 23:8 23:8 Met 22:23; Mak 12:18; Luk 20:27

¹¹ Bing papan, Orong a le til sangan Pol, ga we, “U na til watwat, malen iu ta se papaare leng taman iaa tala Jerusalem, iu na laa papaare leng bula taman iaa Rom.”

No Jiu di xubatsi ngali sas amantei Pol

¹² Sin biao lawaareng, biexa xumul ina no Jiu di ngiti Pol, di se xubatsi sin Morooa ngali xap angen o nun til sin di ba ta sas amantei Pol.

¹³ Biexaal bula papan no sangaul aet ina taamat di ngiti Pol.

¹⁴ Di laa sangan no lalaamua ina no unsausawit ma no xusaak, ma di ga we, “Giem se xubatsi laa sin Morooa ngali giem ba xap ngani xawas til sin giem ta se sas amantei Pol.

¹⁵ Biaabi talaawaa gim ma abia Sanidrin, gim na ningi lalaamua lot ina no unmakmaxil, ngali naba tali Pol nan no matan Sanidrin ngali gim ba abaa malen gim saan ngali asasing usili xan mamaet. Giem ba taxaaturung ngali sas amantei setauan sin naba ta tsap atala.”

¹⁶ Oro biao xan tsi moton Pol ta alongen abala engit asuk laa lalon xadi bengbeng no unmakmaxil ma ga asaaiti Pol.

¹⁷ Mil Pol ga ilei iexa lalaamua ma ga asaaiti, “Giwaa ilawaa tsi xulaau laa sin lalaamua lot; was biao ngali asaaiti ia taman.”

¹⁸ Biaabi ga giwaa ma ga laa tali sin lalaamua lot.

Iwaa lalaamua a paare, “Ilaa Pol, iwaa xaus, atsuru ngali iaa ngali le tali ilawaa tsi xulaau sangan iu, amuina was biao ngali asaaiti iu.”

¹⁹ Lalaamua lot ga taxaana liman ga laa mii sin gelgel ma ga atsuraa, “U we iu na asaaiti iaa taman sa?”

²⁰ Ga paare, “Biaa no Jiu, di se ukbal ngali atsuraa iu ngali giwaa Pol lalon no matan Sanidrin nowa, ngali di ba abaa malen di saan ngali xaa asasing usili ia.

²¹ Oro, nangaam taalnge sin di amuina a se xudu buxa ngen no sangaul aet ina no taamat biaa di ta man xuxii ngali ia. Di se xubatsi laa sin Morooa ngali di ba xap angen o nun til di ba sas amantei ia. Talaawaa di se taxaaturung, di liliisi ngali iu na siir sin xadi ningning.”

²² Lalaamua lot a se tulen laa iwaa tsi xulaau ma ga asaaiti, “Nangaam asaaiti xa, we u se asaaiti iaa taman abala inesaait.”

Di tulen Pol laa Sasaria

²³ Mil lalaamua lot a ilei xan no lalaamua ta lua ma ga tali no totore sin delulu. A we, “Gim na taxaaturungi no sangsangaul alua ina no unmakmaxil ma no sangaul apaasaalua ina unmakmaxil mii no ors ma no sangsangaul alua ina no unmakmaxil mii xadi no bili. Talaawaa nabing sin nan apaasaat ina aua di ba tapaas laa Sasaria.

²⁴ Gim na tali bula xa ors sin Pol ngali di ba solen ia ngali naba laa tsap axaau mu sangan Gawana Peliks.”

²⁵ A atalaa inesaait laa sin Gawana.

²⁶ Xaal sin Kolodias Lisias.
Mangmangle xa laa sin Gawana Peliks:
Pinaalam ma Resres.

²⁷ Ilawaa taamat no Jiu di logotsi ma di ga saan ngali sas amantei. Oro iaa xaalame mii nugu no unmakmaxil ma iaa ga aleiwaa ia, amuina iaa se nanxilalaa we, ia taamat so in Rom.

²⁸ Iaa saan ngali atii, ngalisa di ta atut tali no totore sin, biaabi iaa ga giwaa laangen sangan xadi Sanidrin.

²⁹ Iaa tatanginai we, di atutali mamaxet sin Pol, amuina no atsutsuraa biao ina xadi lo, oro di atutali ia gomsaa ngali laa sin minet o laa lalon anua lodo.

³⁰ Xa asaaiti iaa we, di ngiti ngali sas amantei iwaa taamat. Sauna mu iaa suk tulen xaalamen-gen sangaam. Iaa asaait awatwati bula abia no Jiu di ta ngiti ia ngali tali xadi adodo sin iu, ngali sen muina di ta saan ngali sas amantei ia.

³¹ Ma no unmakmaxil di ga se xosaraa puaa xadi tinaxaa malen lalaamua ta asaaiti di. Di giwaa Pol mii di sin abia bing ma di ga le tali Antipatris.

³² Leng papan, biao no unmakmaxil di ta sosolen no ors di se laa mii Pol Sasaria, o biexaa unmakmaxil di se mula laa lalon xadi bengbeng no unmakmaxil.

³³ Biao no unmakmaxil di se laa tsap Sasaria. Di se tali inesaait sin gawana ma di ga tali Pol sin.

³⁴ Gawana a se xoxoti inesaait o ga se atsuraa Pol, "Iu in lalon sen prowins?" A se atiixi, ia taamat in Silisia.

³⁵ Gawana ga asaaiti, "Iaa ba alongen num mamaxet nawe biao di, di ta atut tali iu di ba xaalame." Mil ga se tali totore watwat ngali tali

Pol lalon xan xariin anua King Erot, ngali no unxoxo di ba tilaamamil sin ia tia.

24

Peliks a ininte sin Pol

¹ Mil sin no leng ta lima ta se liu, iwaa unsau-sawit lapalaa, Ananias, a se laa lapula Sasaria mii biexaa xusaak ina no Jiu ma unmalina Tertulas. Ma di ga laa atut tali xirabas sin Pol laamuaan gawana.

² Biaa di ta se ilei atsigali Pol, Tertulas ga paatina asen xan xirabas Pol laamuaan Peliks. “Giem tii suk papaalam ma man adis lalon malina paina iu ma num adodo axaau labatina no inaman ta puxutsi axaautsi abala inaman labalaba.

³ Sin no xolot araraa ma no sal araraa, ma mangmangle xa sin iu Peliks, giem nan xilalaa abala taman xaraxin taton.

⁴ Oro ngali u ba xap man adis sin abala xalkale ma ngali alolbiri iu, iaa atsuraa iu, axaau u na ben alongen abala pu inesaait pitpit.

⁵ “Giem se tatanginai malen ilawaa taamat a xaa atapaasi no xirabas ma no epurutsae labatina no Jiu lalon abala xolkolmoxo araraa. Ia lalaamua ina abia xumul in Nasaret.

⁶ Ma ga xonon ngali tsolaa atsoti Xan Anua Moroa o giem ga tsiili.*

⁸ Iu tsaa iu na tiirik usili ia ma, iu tsaa u na amusili xan no xirabas, u ba pupua ngali leng

* **24:6 24:6** Biexaa inesaait pat - *Ma giem saan ngali ininte sin ia amusili nagiem lo* ⁷ *Oro lalaamua lot, Lisias, a xaalame ma ga papaxi ia papan no liman giem taman xaraxin watwat.* ⁸ *ma ga tali papaare watwat sin giem, giem ta atut tali xirabas ngali le tsap laamuaan u.*

axaaau sin no maarang biaa giem ta atut tali sin ia."

⁹ Biaa no Jiu di tiltsomi Tertulas ma di ga paare we, "Biaa no maarang aso."

¹⁰ Gawana a xosaraa axixila laa sin Pol ngali naba papaare. Pol a xisi ga we, "Iaa atixi malen iu tii ininte sin abala inaman labalaba sin no daan miet, ma iaa ga suk taton ngali tilkaali iaa."

¹¹ Iu pupua ngali atiixi we aso, iaa tii laa lapalaa Jerusalem sin sangaul axuuk ma ga laa lua ina leng ngali langaari.

¹² Nugu no matenkorot di xap tatanginai iaa ta emagaae mii xa lalon Xan Anua Morooa, o atapaasi no epurutsaae mii malep tia o iaa xap atapaasi xaa minagaa lalon anua sausawit o itaa bula lalon inaman laba.

¹³ Ma di xap pupua ngali asoi so sin iu biaa no xirabas di ta atut tali no sin iaa.

¹⁴ Oro iaa paare leng we, iaa langaari sin iwaa Morooa xan nagiem no mom malen xa unaamumusili sal xan Orong, biaa di ta putsangi xumul xaatsap. Iaa taltaalnge sin no maarang araraa, biaa ta ukbal mii lo ma biaa di tii se atalaa xaal sin no propet.

¹⁵ Iaa ie tinaalnge bula sin Morooa malen balawaa no taamat. We, gita ba tapaas mula lalon suu ina minet, mii no untutiik ma no untsaxa.

¹⁶ Biaabi iaa ga tigiri xonon ngali adodo axaaau lalon nugu butsa we a xap nago xa mamaet nan no matan Morooa ma no inaman.

¹⁷ "Mil sin biexaa miet iaa tii xap manman Jerusalem, iaa sebula mula laa ngali tali no tinabel sin nugu no inaman ngali no muunwas ma tali no tinabel laa sin Morooa."

¹⁸ Iaa tii amixati iaa, biala di ta tatanginai iaa lalon bengbeng ina Xan Anua Morooa, iaa ta xosaraa abala tinaxaa. Tii xap xa xumul mii iaa ma iaa tii xap tsigaii xa engangaae.

¹⁹ Oro biexaal ina no Jiu in prowins Asia, di nii tsap laamuaan iu nawe di saan ngali atut tali xaa maarang sin iaa. ☆

²⁰ O biala di ta manman atala di na paatinai sen xariin namaang tsaxa di ta tatanginai lalon iaa biala iaa ta til lalon no matan Sanidrin,

²¹ oro nawe xa maarang ta xuuk mu, iaa ta xuup laamuaan di: 'Biala iaa ta papaare taman tinapaas mula sin minet biala iaa ga til lalon ininte laamuaan iu talaawaa.' " ☆

²² Gawana Peliks a se atixi axaautsi tsaa abala xan sal Orong, ga se arisi ininte, a se paare, "Nawe lalaamua ina no unmakmaxil Lisias naba xaalame, iaa ba atutiki abala num xirabas."

²³ Asaaiti no lalaamua ngali di na xoxoen Pol lalon bengbeng oro ngali aleiwaai adokdoki ia ma ngali xan no turan di ba pupua ngali tilaamamil sin.

²⁴ Mulina biexaa leng, Peliks tii se xaalame mii xan tubu Darusila, ain Jiu. A tutule ngali Pol ngali naba le longmien ia ta papaare sin, taman tinaalnge lalon Karisito Iesu.

²⁵ Peliks asuk mataa sin Pol ta papaare taman namaang tutiik, namaang ina arongi xalkale ma sin leng ina ininte sin abala xolkolmoxo. A we, "A se pupua ngen atala, poroklii, se laa, nawe iaa tsap sin xa leng axaau, iaa ba sebula tutule ngali iu."

²⁶ Ma ga saan bula ngali Pol na tali xaa xuxute sin ngali ulii xan leiwaa. Ma ga tigiri tutule ngali ia ma ga papaare mii.

²⁷ Amuina a we na atatoni no Jiu, ga papaalii Pol lalon anua lodo. No miet alua a se liu, o ila Porsias Pestas a soro soxisi xan xalkale ina gawana ila Peliks.

25

Pestas a ininte sin Pol

¹ Mulina no leng ta tuul, a se tsap lalon prowins. Pestas a se laa lapalaa Sasaria ngali laa Jerusalem.

² Lalon abia xolot no lalaamua ina no unsau-sawit ma no lalaamua ina no Jiu di tsap sangan Pestas ma di ga atut tali Pol taman xan no asasing.

³ Di atsuraa awatwati Pestas ngali naba tulen mulangenai Pol laa Jerusalem. Amuina di se saage ma xuxii ngali sas amantei Pol lalon sal.

⁴ Pestas a xisi, "Pol a manman Sasaria ma a xap sauna mu iaa tsaa iaa ba laa atia.

⁵ Papaalii xaa lalaamua ngali di ba xaalame mii iaa ngali atut tali xaa xirabas sin aia taamat, nawe a xosaraa xaa namaang tsaxa."

⁶ Pestas a se manman mii di Jerusalem sin no leng apaasaatuul o sangaul ina leng mii di, ma ga laa lapula Sasaria, ma leng papan a ilei axumuli di ngali niaan xalkale ina ininte ma ga asaait awatwati di ngali di na tali Pol laamuaan ia.

⁷ Biaa Pol ta se tsap, biaa no Jiu di tii xaalame lapula xaal Jerusalem di suk til ulti ia ma atut tali no totore watwat ngali epuske mii ia, di ba xap pupua ngali asoi no.

⁸ Mil Pol ga tali no totore sin lolong ngali tilkaali ia. A we, "Iaa xap xosaraa xa namaang tsaxa, biao ta epuske mii xadi lo no Jiu, o ina Xan Anua Moroaa o Sisa."

⁹ Pestas adodo ngali atatoni no Jiu ma ga asaaiti Pol, "U saan ngali laa lapalaa Jerusalem ngali u ba til lalon xonkonon laamuaan iaa, sin abia no xirabas, di ta atuti u taman?"

¹⁰ Pol a xisi, "Talaawaa iaa til laamuaan xan niaan xalkale Sisa, tiwaa iaa ba til lalon ininte. Iaa suk xap xosaraa xawas na tsaxa sin no Jiu, malen iu tsaa, u suk atik axaautsi.

¹¹ Nawe iaa xosaraa xawas puua lo ta paare we ina met, axaa u mu. Iaa xap we iaa palo ngali met. Oro nawe biao no xirabas, no Jiu di ta atuti iaa taman no, a xap so, asuk xap pupua ngali xa na tali iaa sin di. Iaa atsura ngali til lalon no matan Sisa ngali naba ininte sin iaa."

¹² Mil sin Pestas ta se papaare taman abala mii xan kaunsel. A se paare, "U saan ngali Sisa na ininte sin iu, biaabi sangan Sisa u ba laa!"

Pestas asaaiti King Agripa taman Pol

¹³ Mil sin nen leng ta se liu, King Agripa ma Bernis delu se laa tsap Sasaria ngali le lasi ma tali mangmangle sin Pestas.

¹⁴ Amuina delu se manman no daan leng tia, Pestas ga papaare mii king taman xan xirabas Pol. A paare we, "Iexa taamat ila, iesan Pol, Peliks tii papaalii ia malen xa xaus.

¹⁵ Biao iaa tii laa Jerusalem, lalaamua ina no unsausawit ma no xusaak ina no Jiu, di atuti Pol taman no totore. Di atsura ngali iaa ba ininte sin ia ngali di na atuti ngali na met.

¹⁶ “Iaa asaaiti di malen a xap xadi namaang no Rom ngali siir tali xa taamat setauan sin ta xap mager til nan no matan xan no matenkorot ma ga pupua ngali tilkaali ia tsaa ngali epuske mii xadi no xirabas.

¹⁷ Biaa di tii xaalame tala mii iaa. Iaa tii xap alilii abia xirabas, oro sin leng papan iaa tii axumuli abia xalkale ina ininte ma iaa ga asaait watwat ngali di na atsigili aia taamat.

¹⁸ Biaa xan no matenkorot, di tapaas ma di ga paare. Di xap atuti ia taman xaa xariin namaang morokon iaa ta adodo sin no.

¹⁹ Oro xadi no adodo ina engangaae mii ia ngali xadi no namaang no Jiu ma ngali iwaa taamat ta met iesan Iesu iwaa Pol ta paare we a tino.

²⁰ Iaa xap atiixi buxa abala no maarang o iaa ga atsuraa Pol we, ‘U saan ngali laa Jerusalem ngali di ba alongen num no xirabas tia?’

²¹ Biaa Pol ta paare we, ‘Iaa na til laamuaan Empora* ngali ininte sin ia.’ Iaa paare watwat ngali na manman lalon anua lodo pupua iaa ba ta tulen ia laa sangan Sisa.”

²² Mil Agripa ga paare sin Pestas, “Iaa saan ngali longmien aila taamat iaa xasinge.”

A xisi, “Nowa u ba alongmen ia.”

Pol a til nan no matan Agripa

²³ Sin leng papan, Agripa ma Bernis delu xaalame taman xariin mirmir ma delu ga tsiga lalon xariin anua xalkale mii no lalaamua ina no unmakmaxil ma no lalaamua ina abia inaman laba. Pestas a paare watwat ngali gii atsigili Pol.

* **25:21 25:21** King lot in Rom lapalaa sin no king araraa.

²⁴ Pestas a paare, “King Agripa ma gim araraa no saa, gim ta manman mii giem, gim lasi ilawaa taamat! No Jiu araraa lalon abala inaman laba Jerusalem ma tala Sasaria di atsuraa iaa ngali ia. Di ga xuup papaare, ‘Ilawaa taamat naba xap manman bula sin abala tino.’

²⁵ Iaa xap tatanginai xawas sin ngali naba met, oro amuina a tali xan atsutsura ngali Empora, iaa ga adodo ngali tulen laa Rom.

²⁶ Oro a xap nugu xawas na leng so ngali atalaa laa sin Empora taman ia. Biaabi iaa ga tali ia laamuaan gim araraa, ma laa bula sin iu King Agripa, ngalibi sin xapkap ina tsatsel, iaa ba pupua ngali atalaa xawas.

²⁷ Sinsa a xap axaaui ngali tulen xa taamat, ta manman lalon anua lodo, sin iaa ta xap paare leng taman sen xirabas di ta atutali ia taman.”

26

¹ Mil Agripa ga paare ngali Pol, “U pupua ngali papaare ngali iu tsaa.”

Pol ga xosaraa axixila taman liman ngali put-sangi axaaui ma asen mangmangle xa ma ga atiltoli ngali paare xaali ia.

² “King Agripa, iaa atik axaautsi iaa tsaa, iaa ga taton ngali til laamuaan iu talaawaa ngali paare xaali iaa sin abia xirabas no Jiu di ta atut tali sin iaa.

³ Malen u atiixi axaautsi xadi namaang no Jiu ma biala no maarang di ta paare xuduxudu taman. Biaabi iaa ga ningi iu ngali u ba xale adamis ma u na alongen iaa.

⁴ “No Jiu araraa di suk atixi nugu namaang ina tino sin atiltoli iaa tii tsixi dokdok tsaa lalon nugu inaman labalaba tsaa ma Jerusalem bula.

⁵ Di tii se atiixi iaa tii tsaa ma nawe di siir, di pupua ngali paare leng taman iaa, we iaa tino malen xa Paarasi, iaa amusili axaautsi abia xida lo ina taltaalnge.✧

⁶ O talaawaa amuina sin nugu liliis taman tinaalnge lalon sawe Morooa ta se xubatsi laa sin nagiem no iaaiaa, ma talaawaa iaa se til nan ininte.

⁷ Balawaa xuxubu ngali xida sangaul ma ga laa lua ina matenbung, di liliis taman tinaalnge ngali lasi naba ta tsap, malen di ta watwat ngali taxaa laa sin Morooa lasiaat ma nabing. O king, amuina sin abala liliis taman tinaalnge we no Jiu di tii ga atuti iaa taman abala no totore.

⁸ Ngalisa biexaal ina gim di ta adodo we, gim xap pupua ngali taltaalnge we Morooa naba atapaasi no minet?

⁹ “Iaa se taltaalnge watwat bula we, iaa xosaraa no maarang araraa biao ta pupua ngali esas epuske mii iesan Iesu in Nasaret.✧

¹⁰ O biao mu namaang biao iaa tii xosaraa Jerusalem, sin xadi banam no lalaamua ina no unsausawit iaa ga tali xan no inaman Morooa lalon anua lodo, ma biao di tii se met araraa, iaa ukbal mii abia adodo.

¹¹ Xuduxudu ina no leng iaa xaa laa sin no anua sausawit, ngali asosongi di ma atuaai di ngali paare tsaxa ngali Iesu. Lalon nugu minagaa ngali

di, iaa xaa laa sin biexaa inaman laba palpalaan ngali tsalei ma asosongi di.

¹² “Sin biexa ina nugu no ines, iaa tii ga laa Damaaskas, taman banam ma xadi tinaxaa abia no lalaamua ina no unsausawit.

¹³ A se laa ngali siaat papan talupiak, nugu King Agripa, o biao iaa ta eses lalon sal, iaa ga lasi tsilatsila axaal balalangit, a tsila buxa ngen tsilatsila ina matanios, a xaalame ma ga tsila ulti iaa mii biao no taamat di ta arie eses mii iaa.

¹⁴ Gien xol laa lapula papan pula ma iaa tii ga alongen inan xa ta paare ngali iaa sin totore in Ibru, ‘Sol, Sol, ngalisa iu ta esas mii iaa? U asosongi iu tsaa sin u ta sas epuske mii iaa.’

¹⁵ “O iaa ga atsuru, ‘Saa iu, Orong?’

“Orong a xisi, ‘Iaa Iesu, iwaa mu iu ta taxaa sin lo xosor atsoti.

¹⁶ Talaawaa u na til lapalaa taman no xaiim. Iaa se asemat sin iu ngali axilangi iu malen xa untutule ma xa untiltsoxoti ngali sawe u ta se lasi sin iaa ma senaara iaa ba asen sin iu.

¹⁷ Iaa ba aleiwaa iu sin num no inaman tsaa ma sin no Gentail. Talaawaa iaa tulen iu laa sangand di.

¹⁸ Ngali u ba tsalali no matan di ma ngali di ba puxutsi xadi no namaang ta lodo ngali xaalame sin leng, ma ngali di ba taaltalu sin xan banam Saatan ma di na xaalame sin Morooa ngalibi xadi no namaang tsaxa Morooa naba adodolii ma di ba man labatina no inaman pat amuina sin xadi tinaalnge sin iaa.’

¹⁹ “King Agripa, iaa suk long axaautsi abala binalang nanen xaal balalangit ma iaa ga suk amusili araraai.

²⁰ Setauan iaa atiltsoli baais taman abia totore Damaaskas, ma laa Jerusalem ma laa sin no xolot araraa Judaia, ma laa sin no Gentail bula, ma iaa ga baais ngali di na puxisbal ma xaalame sangan Morooa ma di na asen so xadi no puxisbal taman xadi no tinaxaa.✧

²¹ Sin abia muina, no Jiu di tii ga tsiili iaa lalon Xan Anua Morooa ma di ga xonon ngali sas amantei iaa.

²² Oro Morooa tii tiltsomi iaa xaal tii a le pupua sin abala leng, ma talaawaa iaa ga asaait alengi laa sin no iewas ma no muunwas. Iaa xap asaait taman xaa was ngen papan samaarang no propet ma Moses di tii se asaait taman biaa naba ta tsap.

²³ Di we Karisito naba alet sosong, ma ia nan axuuk setauan naba tapaas mula lalon suu ina minet, ma naba babaais taman inesaait mamainaang malen laleng laa sin xan no inaman tsaa ma no Gentail."

²⁴ Sin abala xolot, Pestas axitipi xan papaare Pol. Pestas ga pirares ngali ia, "U se tangtangabaa, num xaraxin sinaae atangtangbaai iu."

²⁵ Oro Pol ga xisi, "Pestas, iaa manglen num xalkale lapalaa, iaa xap tangtangabaa atala. Senaara iaa ta paatina aso ma a ie muina.

²⁶ King Agripa atik axaautsi abala no maarang, ma iaa pupua ngali papaare mii ia ma iaa ga xap mataa. Iaa taalnge we a xap xawas na xuxii sin ia amuina di xap xosaraa lalon tsigur."

²⁷ Pol atsuraa King Agripa, "U taltaalnge bula sin no propet? Iaa atii u taltaalnge!"

²⁸ King Agripa ga paare ngali Pol, “Sin abala aua ta pitpit mu u we, u pupua ngali adaani iaa ngali iaa ba tsap untaltaalnge?”

²⁹ Pol a xisi, “Nawe a pitpit o a disdis abia leng, iaa sausawit laa sin Moroaa a xap ngali iu mu oro ngali abia di xuxuuk di ta lolong sin iaa talaawaa, ma di ba tsap malen iaa. Oro a xap ngali abala no tsen.”

³⁰ Mil King Agripa ga tapaas, mii Gawana Pestas, Bernis ma biao no inaman di ta xalkale mii di, di til lapalaa.

³¹ O biao di ta se papaalii xabin, di paare engen di, “Ilawaa taamat a xap xosaraa xawas na tsaxa ngali na met o na laa lalon anua lodo.”

³² Agripa a paare ngali Pestas, “Gita nii se aleiwaai ilawaa taamat nawe nii xap atsuraa Sisa ngali ininte sin xan xirabas.”

27

Pol a laa Rom

¹ Mil di tii ga se adodo ngali giem ba se tuut papan mono laa Itali. Di ga gii tali Pol ma biexaa xaus laa sin Julias iwaa lalaamua ina no unmakmaxil, di putsangi di xan no unmakmaxil Sisa.

² Giem se pis xaa papan mono xaal Adarami-tam biao ta se taxaaturung ngali laa lalon no matanang xuen lalon prowins Asia ma giem ga tuut laa lau. Aristakas, ia taamat in lalon prowins Masedonia axaal nan inaman laba Tesalonika a xaalame mii giem.

³ Leng papan, giem se laa tsal Sidon ma ilaa Julius ga titii Pol ma ga sirawaa ia ngali naba laa sangan no turan ngali di ba tabali ia sin ta muun.

⁴ Xaal atia, giem ga tuut laa lau sebula ma giem ga tuut xaatalaa ta malina ina ienusa Saipras, amuina maal watwat tii sabasue giem.

⁵ Biaa giem ta se tuut tabaxi laman xuen Silisia ma Pampilia o giem ga se laa tsal lalon inaman laba Mira lalon abia prowins Lisia.

⁶ Tiwaa, iwaa lalaamua ina no unmakmaxil atatanginai biexa mono in Aleksendia ta tuut laa Itali, ga se tali giem papan abia mono.

⁷ Giem tuut adamis sin abia no daan leng, ma ga suk lelep ngali tsap Kinidas. Biaa maal watwat tii sabasue giem, giem ga xap pupua ngali tuut tsutsup sin abia sal, o giem ga se tuut lalon malina xaatalaa nan no paxel ina ienusa Kirit biaa ta nanen laa sin ienusa Salmone.

⁸ A suk lelep sin giem ngali tuut amusili abia xuen lalon abala ines ma giem tii ga se le tsap lalon xolot di ta putsangi Matanang Axaau atataen inaman laba Laisia.

⁹ Giem se araraai gomsaai no leng ma biaa ngali tuut laa a se tsaxa buxa amuina talaawaa giem se liwaa no leng ina el,* biaabi Pol ga atewaai di.

¹⁰ "No taamat, iaa lasi weaatalaa balawaa xida ines naba tatanginai xa xirabas ma naba tsaalen mono mii no maarang papan ma xida no tino tsaa bula."

* **27:9 27:9** Xadi leng no Jiu ngali adodomi xan titii Moroaa ma ga sibilenli xadi no namaang tsaxa. Balawaa a xaa tsap setauan sin no leng ina madil.

¹¹ Oro iwaa lalaamua ina no unmakmaxil ta laa mii Pol a xap longmien semaarang Pol ta paatina, oro ga suk lolong amusili xan adodo tietie'ie ina mono ma tapkina mono.

¹² Sinsa biao matanang a xap axaau ngali manngi teslaxum biaabi xuduxudu di ga adodo ngali tuut laa tsaa ngali tatanginai Pinix ma di na manngi teslaxum atia. Balawaa matanang in Kirit, biao ta nanen laa nan no paxel mii nan tudaan ma nan no ruu mii nan tudaan.

Xariin maal mii langit

¹³ Biao nan pu maalwi nan no paxel ta atiltsoli ngali maal, di ga se adodo malen biao se pu maalwi nano paxel di ta saan ngali. Biaabi di ga te a engen aga ma di ga tuut amusili xuenkuen ina ienusa Kirit.

¹⁴ Oro sauna mu xariin maal buxa nan no ruu mii maal nan selina a soriri xaal papan ienusa.

¹⁵ Maal a le maalen tsaxali mono ma ga suk laa taman, Ma mono ga se xap pupua ngali tuut sabasue maal. Giem suk papaalii mu ma ga amusili xan maalwi maal.

¹⁶ Biao giem ta se tuut laa nan no paxel ina ienusa dokdok di ta putsangi Kauda. Tii suk lelep ngali te a engen ma pis ariti abia mono dokdok.†

¹⁷ Biao no taamat di ta a engen mono dokdok lapalaa papan mono, di a xaa ngen no sua paina mono ngali rosaariti ma taxaariiti. Biao no taamat di suk mataa sin mono naba xotso xuen papan xenken Sirtis. Biaabi di ga aririi xan aga mono ngali alilii ma ga laa mii maal.

† 27:16 27:16 Nawe mono lot a buring balawaa mono dokdok naba tiltsomi laa xuen.

¹⁸ Biaa xaraxin maal atapaasi no paar ma ga tuti mono biaabi sin leng papan, di ga atiltsoli lii laa lau biexaa was papan mono.

¹⁹ Sin nanaatuul ina leng, di lii laa lau biexaa xolkolot ina mono taman no liman di tsaa.

²⁰ Sin abia no leng, giem xap muun lasi matanios ma no xadaxada. Biaa xariin maal mii langit a lo asumaa ma giem ga xap taalnge we giem ba tino bula.

²¹ Mulina no daan leng no taamat di tii xap ngani xaa pu luxaal, Pol ga til lapalaa laamuaan di ma ga asaaiti di, "No taamat, nawe gim nii se longmien nugu inanaa ma gim na xap tuut poroklii Kirit biaa xariin maal tsaxa mii langit nii xap atsoti mono ma gim nii xap xosorlii no maarang lau.

²² Oro Talaawaa iaa ningi gim ngali gim na tilwatwat, amuina xa ina gim naba xap met. Mono mu naba lulus.

²³ Torongonol nabing xan angelo Moroaa iwaa nugu sin saa iaa ta taxaa ngali, a til sangaaga.

²⁴ A we, 'Pol nangaam mataa. U ba suk til lalon ininte laamuaan Sisa. Ma lolong, Moroaa taman xan amiimiilam a se tali sin iu, xadi no tino araraa abia di, di ta tuut mii iu.'

²⁵ Biaabi no taamat, gim na tilwatwat, amuina iaa ie tinaalnge lalon Moroaa ngali naba tsap malen abia ta se asaaiti iaa taman.

²⁶ Oro gita ba xotso tsaa xuen papan xa ienusa."

Mono a se xotso

²⁷ Sin sangaul axuuk ma ga laa et ina bing, giem lo bebe tsaa mii maal tabaxi laman Adriaatik,[‡] o sin labatina bing se, biala no untutut papan mono di se saanen malen a se xaalame atat ngali xotso xuen.

²⁸ Di ga adi sua ta mamaxet sin barangutsina ma di ga lii laa lapula lalon daan. Di tatanginai we, biala riri ina daan laa lapula paina mono a pupua malen no sangaul aet ina mita. Mil sebula di tatanginai riri ina daan a pupua malen no sangaul a tuul ina mita.

²⁹ Giem suk mataa we giem ba soro tigen xaa xaat. Di ga aririi no aga aet mulina mono, laa lapula ma di ga sausawit ngali na tampanek.

³⁰ No untutut papan mono di se saanen ngali sol loxono mono. Di aririi no mono dokdok lapula lalaman. Di dare ngali aririi biexaa aga lapula laamuaan mono.

³¹ Pol ga se paare ngali lalaamua ma no un-makmaxil, "Nawe balawaa no taamat di na xap manman papan mono gim ba xap pupua ngali tino."

³² No unmakmaxil di riit xitipi no sua biala ta taxaana mono dokdok ma di ga papaalii ga suk xol laa lalaman.

³³ Biala ta xap mager tampanek Pol ga ningi di araraa ngali angen. A paare, "Sin abia sangaul ma ga laa et ina no leng, gim lolbiir ma gim tii ga xap muun ngani xaa pu luxaal.

³⁴ O talaawaa iaa ningi gim ngali gim na ngani xaa pu luxaal ngali atuturi gim. Na ba xap xa ina

[‡] **27:27 27:27** Biala xolot ina laman Mediteranian, nan no paxel ina Itali.

gim naba xosorlii xien uul ina xan xuan.”§

³⁵ Mulina ta se paatina abala, Pol adi biexaa tsoki ma ga putsangi axaau sin Moroaa laamuaan di se araraa. Mil ga tsabaxi ma ga ngani.

³⁶ Xan no totore anaai di ma di tsaa, di ga ngani biexaa luxaal.

³⁷ Biaa di araraa papan mono di pupua malen 276 ina giem.

³⁸ Biaa di ta se xap sin angen araraa, di lii no xiis wit laa lalaman ngali amololoi mono.

³⁹ Biaa ta se tampanek di xap nen xilalaa abia ienusa. Oro di lasi biexa matanang mii xenken xuen. Ma di ga se adodo ngali axotsoi mono atia nawe di pupua.

⁴⁰ Di xitiplii no aga ma di ga poroklii no lalaman, tiwaa tsaa di ga lubalii sua biaa ta taxaariti no es. Mil di ga taii laangen sal laa laamuaan mono ngali maal naba maalen laangen xuen.

⁴¹ Oro biaa mono a xotso papan banaai xenken. Laamuaan mono asuk laa tupa wat sin xenken ma ga xap pupua ngali giis ma biaa mulina mono ga tabek sin no xolkolot sin no paar ta lo tiktigen.

⁴² No unmakmaxil di ngiti ngali sas amantei abia no xaus ngali tilkaali di ngali di na xap suaal laa xuen ma sol loxona di.

⁴³ Oro iwaa lalaamua Julias a saan ngali di na papaalii Pol na tino biaabi ga tilbanti di ngali di na xap sas amantei no xaus, Oro a tulen abia di ta pupua ngali suaal di na pis setauan laa lalaman ngali suaal laa xuen.

§ 27:34 27:34 Muina abalaa, naba xap xa papan mono naba ilua.

⁴⁴ Biexaal di ba xaa papan no xupaap o papan no pu xolot ina mono. Sin abia sal di araraa di ga laa tsap axaau xuen.

28

Pol a se manman xuen ina ienusa Maalta

¹ Giem se tsap axaau mu xuen o giem ga tatanginai we, biao ienusa di putsangi Maalta.

² Biao no inaman papan abia ienusa* di saba-sue giem taman namaang ta suk axaau buxa. Di taangi ie ngali giem amuina langit ausa ma tii se tso sin madil.

³ Pol ga se laa papat ma ga aturungi no pu aia papan ie suaamsuaam ma tsitsi tsaxa ga lotsul lalon ie ta alapa ma ga suk ulsi liman Pol.

⁴ O biao no inaman papan abia ienusa di lasi tsitsi tsaxa ta taxiui sin liman Pol ma di ga paare engen di tsaa “Manaa ilawaa taamat ia unsasas, amuina a xap met lau, oro moroaa ina Ininte a xap sirawaa ngali na tino.”

⁵ Oro Pol a uraalii tsitsi sin liman laa lalon ie. A xap muun saanen xa xolot na tsaxa sin liman.

⁶ No inaman di suk adodo watwat malen no isuaan naba ting o naba met. Oro mil di ta se liliis adis ma di ga xap lasi xawas na tsap sin Pol, di puxutsi xadi no adodo ma di ga paare, “Ia xa moroaa.”

⁷ Ma atataaen abia xobel, biao xan uma iexa taamat lot iesan ila Pubilias tii manman atia. Tii iexa ina no unbanam papan abia ienusa. A suei

* **28:2 28:2** No inaman papan abia ienusa axaal sin xoltin totore in Grik muina abala no inaman in xuul. Di paare weaatia amuina di xap atii totore in Grik.

ataton i giem laa tatan ma ga tilaamamil axaau sin giem sin no leng ta tuul.

⁸ Xan mom Pubilias a maramase ma ga matmatuul papan ibe taman minet isua lelep ma sodal. Pol a se es tsiga ngali lasi. Aturungi no liman papan ma ga sausawit o iwaa taamat ga suk tuo.

⁹ Biaa di ta lasi abala maarang tii tsap, biaa no minet araraa papan ienusa di tii xaalame sangan Pol ma ga atoaa di.

¹⁰ Di manglen giem sin no daan laxen sal o biaa giem ta se taxaaturung ngali tuut di se tabali giem taman no daan tinabel giem ta saansili papan mono ngali nagiem ines.

Pol a se tsap Rom

¹¹ Mulina no uleng ta tuul, giem se tuut papan mono biaa ta manman Maalta sin teslaxum papan abia ienusa. Xadi mono no Aleksendia in Igip. Laamuaan abia mono no malagan alua a til axilangi lo xatsang moroaa.

¹² Giem tsap Sirakus ma giem ga manman tia no leng a tuul.

¹³ Giem xaal atia ma giem ga tuut laa tsap Regiam. Sin leng papan maal nan no paxel a sebula tapaas o sin biexa leng giem se tsap Puteoli.

¹⁴ Lalon abia xolot giem tatanginai no untaltaalnge, di ningi giem ngali laa manman mii di sin wik ta xuuk. Giem tii ga se tapaas atia ma giem ga atiltsoli ngali eses laa Rom.

¹⁵ Biaa no untaltaalnge tia di ta alongen we giem xaalame, di ga xaalame ngali le sabasue

giem lalon sal xaal lalon abia no xolot ina susune sin Apias, ma biala xolot di putsangi, “A Tuul No Anua Iaawis.” Pol a lasi abia no untaltaalnge di tii ga suk awatwati ia ma ga putsangi axaau laa sin Moroaa.

¹⁶ Giem se laa tsap Rom o Pol ga se pupua ngali man ia tsaa mii xa unmakmaxil ngali xoxo sin ia.

Pol a baais Rom paina xoxo

¹⁷ Mulina no leng ta tuul, Pol a ilei axumuli no lalaamua ina no Jiu. Biala di tii se exumule sangan Pol o ga asaaiti di, “Nugu no taamat, ia xap xosaraa xawas na tsaxa ngali xida no inaman, o ia xap xosaraa xawas na tsaxa sin xadi namaang xida no iaiaia. Di tii tsiili ia Jerusalem ma di ga tali ia sin no Rom.

¹⁸ Mil biala no Rom, di ta se ininte sin ia, ma di xap tatanginai xawas na tsaxa sin ia ngali ina met.

¹⁹ Oro no Jiu di paare xuduxudu sin abala totore, biala ia ga xap nanen ngali xa sal xaatsap. Ia atsuraa Sisa ngali naba atutiki nugu ininte. Oro a xap nago xa xirabas ngali epuske mii nugu no inaman tsaa.✠

²⁰ Ngali abala muina, ia tii ga atsuraa ngali le lasi gim ma ngali totore mii gim. Amuina sin xadi liliis taman tinaalnge no Israel sin Karisito, biala di tii ga pitsi ia taman abala tsen.”†

²¹ Di xisi, “Giem tii xap adi xa inaatel xaal Judaia taman xa totore ina iu. Ma a xap xa ina abala nagiem no taamat di ta xaal tia ma di na paatinai xawas na tsaxa ina iu.

✠ 28:19 28:19 Apo 25:11 † 28:20 28:20 Tsen - Sua ain.

²² Oro giem saan ngali alongen num adodo amuina giem atii we sin no daan xolot, no inaman di paare epuske mii abia xumul xaatsap.”

²³ Ma di ga se xubatsi leng ngali sabasue Pol, ma no daan inaman di xaalame lalon abia xolot ta manman tia. Atiltsoli lawaareng ma ga laa bing, alengi ma baais sin di taman xan Maradaan Morooa, ma ga xonon ngali adaani di ngali taalnge sin Iesu sin xan lo Moses ma xadi no inaatel no propet.

²⁴ Biexaal ina no Jiu di taltaalnge sin no se-maarang Pol ta paare taman oro biexaal ina di xap taltaalnge.

²⁵ Di xap uk bal labatina di tsaa, mulina xan xapkap ina totore Pol, di tapaas papaalii ia, ga paare, “Nantanua Pat a paare taman soina sin nagim no iaaiiaa, biao ta paare sin Propet Aisaia,

²⁶ “Laa sangen abala no inaman ma iu na asaaiti di,

“Gim ba lo lolong oro gim ba xap leng,
gim ba lo nanen oro gim ba xap nen xilalaa xawas.”

²⁷ Ngali xadi no butsa abala no inaman, a se watwat,

di banti xadi no talingan ngali lolong,
ma di tii ga a urange no matan di.

Oro di ba soro nanen taman no matan di,
di ba soro lolong taman no talingan di,
naba leng lalon xadi no butsa,
ma di ba puxisbal ma iaa ba atoaa di.’☆

²⁸ “Biaabi, iaa ga saan ngali gim ba atiixi malen biao xan atotoaa Morooa a se tulen laa sin no Gentail, ma di ba lolong.”

²⁹ Mil Pol ta paatina abala, biala no Jiu di poroklii ia ma di ga engangaae labatina di tsaa lalon sal.

³⁰ Pol a manman atia sin no miet ta lua lalon abia xan anua tsaa, ta xaa uuli sin tapkina anua ta manman lalon. Ma ga xaa suei atatoni biala di araraa di tii xaa le lasi ia.

³¹ Pol a xap mataa ma a xap xa na tilbanti ia ngali baais taman xan Maradaan Morooa ma ngali asingan no inaman taman Orong Iesu Karisito.

Inesaait Mamainaang Laa Sin Notsi
The New Testament in the Notsi language of New
Ireland Province, Papua New Guinea

Copyright © 2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Notsi)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-08-14

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Aug 2025 from source files dated 14 Aug 2025

601480e7-130d-5189-be42-9e43a92dbdde